كتاب التوحيد

د توحيد كتاب

د توحيد كتاب

كوم چې د الله حق دی پر بنده ګانو.

د شيخ الاسلام ليکنه

محمد بن عبدالوهاب التميمي

١٢٠۶هـ

پاملرنه

عبدالعزيز بن داخل المطيري

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَـنِ الرَّحِيمِ

تول د کمال صفتون خاص الله لره دي، او د الله تعالی درود دي وي پر محمد - صلى الله عليه وسلم، کورنۍ او ملګرو يې.

د توحيد كتاب

د الله تعالی وينا ده:

{وما خَلَقْتُ الجنَّ وَالإنسَ إلاَّ لِيَعْبُدونِ}

ما پيريان او انسانان يوازې د خپل عبادت لپاره پيداکړي دي. [الذاريات: ۵۶].

د الله وينا ده:

{ولقدْ بَعَثْنا فِي كلِّ أمَّةٍ رَّسولاً أنِ اعبدُوا اللهَ واجتَنِبُوا الطَّاغوتَ}

قسم دی خاماخا په تحقيق سره په هر امت کې مونږ پيغمبر ليږلی(او لمړی يې دا خبره ورته کړی) چې د يو الله عبادت وکړئ او د غيرالله د عبادت څخه ځان وژغورئ [النحل: 36].

د الله وینا ده:

{وَقَضَى رَبُّكَ ألاَّ تَعبُدُوا إلاَّ إيَّاهُ وبالوالدَيْنِ إحْسَانًا إمَّا يَبْلُغَنَّ عندَكَ الكِبَرَ أحَدُهُمَا أوكِلاهُمَا فلا تَقُلْ لهما أُفٍّ وَلا تَنْهَرْهُمَا وقُل لهما قولاً كَرِيمًا، واخْفِضْ لهما جَنَاحَ الذُّلِّ مِن الرَّحمَةِ وقُل رَّبِّ ارْحَمْهُما كَمَا رَبَّيَاني صَغِيرًا}

پالونکي دې حکم کړې چې یوازې د هغه عبادت وکړئ او له مور او پلار سره ښېګڼه کوئ، که ستا سره یو له هغوی څخه او یا دواړه زړښت ته ورسیږي؛ هغوی ته اف هم مه وایه، رټه یې مه او له هغوی سره په درناوي خبرې کوه، او د هغوی لپاره د لوربیني په موخه مات غاړی اوسه، او وایه: اې زما پالونکیه! پر هغوی داسې لورېينه وکړه لکه زه یې چې کوچنی روزلی یم. د الإسراء سورت: ۲۳- او ۲۴ آیتونه.

او دا قول یې:

{واعبُدوا اللهَ ولا تُشْرِكوا بِهِ شَيْئًا}

او الله ولمانځئ او له هغه سره هیڅ مه شریکوئ. د النساء سورت: ۳۶ آیت

او دا قول یې:

{قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ ما حرَّم رَبُّكم عليكم ألاَّ تُشرِكوا بهِ شَيْئًا وبالوَالِدينِ إحسَانًا ولا تقتلُوا أولادَكُمْ مِنْ إمْلاقٍ نحنُ نَرْزُقُكُمْ وإيَّاهُم وَلا تَقْرَبُوا الفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنها ومَا بَطَنَ وَلا تقتلُوا النَّفسَ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إلاَّ بالحَقِّ ذلِكُمْ وَصَّاكُم بهِ لَعَلَّكُمْ تَعقِلُونَ (151) وَلا تَقْرَبُوا مَالَ اليَتِيمِ إلاَّ بِالَّتي هِيَ أحسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أشُدَّهُ وَأوفُوا الكَيلَ وَالمِيزَانَ بِالقِسْطِ لا نُكَلِّفُ نَفْسًا إلاَّ وُسْعَها وإذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَو كَانَ ذَا قُرْبَى وَبِعهدِ اللهِ أَوفُوا ذَلِكُمْ

وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (152) وأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلا تَتَّبِعوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ}

ووايه: راځئ زه پرتاسو هغه څه ولولم چې پالونکي مو درباندې ناروا کړي دي هغه دا چې له هغه سره هيڅ مه شريکوئ او له مور اوپلار سره ښېګڼه کوئ، او د بې وزلۍ له وېرې خپل اولادونه مه وژنئ، موږ تاسو او هغوی ته روزي درکوو، او ښکاره او پټو ناروااوو ته مه نیږدې کیږئ، او هغه نفس مه وژنئ چې الله یې وژل ناروا کړي دي مګر په حق سره، پر دغو یې تاسو ته حکم کړی ترڅو له عقله کار واخلئ.

او د يتيم مال ته مه نيږدې کيږئ مګر په هغه لار چې غوره ده، ترڅو هغه ځوانۍ ته نه وي رسېدلی، او پيمانه او تول په انصاف سره پوره کوئ، موږ هيڅوک د هغه له توان څخه زيات نه مکلفوو، او چې خبره کوئ؛ نو انصاف (رېښتينولي) کوئ، که څه هم خپلوان وي، او د الله پر ژمنه وفا کوئ، پر همدو يې تاسو ته حکم کړی، کېدای شي تاسو پند واخلئ.(مخاطب دي اميد ولري الله د کيدای شي په درجه کې خبره نه کوي او يا په بل عبارت (کی تذکروا) د دې د پاره چې تاسو پند واخلئ.

او يقينا دا(قران او سنت) زما نېغه لار ده؛ نو پيروي يې وکړئ، او په نورو لارو پسې مه ځئ، چې بيا د هغه له لارې خواره واره شئ، پر دغو يې تاسو ته حکم کړی ترڅو ځانونه (له بې لارۍ) وساتئ. د الأنعام سورت: ۱۵۱- ۱۵۳ آيتونه.

ابن مسعود رضي الله عنه فرمايي: څوک که غواړي چې د محمد صلى الله عليه وسلم هغه سپارښتنې ته وګوري چې پر هغو يې مهر دی؛ د الله تعالی دا وينا دې ولولي:

{قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ ما حرَّم رَبُّكم عليكم ألاَّ تُشرِكوا بهِ شَيْئًا}

ووايه: راځئ زه پرتاسو هغه څه ولولم چې پالونکي مو درباندې ناروا کړي دي هغه داچې له هغه سره هيڅ مه شريکوئ. د هغه تر دې وينا پورې:

{وأَنَّ هذا صِراطي مُستَقيمًا} الآيَةَ.

او بيشکه دغه زما نيغه لار ده (آيت).

او له معاذ بن جبل رضي الله عنه څخه روايت دی وايي: زه له نبي -صلى الله عليه وسلم- سره پر خره تر شا سپور وم؛ نو هغه ماته وويل:

" يَا مُعَاذُ أَتَدْرِي مَا حَقُّ اللهِ عَلَى الْعِبَادِ، وَمَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللهِ ؟ "،

اې معاذه! آيا پوهيږې د الله حق پر بندګانو څه دی او د بندګانو حق پر الله څه دی؟. ما وويل: الله او د هغه رسول ښه پوهيږي، هغه وفرمايل:

" حَقُّ اللهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلاَ يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَحَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللهِ أَنْ لاَ يُعَذِّبَ مَنْ لاَ يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا "،

د الله حق پر بندګانو دا دی چې هغه ولمانځي او هيڅوک ورسره شريک نه کړي، او د بندګانو حق پر الله دا دی چې هغه چاته سزا ورنه کړي چې له هغه سره يې څه نه دي شريک کړي. ما وويل: ای د الله رسوله! آيا خلکو ته زيرى ور نه کړم؟ هغه وفرمايل:

" لاَ تُبَشِّرْهُمْ فَيَتَّكِلُوا "
نه زېرى مه ورکوه چې بيا به په همدې بسنه او اعتماد وکړي او نېک کارونه به پرېږدي. په صحيح بخاري او مسلم کې يې دغه حديث راوړى.

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړۍ: د پېريانو او انسانانو په پيدايښت کې حکمت.

دويمه: دا چې عبادت توحيد دى، ځکه شخړه په همدغه توحيد کې ده.

درېيمه: يقينا چا چې په توحيد راتګ نه کړى؛ هغه د الله عبادت نه دى کړى، چې همدغه کې د الله د هغې وينا معنا ده:(چې تاسو د هغه څه عبادت نه کوئ د کوم چې زه عبادت کوم).

څلورمه: د رسولانو په لېږلو کې حکمت.

پنځمه: دا چې رسالت ټولو امتونو ته عام دى.

شپږمه: دا چې د نبيانو دين يو دى.

اوومه: لويه مسئله: بيشکه د الله عبادت نه حاصلېږي مګر په کفر کولو د غيرالله په عبادت، چې په دغه کې د الله د وينا معنا ده:

{فَمَن يَكْفُرْ بالطَّاغوت ويؤمن بالله} الآيَةَ.

(پس چا چې کفر وکړ په طاغوت(هر هغه شى چې د الله نه په غير يې عبادت کيداى شي) او پر الله ايمان راوړي (آيت)

اتمه: يقينا طاغوت يو عام لفظ دی: هر هغه شی چې د الله تعالی نه یې په غیر عبادت کیدی شي.

نهمه: د سلفو په اند په الأنعام سورت کې د دریو محکمو (دلالت یې واضحه دی) آیتونو د شان لوی والی او په هغو کې لس مسئلې دي: لومړی یې له شرک څخه نهي ده.

لسمه: د الإسراء په سورت کې محکم آیتونه چې په هغو کې اتلس مسئلې دي، چې الله یې پیل له دغې وینا څخه کړی دی:

{لا تجعلْ معَ الله إلهًا آخرَ فتقعدَ مذمومًا مخذولاً}،

له الله سره بل معبود مه نیسه، کنه بیا به بد ویلی شوی او شرمیدلی کینې. او ختم یې په دغه وینا سره کړی.

{وَلاَ تَجْعَلْ مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُلْقَى فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَدْحُورًا} ،

له الله سره بل معبود مه نیسه، چې په دوزخ کې به ملامت او رټل شوی واچول شې. او الله پاک مونږ د دغو مسئلو د مرتبې پر لوی والي په خپله وینا داسې خبردار کړلو:

{ذلكَ مما أوحَى إليكَ ربُّكَ مِنَ الحِكْمَةِ}.

دا هغه څه دي چې پالونکي دې له حکمت څخه درته وحي کړي دي.

یوولسمه: د النساء سورت هغه آیت چې د لسګونو حقوقو په نوم نومول شوی دی، الله تعالی پر هغه وینا پیل کړی:

{وَاعْبُدُوا اللهَ وَلاَ تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا}.

د الله عبادت وکړئ او له هغه سره څه مه شریکوئ.

دولسمه: د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- پر هغه سپارښتنه تنبیه چې د خپلې مړینې پر مهال یې کړې وه.

دیارلسمه: پر موږ د الله تعالی د حق پېژندنه.

څوارلسمه: پر الله د بندګانو د حق پېژندنه کله چې هغوی د الله حق ادا کړي.

پنځلسمه: پرته له شکه دغه مسئله ډېری صحابه وو ته ور معلومه نه وه.

شپاړسمه: د کوم مصلحت له مخې د پوهې د پټولو رواوالی.

اوولسمه: مسلمان ته پر هغه څه زیری ورکول چې خوشحالوي يې يو مستحب کار دی.

اتلسمه: د الله د رحمت پر پراخوالي له توکل څخه وېره.

نولسمه: د پوښتل شوي تن د هغه څه په اړه دا وینا چې نه وي ورمعلوم چې: الله او د هغه رسول ښه پوهېږي.

شلمه: له ځینو خلکو پرته د ځینو نوروپه پوهه سره د ځانګړي کولو روا والی.

يوويشتمه: د نبي صلی الله علیه وسلم دا عاجزي چې پر خره يې سپرلۍ کوله او بل څوک يې ورسره شاته سپرولو.

دوه ويشتمه: پر سپرلۍ د بل چا ترشا د سپریدو رواوالی.

درويشتمه: د معاذبن جبل غوراوی.

څلورويشتمه: د دغې مسئلې د شان لوی والی.

باب دی په بیان د قضیلت د توحید کې او په بیان د هغه څه کې چې ګناهونه ورانوي.

او دا وینا د الله تعالی:

{الَّذِينَ ءامَنُواْ وَلَمْ يَلْبِسُواْ إِيمَانَهُم بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ}

هغه کسان چې ایمان یې راوړی او له ایمان سره یې شرک ندی ګډ کړی د همدوی لپاره امن دی او هغوی لارموندونکي دي. د الأنعام سورت: ۸۲ ایت

او له عبادة بن صامت -رضي الله عنه- څخه روایت دی وایي: رسول الله صلى الله علیه وسلم وفرمایل:

"مَنْ شَهِدَ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ، وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ، وَالْجَنَّةَ حَقٌّ، وَالنَّارَ حَقٌّ، أَدْخَلَهُ اللهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنَ الْعَمَلِ"

چاچې دا شاهدي ورکړه چې یوازې الله د عبادت وړ دی هیڅ شریک نه لري او دا چې محمد صلى الله علیه و سلم د هغه بنده او رسول دی، او دا چې عیسی علیه السلام د الله بنده او رسول دی، او د هغه کلمه او د هغه له لوري روح دی چې مریم ته یې وراچولې او داچې جنت حق دی او دوزخ حق دی، الله به یې جنت ته ننباسي پر هر ډول عمل چې وي. هغوی دواړو (بخاري او مسلم) په سند سره روایت کړی او د هغوی دواړو د عتبان په حدیث کې راغلي:

"فَإِنَّ اللهَ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ؛ يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللهِ" .

پرته له شکه الله پر دوزخ هغه څوک حرام کړي چې دا ووایي: یوازې الله د عبادت وړ دی، پر دغه خبره د الله مخ لټوي.

دابوسعيد الخدري رضی الله عنه څخه روايت دی هغه له رسول الله -صلی الله عليه وسلم- څخه روايت کوي چې هغه وفرمايل:

"قَالَ مُوسَى: يَا رَبِّ عَلِّمْنِي شَيْئًا أَذْكُرُكَ وَأَدْعُوكَ بِهِ. قَالَ: قُلْ يَا مُوسَى: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ. قَالَ: كُلُّ عِبَادِكَ يَقُولُونَ هَذَا ؟ قَالَ: يَا مُوسَى، لَوْ أَنَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعَ وَعَامِرَهُنَّ غَيْرِي وَالأَرَضِينَ السَّبْعَ فِي كِفَّةٍ، وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ فِي كِفَّةٍ، مَالَتْ بِهِنَّ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ"

موسی عليه السلام وفرمايل: اې پالونکيه! داسې څه راوښيه چې تا پرې يادوم او پرې رابولم. هغه وفرمايل: اې موسی عليه السلام ووايه: له الله پرته بل د عبادت وړ نشته. هغه وويل: ټول بندګان دې دغه وايي؟ هغه وفرمايل: اې موسی عليه السلام! که چېرې اوه اسمانونه او له ما پرته د هغو ابادوونکي او اوه ځمکې په يوه پله کې وي او لا اله الا الله په بله پله کې؛ نو د "لااله الا الله" پله به درنده شي. ابن حبان او الحاکم روايت کړی او صحيح يې بللی.

او د ترمذي روايت چې حسن يې بللی له انس څخه دی: وايي ما له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه واورېدل چې فرمايل يې:

"قَالَ اللهُ تَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ، إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الأَرْضِ خَطَايَا، ثُمَّ لَقِيتَنِي لاَ تُشْرِكُ بِي شَيْئًا، لأَتَيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً".

الله تعالی فرمايي: ای د آدم زويه! پرته له شکه که ته د ځمکې په اندازه له ګناهونو سره راشې، بيا له ما سره په داسې حال کې يوځای شې چې له ما سره هيڅ شی نه شريکوې؛ نو زه به هرومرو د هغې په اندازه له بخښنې درشم.

په دې کې يو شمېر مسئلې دي:

لومړۍ: د الله د پېرزوينې پراخوالی.

دويمه: د الله په وړاندې د توحيد د ثواب زياتوالی.

درېيمه: د هغه سربېره د ګناهونو بخښل.

څلورمه: د هغه آيت تفسير چې په الأنعام سورت کې دی.

پنځمه: د هغو پنځو شيانو په اړه غور کول چې د عبادة په حديث کې دي.

شپږمه: پرته له شکه کله چې ته د عباده او عتبان د حديث او له هغه وروسته سره يوځای کړې د (لا إله إلا الله) معنا او د مغرورو خلکو تېروتنه به درته څرګنده شي.

اوومه: د عتبان په حديث کې ياد شوي شرط ته پاملرنه.

اتمه: نبيان هم د (لا إإله إلا الله) پر فضيلت تنبيه ته اړتيا لري.

نهمه: پر ټولو مخلوقاتو د هغې پرغوراوي تنبيه، سره له دې ډېری هغه خلک چې وايي يې تله به يې سپکه وي.

لسمه: دا خبره په ډاګه بيانول چې ځمکې هم د آسمانونو غوندې اوه دي.

يولسمه: او دا چې هغو لره ابادوونکي دي.

دولسمه: د اشعريه وو پر خلاف د صفتونو اثبات.

ديارلسمه: کله چې د انس پر حديث پوه شوې، د عتبان په حديث کې به پر هغه وينا پوه شې چې "پرته له شکه الله پر دوزخ هغه څوک حرام کړي چې " (لا إله إلا الله) ووايي، پر

هغې د الله مخ لټوي، چې د شرک پرېښودل يوازې د هغې کلمې په خوله ويل ندي.

څوارلسمه: په دی خبره فکر وکړه چې الله تعالی عيسی او محمد عليهما افضل الصلات و السلام په دوه صفتونو کې يو ځای کړل:عبديت او رسالت(دا دواړه د الله تعالی بنده ګان او رسولان وو نه الهه).

پنځلسمه: د عيسی عليه السلام د ځانګړي کولو پيژندګلوي په دې سره چې هغه د الله کلمه ده.

شپاړسمه: د هغه د الله له لوري د روح په توګه پيژندنه.

اولسمه: په جنت او جهنم د ايمان د فضيلت پيژندنه.

اتلسمه: د هغه د وينا پيژندنه (چې پر هر عمل وي).

نولسمه: د دې خبرې پيژندنه چې تلې لره دوې پلې دي.

شلمه: د وجه (مخ) د يادونې پيژندنه.

باب دی په بيان د دې کې چې چا توحيد ومانه(عملي يې کړ) هغه به پرته له حسابه جنت ته ننوځي.

او د الله تعالی وينا:

{إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ}

پرته له شکه ابراهيم عليه السلام امت وو(د خير معلم و) هميشه د الله تابعدار و الله ته متوجه و او د مخلوق نه مخ اړوونکی و او له مشرکانو څخه نه و. د النحل سورت: ١٢٠ ايت.

او الله تعالی فرمايي:

{وَالَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لاَ يُشْرِكُونَ}
او هغه کسان چې له خپل پالونکي سره څوک نه شریکوي.
د المؤمنون سورت: ٥٩ ایت

له حصين بن عبدالرحمن څخه روایت دی وایي: زه له سعید بن جبیر سره وم، هغه وویل: چا تېره شپه هغه ستوری ولیدی چې مات شو؟ ما وویل: ما، بیا یې وویل: خو زه په لمانځه کې نه وم بلکې وچیچل شوم، ویې ویل: نو څه دې وکړل؟ ما وویل: دم مې کړ، هغه وفرمایل: څه شي دېته وهڅولې؟ ما وویل: هغه حدیث چې شعبي راته بیان کړی، هغه وفرمایل څه ډول حدیث یې درته بیان کړي؟ ما وویل: له بریدة بن حصیبب څخه یې راته روایت کړی چې هغه وفرمایل:
"لاَ رُقْيَةَ إِلاَّ مِنْ عَيْنٍ أَوْ حُمَةٍ"،
له بد نظری او لړم چیچلو پرته د بل څه دپاره بهتر دم نشته.
هغه وویل: هغه چا غوره کار کړی چې دا یې اورېدلي دي؛ خو ابن عباس رضي الله عنهما له نبي صلى الله عليه وسلم څخه روایت کوي چې هغه وفرمایل:
"عُرِضَتْ عَلَيَّ الأُمَمُ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ وَمَعَهُ الرَّهْطُ، وَالنَّبِيَّ وَمَعَهُ الرَّجُلُ وَالرَّجُلاَنِ، وَالنَّبِيَّ وَلَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ، إِذْ رُفِعَ لِي سَوَادٌ عَظِيمٌ، فَظَنَنْتُ أَنَّهُمْ أُمَّتِي، فَقِيلَ لِي: هَذَا مُوسَى وَقَوْمُهُ، فَنَظَرْتُ فَإِذَا سَوَادٌ عَظِيمٌ، فَقِيلَ لِي: هَذِهِ أُمَّتُكَ، وَمَعَهُمْ سَبْعُونَ أَلْفًا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَلاَ عَذَابٍ"،
ماته امتونه راوښودلی شول، چې له یو نبي سره مې یوه ډله ولیدله، له بل نبي سره مې یو یا دوه تنه ولیدل، او له بل نبي سره مې هیڅوک هم ونه لیدل، چې همدغه وخت یو لوی ټولی

ماته پورته کړل شو، فکر مې وکړ چې هغوی به زما امتیان وي، خو راته وویل شول: دغه موسی او قوم يې دی، بیا مې یو لوی ټولی ولیدی؛ نو راته وویل شول: دغه ستا امت دی او له هغوی سره اویا زره نور وو چې پرته له حساب او عذاب څخه جنت ته ننوتل. بیا هغه پورته شو او کور ته يې ننوت؛ نو خلکو د هغوی په اړه خبرې پیل کړې، چا ویل: کېدای شي هغوی د رسول الله صلی الله علیه وسلم صحابه وي، او ځینو ویل: کېدای شي هغه خلک وي چې په اسلام کې پیدا شوي دي او له الله سره يې هیڅ نه دي شریک کړي، او ځینو بیا نور څه ویل: چې بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم پر هغوی را ووت او هغوی خبر ورکړ نو رسول الله صلی الله علیه و سلم و فرمایل:

"هُمُ الَّذِينَ لاَ يَسْتَرْقُونَ، وَلاَ يَكْتَوُونَ، وَلاَ يَتَطَيَّرُونَ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ"،

هغوی هغه کسان دي چې نه دم کوي، نه داغ ږدي او نه بد فالي نیسي او پر خپل پالونکي بروسه کوي. نوعکاشة بن محصن ولاړ شو او ویې ویل: اې د الله رسوله! دعاء وکړه چې الله ما له هغوی څخه وګرځوي، هغه وفرمایل: ته له هغوی څخه يې، بیا یو تن پورته شو ویې ویل: الله ته دعاء وکړه چې ما هم له هغوی څخه وګرځوي، نو هغه وفرمایل: په دې اړه عکاشه در څخه مخکې شو.

په دې کې یو شمېر مسئلې دي:

لومړی: په توحید کې د خلکو د مرتبو پېژندنه

دویمه: د هغه د تحقیق معنا څه ده؟

دريیمه: د هغه(الله) له لوري د ابراهیم علیه السلام ستاینه چې هغه له مشرکانو څخه نه و.

څلورمه: د هغه له لوري د ولیانو د سردارانو ستاینه چې هغوی له شرک څخه خوندي وو.

پنځمه: د دم او داغ لګولو پرېښودل د توحید له منلو څخه دي.

شپږمه: پر (الله) توکل د دغو دواړو خویونو یو ځای کوونکی دی.

اوومه: د صحابه وو د پوهې ژوروالی په دې وپوهیدل چې دا نه شي خاصلولای مګر په عمل.

اتمه: په ښېګڼې د هغوی ټینګار (حرص).

نهمه: د کمیت او کیفیت له پلوه د دغه امت غوراوی.

لسمه: د موسی د ملګرو غوراوی.

یوولسمه: پر نبي علیه السلام د امتونو وړاندې کول.

دولسمه: دا چې هر امت به یوازې له خپل نبي سره یې را پورته کیږي.

دیارلسمه: د هغه خلکو لږوالی چې د نبیانو بلنه یې منلې.

څوارلسمه: هغه (نبي) چې هیچا یې بلنه نه وي منلي یوازې به راځي.

پنځلسمه: د دغه علم پایله دا ده چې پر زیاتوالي یې څوک مغرور نه شي او په کموالي یې مه راضي کیږه.

شپاړسمه: له بدو سترګو څخه د دم او تبه یا دې ته ورته ناروغي اجازه.

اولسمه: د پخوانیو د علم ژوروالی د هغه د وینا له امله چې ویلي یې دي: (هغه چا ډېر غوره کار کړی چې هغه یې اورېدلي، خو داسې او داسې) له دې څخه څرګنده شوه چې لومړی حدیث د دویم سره په ټکر کې نه دی.

اتلسمه: پخواني له دې څخه لېرې وو چې پر هغه څه د چا ستاینه وکړي کوم چې به په چا کې نه و.

نولسمه: د هغه دا وینا: چې ته د هغوی له ډلې یې، دا د نبوت له نښانو یوه نښه ده.

شلمه: د عکاشه فضیلت.

یوویشتمه: د معاریضو (کنایو) کارونه

دوه ویشتمه: د نبي صلی الله علیه وسلم د اخلاقو ښه والی.

باب دی؛ له شرك څخه د ویرې په اړه.

او د الله جل جلاله وینا:

{إِنَّ اللهَ لاَ يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ}

پرته له شکه الله دا نه بخښي چې له هغه سره شرک وشي او له دغه پرته چې چاته وغواړي بخښي يې. د النساء سورت: ۴۸ ایت.

او خلیل علیه السلام فرمایلي:

{وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَّعْبُدَ الأَصْنَامَ}

او ما او زما اولادونه د بتانو له عبادت څخه وساته لدې چې بوتان ولمانځو. د ابراهیم سورت: ۳۵ ایت

او په حديث کې دي: ترټولو زيات وېروونکی شی چې زه د هغه په اړه پرتاسو ډارېږم هغه کوچنی شرک دی، نو د هغه په اړه پوښتنه ترې شوه؟ هغه وفرمايل: رياء (ځان ښوونه).
او له ابن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:
((مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللهِ نِدًّا دَخَلَ النَّارَ))
څوک چې په داسې حال کې مړ شي چې له الله پرته بل سيال رابولي، هغه به دوزخ ته ننوځي. بخاري روايت کړی. او د مسلم په روايت کې له جابر رضي الله عنه څخه راغلي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:
((مَنْ لَقِيَ اللهَ لاَ يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ لَقِيَهُ يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ)).
څوک چې له الله سره په داسې حال کې مخ شي چې له هغه سره هيڅ نه شريکوي جنت ته به ننوځي، او څوک چې په داسې حال کې ورسره مخ شي چې بل څه ورسره شريکوي دوزخ ته به ننوځي.

په دې کې يوشمېر مسئلې دي:

لومړی: له شرک څخه وېره.

دويمه: دا چې رياء (ځان ښودنه) له شرک څخه ده.

درېيمه: دا چې هغه کوچنی شرک دی.

څلورمه: دا چې هغه ترټولو زيات وېروونکی دی چې د نېکانو په اړه ترې وېره وي.

پنځمه: د جنت او دوزخ نېږدېوالی.

شپږمه: د هغو دواړو د نيږدېوالي ترمنځ په يو حديث کې جمعوالی.

اوومه: داچې څوک له الله سره په داسې حال کې مخ شي چې څوک ورسره نه شريکوي جنت ته به ننوځي، او څوک چې په داسې حال کې ورسره مخ شي چې څه ورسره شريکوي دوزخ ته به ننوځي، که څه هم هغه ترټولو خلکو زيات عبادت کوونکی وي.

اتمه: لويه غوښتنه د خليل د ځان او اولادونو لپاره د بتانو له لمانځلو څخه د خونديتوب غوښتنه ده.

نهمه: د ډېری خلکو حال ته په کتو سره د هغه د وينا له مخې:

{رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ}.

اې زما پالونکيه! پرته له شکه هغوی ډېری خلک لارورکي کړي دي.

لسمه: په دې کې د (لا إله إلا الله) تفسير دی لکه څنګه چې بخاري بيان کړی.

يوولسمه: د هغه چا غوراوی چې له شرک څخه خوندي وي.

باب دی په بيان د رابللو د " لا إله إلا الله" کلمې شهادت ته.

او د الله تعالی هغه وينا :

{قُلْ هَـذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ}

وو ايه دغه زما لار ده، زه او هغه ځوک چې زما پيروي يې کړې ده الله ته په بصيرت بلنه کوو، او الله لره پاکي ده او زه له مشرکانو څخه نه يم. د يوسف سورت: ۱۰۸ ايت

له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دی: چې رسول الله صلى الله عليه وسلم کله معاذ يمن ته ولېږه ورته يې وويل:
((إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ، فَلْيَكُنْ أَوَّلَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ شَهَادَةُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ - وَفِي رِوَايَةٍ: إِلَى أَنْ يُوَحِّدُوا اللهَ - فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ؛ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ، فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ فَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ، فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ، وَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ؛ فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللهِ حِجَابٌ)).
ته د اهل کتابو يو قوم ته ورځې، نو لومړی يې د لا اله الا الله شاهدي ورکولو ته راوبوله، او په يو روايت کې دي چې د الله توحيد ته يې راوبوله - که يې په دغه کې ستا پيروي وکړه، بيا ورته وښيه چې الله پر هغوی په يوه ورځ او شپه کې پنځه لمنځونه فرض کړي دي، که يې په دغه کې هم ستا پيروي وکړه بيا خبر ورکړه چې الله پر هغوی زکات فرض کړی چې له شتمنو يې اخيستل کيږي او بې وزلو ته يې ورکول کيږي، که يې په دغه کې هم ستا پيروي وکړه؛ نو له غوره مالونو څخه يې ډډه وکړه، د مظلوم له ښېرا څخه ځان وساته، ځکه د هغې او الله ترمنځ هيڅ پرده نشته. هغوی دواړو (بخاري او مسلم) روايت کړی دی.

او د هغوی دواړو په روایت کې له سهل بن سعد څخه راغلي: چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د خیبر په ورځ وفرمایل:

((لأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ غَدًا رَجُلاً يُحِبُّ اللهَ وَرَسُولَهُ، وَيُحِبُّهُ اللهُ وَرَسُولُهُ، يَفْتَحُ اللهُ عَلَى يَدَيْهِ))،

سبا هرومرو هغه سړي ته بیرغ ورکوم چې هغه له الله او د هغه له رسول سره مینه لري او الله او د هغه رسول هم ور سره مینه، الله به د هغه پر لاسونو فتح راولي. نو خلکو ټوله شپه په بحث کولو تېره کړله، چې له هغوی به چاته بیرغ ورکول کیږي، کله چې سهار شو، هغوی وختي رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ورغلل، هرچا هیله لرله چې هغه ته به بیرغ ورکړل شي، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

((أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ؟)).

علي بن ابي طالب چېرې دی؟

ورته وویل شول: د هغه سترګي خوږېږی، بیا یې هغوی ورولیږل او هغه راوستل شو، په سترګو کې یې لاړې وروا‌چولي او دعا یې ورته وکړه؛ هغه داسې جوړ شو لکه بیخي چې ناروغ نه وي، بیا یې بیرغ ورکړ؛ نو ویې فرمایل:

((انْفُذْ عَلَى رِسْلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الإِسْلاَمِ، وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللهِ تَعَالَى فِيهِ، فَوَاللهِ لأَنْ يَهْدِيَ اللهُ بِكَ رَجُلاً وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ)).

په طبیعت ولاړ شه تردې چې د هغوی سیمې ته ورسېږې، بیا هغوی اسلام ته راوبوله او د الله تعالی پر واجب حق یې

خبر کړه، پر الله قسم که الله ستا له امله يو سړي ته لار وښيي دا درته غوره ده تر سرو اوښانو.

(يدوکون) يعنې په بحث کولو بوخت وو.

په دې کې يوشمېر مسئلې دي:

لومړی: دا چې د الله لوري ته بلنه د هغه چا لار ده چې د نبي - صلى الله عليه وسلم- پيروي يې کړې ده.

دويمه: اخلاص ته پاملرنه، ځکه ډېرى خلک که حق ته بلنه ورکوي؛ نو هغه ځانته بلنه ورکوي.

دريیمه: دا چې بصيرت له فرائضو څخه دی.

څلورمه: د غوره توحيد له دلائلو څخه دا هم دي چې الله له ښکنځلو پاک دی.

پنځمه: د شرک له بدوالي څخه الله ته بدرد ويل دي.

شپږمه: دغه يې له اړينو مسئلو څخه ده: د مسلمانانو لېرې والی له مشرکانو څخه ترڅو له هغوی ونه ګرځي که څه هم شرک ونه کړي.

اوومه: دا چې توحيد لومړی واجب دی.

اتمه: پر هغه تر ټولو لومړی آن له لمانځه مخکې پيل کيږي.

نهمه: د الله د يووالي معنا همغه د لا إله إلا الله معنا ده.

لسمه: دا چې انسان کله له اهل کتاب څخه وي، خو هغه نه پرې پوهيږي او يا پوهيږي خو عمل نه پرې کوي.

يوولسمه: په تدريجي ډول ښوونې ته پاملرنه.

دولسمه: دا چې تر ټولو لومړی پر مهم کار پيل وشي.

دیارلسمه: د زکات مصرف او اهل خلک.

څوارلسمه: د عالم لخوا د متعلم د شبهې کشف او ښکاره کول.

پنځلسمه: له غوره مالونو اخېستلو څخه منع.

شپاړسمه: د مظلوم له ښېرا څخه ځان ساتل.

اولسمه: پر دې خبره خبرول چې د مظلوم دعا نه ردیږي.

اتلسمه: د توحید له دلایلو څخه دا هم دي چې د رسولانو پر سردار او ولیانو پر سردارانو کومې ستونزې لوړه او کړاو راغلي دي.

نولسمه: د هغه وینا: (چې هرومرو به بیرغ ورکوم) ترپایه، دا د نبوت له نښانو یوه نښه ده.

شلمه: د هغه په سترګو کې لاړې وراچول هم د نبوت له نښانو څخه یوه نښه ده.

یوویشتمه: د علي رضي الله عنه فضیلت.

دوه ویشتمه: د صحابه وو فضیلت په دغه شپه کې د فکر کولو کې او د بریا له زیري څخه د هغوی د بوختیا له امله.

درویشتمه: پر تقدیر ایمان لرل ځکه چې څوک یې توان نلري هغه ته د حاصلېدلو له امله او څوک یې چې هڅه کوي له هغه څخه د منعې له امله.

څلورویشتمه: د هغه په وینا کې ادب چې (په خپل طبیعت ولاړ شه).

پنځه ویشتمه: له جګړې مخکې اسلام ته رابلنه.

شپږ ویشتمه: دا چې دا خبره هم روا ده چې که څوک مخکې رابلل شوي وي او جګړه ورسره شوې وي.

اوه ویشتمه: په حکمت سره بلنه لکه چې فرمايي: (هغوی پر هغه څه خبر کړه چې پرې واجب دي.

اته ویشتمه: په اسلام کې د الله د حق پېژندنه.

نه ویشتمه: د هغه چا ثواب چې پر لاسونو يې يو سړی لاربنوونه ومومي.

دېرشمه: پر فتوا د قسم (لوړې) کول.

باب دی په بیان د وضاحت د توحید کې او په بیان د وضاحت د ګواهی د (لا إله إلا الله) کې.

او د الله تعالی وینا ده:

{أُولَـئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا} دوی چې چاته بلنه ورکوي هغوی خو په خپله د خپل رب لور ته وسیله لټوي چې کوم یو (هغه ته) ورنژدې دی او د رحمت هیله يې کوي او له عذابه يې وېرېږي، په رښتیا ستا د رب عذاب د وېرې وړ دی. د الإسراء سورت: ۵۷ ایت.

او د هغه وینا:

{وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ (26) إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ (27) وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ}

او کله چې ابراهيم عليه السلام خپل پلار او قوم ته وويل: پرته له شکه زه له هغه څه بېزاره يم چې تاسو يې لمانځئ.(۲۶).

مګر هغه ذات چې زه يې پيداکړی يم؛ نو هغه مې لاربښوونه کوي.(۲۷)

او هغه يې په خپل راتلونکي نسل کې يوه پاتېدونکې خبره وګرځوله تر څو هغوی (توحيد ته) بېرته راوګرځي. د الزخرف سورت: ۲۶- ۲۸ آيتونه.

او د هغه وينا:

{اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللهِ وَالمَسِيحَ ابنَ مَرْيَمَ ومَا أُمِرُوا إلاَّ لِيَعبُدُوا إلَهًا وَاحِدًا لا إلهَ إلاَّ هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ}

خپل عالمان او پيران يې مالکان د حل او د حرمت له الله پرته نيولي وو او همدارنګه د مريمې زوی مسيح (يې هم معبود نيولی) او حال داچې هغوی د يو الله له عبادت پرته په بل څه نه وو ګمارل شوي، له هغه پرته خو کوم بل معبود نشته، له هغه څه پاك دی چې هغوی يې ورسره شريکوي. د التوبة سورت: ۳۱ آيت.

او د هغه وينا:

{وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللهِ وَالَّذِينَ ءامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّه}

او ځيني كسان له الله پرته داسې سيالان نيسي چې د الله په څېر مينه ورسره كوي او چاچې ايمان راوړی هغوی خو د الله په مينه كې ډېر كلك دي. د البقرة سورت: ١٦٥ آيت.

او په صحيح كې له نبي صلى الله عليه وسلم راغلي چې هغه فرمايلي:

((مَنْ قَالَ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللهِ حَرُمَ مَالُهُ وَدَمُهُ، وَحِسَابُهُ عَلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ)).

چاچې لا إله إلا الله وويل: او له الله پرته د نورو له لمانځلو يې نټه وكړه، د هغه مال او وينه حرام دي او حساب يې پر الله جل جلاله دی.

د دغې ژباړې شرحه وروستني بابونه دي.

په دغه كې لويې مسئلې دي او ترټولو مهمه يې ده:

د توحيد او شهادت تفسير او په څرګندو چارو سره يې بيان كړ.

يوه له هغو څخه داده: چې د الإسراء په ايت كې يې پر هغو مشركانو رد بيان كړی چې نېكان رابولي، او دا خبره يې بيان كړې چې دا لوی شرک دی.

او يوه مسئله دا ده: چې د براءة په آيت كې دا خبره بيان شوه چې اهل كتابو خپل عالمان او عابدان(پيران) له الله پرته مالكان د حل او د حرمت وګرځول، او دا يې بيان كړ چې هغوی ته يوازې د يو الله د لمانځلو امر شوی و، سره له دې چې له ستونزې پرته تفسير يې د عالمانو او عابدانو په هغه

څه کې پیروي ده چې ګناه نه وي، نه د هغوی لخوا لمانځل یږي.

او یوه مسئله: کافرانو ته د خلیل علیه السلام وینا ده:

{إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ (26) إِلاَّ الَّذِي فَطَرَنِي}

چې زه له هغه څه بېزار یم چې تاسو یې لمانځئ.(۲۶)

مګر هغه ذات چې زه یې پیداکړی یم. چې خپل پالونکي یې له معبودانو څخه مستثنی کړل.

او الله پاک دا خبره بیان کړه چې دغه بېزاري او دغه دوستي د لا إله إلا الله کلمې د شهادت تفسیر دی.

{وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ}.

او هغه یې په خپل راتلونکي نسل کې یوه پاتېدونکي خبره وګرځوله تر څو هغوی (توحید ته) بېرته راوګرځي.

او یوه مسئله داده: چې د البقرة ایت د هغو کافرانو په اړه دی چې الله د هغوی په اړه ویلي دي.

{وَمَا هُم بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ}

او هغوی له دوزخ څخه وتونکي نه دي. دا خبره یې بیان کړه چې هغوی سیالانو سره د الله غوندې مینه کوي، چې دا پردې خبره دلالت کوي چې هغوی له الله سره لویه مینه لري او هغوی یې په اسلام کې داخل نه کړل؛ نو د هغه چا به څه حال وي چې له سیال سره تر الله زیاته مینه لري.

او د هغه چا به څه حال وي چې یوازې له سیال سره مینه لري نه له الله سره؟

او یوه مسئله: د نبي صلی الله علیه وسلم وینا ده:

((مَنْ قَالَ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللهِ حَرُمَ مَالُهُ وَدَمُهُ وَحِسَابُهُ عَلَى اللهِ)).

چاچې لا إله إلا الله وويل: او له الله پرته د نورو له لمانځلو يې نټه وکړه، د هغه مال او وينه حرام دي او حساب يې پر الله جل جلاله دی.

او دغه تر ټولو لوی هغه څه دي چې د (لا إله إلا الله) معنا بيانوي، ځکه د هغې تلفظ يې د وينې او مال ساتونکی ونه بللو، او نه يې د هغې د معنا پېژندګلوي د هغې له لفظ سره، او نه پر دغه اقرار کول، او نه داخبره چې يوازې هغه الله را بولي چې شريک نه لري، بلکې مال او وينه يې تر هغه وخته نه حرامېږي ترڅو يې له الله پرته د نورو له لمانځلو نټه نه وي کړې، که شک وکړ يا يې توقف وکړ؛ نو مال او ينه يې نه حرامېږي، نو دا څومره لويه او ستره مسئله ده؟

او دا څومره ښايسته بيان دی! څومره څرګند دی! او د جګړه کوونکي لپاره څومره پرېکوونکی دليل دی؟

باب دی په بيان د دې کې چې د حلقې، تار او دبته ورته شيانو اچول د ستونزې د له منځه وړلو يا مخنيوي په موخه هم شرک دی.

او د الله تعالی هغه وينا :

{قُلْ أَفَرَأَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللهُ عَلَيهِ يَتوكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ}

وو ايه: آيا هغه څه چې تاسو يې رابولئ که الله ماته د کړاو رسول وغواړي هغوی يې لېرې کوونکي دي او يا هغه د

لورېيني اراده راته ولري ايا هغوی يې د لورېيني بندوونکي دي، ووايه: الله راته بسنه کوي، پر همغه دې بروسه کوونکي بروسه وکړي. د الزمر سورت: ۳۸ ايت

له عمران بن حصين - رضي الله عنه څخه - روايت دی: چې نبي - صلى الله عليه وسلم - يو سړی وليد چې په لاس کې د ژېړو کړی وه؛ نو ويې ويل دا څه دي؟ هغه وويل: د کمزورۍ او درد(لري کولو) لپاره ده؛ نو هغه وفرمايل:

((انْزِعْهَا؛ فَإِنَّهَا لاَ تَزِيدُكَ إِلاَّ وَهْنًا، فَإِنَّكَ لَوْ مُتَّ وَهِيَ عَلَيْكَ مَا أَفْلَحْتَ أَبَدًا))

ويې باسه؛ ځکه هغه يوازې کمزوري در زياتوي، او که ته مړ شې په داسې حال کې چې هغه درباندې وي؛ نو هيڅکله به بريالی نه شې. احمد په داسې سند سره روايت کړی چې ستونزه نه لري.

او هغه لره له عقبة بن عامر څخه مرفوع هم راغلی:

((مَنْ تَعَلَّقَ تَمِيمَةً فَلاَ أَتَمَّ اللهُ لَهُ، وَمَنْ تَعَلَّقَ وَدَعَةً فَلاَ وَدَعَ اللهُ لَهُ)).

چا چې تعويذ وځړاوه؛ نو الله دې نه ورته تماموي، او چا چې خر مهره وځوړوله الله دې سکون او ارام نه ورکوي. او په يو روايت کې دي:

((مَنْ تَعَلَّقَ تَمِيمَةً فَقَدْ أَشْرَكَ)).

چا چې تعويذ وځړاوه؛ نو هغه شرک وکړ.

او ابن ابي حاتم له حذيفة څخه روايت کوي چې هغه يو سړی وليد چې په لاس کې يې د تبې تار و(بند)؛ نو هغه يې پرې کړ او د الله تعالی وينا يې تلاوت کړه:

{وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِاللهِ إِلاَّ وَهُم مُّشْرِكُون}
او ډېرى يې پر الله باور نه لري مګر دا چې شرک کوونکي دي. د يوسف سورت: ۱۰۶ آيت.

پدې کې يو شمېر مسئلې دي:

لومړى: د کړى، تار او دېته ورته نورو شيانو له کارولو سخت (منع کول) د دغې ډول موخې لپاره.

دويمه: دا چې صحابي که په داسې حال کې مړ شي چې هغه څه پرې وي، نه برياله کيږي، نو په دې کې د صحابه وو پر وينا دا شاهد دى چې کوچنى شرک له لويو ګناهونو څخه دى.

دريمه: بيشکه هغه يې په نا پوهۍ معذور ونه باله.

څلورمه: دا چې په دنيا کې هم ګټه نه رسوي، بلکې زيان رسوي د هغه - صلى الله عليه وسلم - د دغې وينا له مخې: چې هغه يوازې درد او کمزوري درزياتوي.

پنځمه: په سختۍ سره پر هغه چا رد؛ څوک چې دا ډول کار کوي.

شپږمه: داخبره په ډاګه کول چې څوک کوم څه راوځړوي همغه ته ورسپارل کيږي.

اوومه: دا خبره په ډاګه کول چې چا تعويذ را وځړاوه؛ نو هغه شرک وکړ.

اتمه: دا چې د تبې لپاره تار راځوړول هم له دغې قبيلې څخه دي(شرک دى).

نهمه: د حذیفه له لوري د آیت لوستل د دې خبرې دلیل دی چې صحابه وو په وړوکی شرک کې پرهغو آیتونو استدلال کاوه کوم چې د غټ شرک په اړه وو، لکه ابن عباس چې د البقرې په آیت کې ذکر کړي.

لسمه: دا چې د بد نظرۍ لپاره د خرمهرې را ځړول هم له دې قبیلې څخه دي.

یوولسمه: د هغه چا لپاره ښېرا چې تعویذ را ځړوي چې الله دې کار نه بشپړوي، او څوک چې کونجکه وځوړوي،(د دې لپاره چې له درد نه پرې خلاص شي نو) الله دې له (درد څخه نه) خلاصوي: معنا دا چې الله دې هغه لره آرام نه پرېږدي.

باب دی په بیان د دمونو او تعویذونو کې:

په صحیح کې له ابو بشر الانصاري - رضي الله عنه - څخه روایت دی: چې هغه له نبي - صلی الله علیه وسلم - سره په یو سفر کې و، نو هغه یې د استازي په توګه ولېږه:

((أَنْ لاَ يَبْقَيَنَّ فِي رَقَبَةِ بَعِيرٍ قِلاَدَةٌ مِنْ وَتَرٍ، أَوْ قِلاَدَةٌ إِلاَّ قُطِعَتْ)).

چې د هیڅ اوښ په غاړه کې غاړه کۍ د لیندۍ پرې نږدي، او یا دا چې هره غاړه کۍ باید پرې کړل شي.

له ابن مسعود رضي الله عنه څخه روایت دی وایي: ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه اورېدلي چې ویل یې:

((إِنَّ الرُّقَى وَالتَّمَائِمَ وَالتِّوَلَةَ شِرْكٌ))

بیشکه شرکي دمونه تعویزونه او د میني جلبولو ګوډې شرک دی. احمد او ابوداؤد روایت کړی.

تعويذونه: هغه څه دي چې له بد نظر څخه د ژغورلو په موخه پر ماشومانو ځوړندېږي، خو که چېرې ځوړند شوی شی له قرآن څخه وي نو ځينو سلفو جائز کړي، او ځينو نه دي جائز کړی، او منع يې ګرځولی دی، چې له هغوی څخه ابن مسعود رضي الله عنه هم دی.

رقی: هغه دمونه دي چې عزائم ورته ويل کيږي، او کوم چې له شرک څخه خالي وي هغه دليل ځنې ځانګړي کړي دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم د بد نظری او چيچل شوي په اړه اجازه ورکړې ده:

تولة: هغه څه دي چې خلک يې کوي او دا ګمان کوي چې له امله يې ښځه له مېړه سره او مېړه له ښځې سره مينه کوي:

او له عبدالله بن عکيم څخه مرفوع روايت دی:

((مَنْ تَعَلَّقَ شَيْئًا وُكِلَ إِلَيْهِ))

چا چې څه راوځړول همغه ته به وسپارل شي: احمد او ترمذي روايت کړی. دا حديث امام احمد او بخاري روايت کړی:

امام احمد له رويفع څخه روايت کوي وايي: رسول الله -صلى الله عليه وسلم-ماته وفرمايل:

((يَا رُوَيْفِعُ، لَعَلَّ الْحَيَاةَ سَتَطُولُ بِكَ، فَأَخْبِرِ النَّاسَ أَنَّ مَنْ عَقَدَ لِحْيَتَهُ، أَوْ تَقَلَّدَ وَتَرًا، أَوِ اسْتَنْجَى بِرَجِيعِ دَابَّةٍ أَوْ عَظْمٍ، فَإِنَّ مُحَمَّدًا بَرِيءٌ مِنْهُ)).

اې رويفع! کېدای شي عمر دې اوږد شي؛ نو خلکو ته خبر ورکړه، چا چې خپله ږيره غوټه کړه(د کبر او يا مخنثو سره د تشبيه له وجې)، يا يې پر څارويو د بد نظرۍ د مخنيوي لپاره

څه را وځړول، یا یې د ښاروي پر پلیدی او یا هډوکي استنجاء وکړه؛ نو محمد صلی الله علیه و سلم له هغه څخه بېزاره دی:

او له سعید بن جبیر څخه روایت دی وایي: چا چې له یو انسان څخه تعویذ پرې کړ، دا داسې دی لکه د یو غلام آزادول.

وکیع روایت کړی دی:

او هغه له ابراهیم څخه روایت کوي وایي: هغوی ټول تعویذونه بد ګڼل هغه که له قران څخه و او که له بل څه څخه:

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړی: د دمونو او تعویذونو تفسیر:

دویمه: د تولة کلمې تفسیر:

دریمه: دا درې واړه ټول پرته له استثناء شرک دی:

څلورمه: یقینا هغه دم چې له بد نظری او د کوم څه چیچلو لپاره وي هغه له دغو څخه نه دي:

پنځمه: دا چې تعویذ که له قرآن څخه وي د هغو په اړه د علماوو تر منځ اختلاف دی چې آیا له دغه شرک څخه دی او که نه؟

شپږمه: دا چې پر ښارویو د بد نظری لپاره د لیندۍ هغه پرې راځړول له همدغه شرک څخه دي.

اوومه: د هغه چا سخته ویرونه چې د لیندي(یا کوم بل شی په انسان یا حیوان ځوړندوي د دې د پاره چې د نظره نه شي).

اتمه: د هغه چا فضیلت چې له یو انسان څخه تعویذ پرې کړي.

نهمه: دا چې د ابراهیم وینا له هغه څه سره په ټکر کې نه ده چې مخکې تېر شول، ځکه د هغه موخه د عبدالله بن مسعود ملګري دي.

باب دی په بیان د هغه چا کې چې په ونه، ډبره یا دېته ورته شیانو تبرک حاصلوي:

او د الله تعالی په هغې وینا کې:

{أَفَرَأَيْتُمُ اللاَّتَ وَالْعُزَّى (19) وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الأُخْرَى (20) أَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الأُنْثَى (21) تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيْزَى (22) إِنْ هِيَ إِلاَّ أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ وءابآؤكُمْ مَا أَنزَلَ اللهُ بها مِن سُلْطَانٍ إِن يَتَّبِعُونَ إِلاَّ الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الأَنْفُسُ ولقَدْ جَآءهُم مِّن رَّبِّهِمُ الهُدَى}

ایا تاسې لات او عزی(بتان) لیدلي؟ (۱۹).

او بل دریېم منات؟ (۲۰).

آیا تاسو لره به زامن وي او هغه لره به لوڼې؟ (۲۱)

دا خو یو ډېر بې انصافه وېش دی. (۲۲)

دا پرته له یو څه نومونو بل څه نه دي(شرک هسې د مشرک د ژبې په سر خبره ده په خارج کې وجود نلري) چې تاسو او پلرونو مو ایښي دي، الله کوم دلیل پرې نه دی نازل کړی. هغوی پرته له ګمان او نفسي غوښتني بل څه پسې نه دي روان او په ریښتیا د هغوی د پالونکي لخوا لارښوونه ورغلې ده: د النجم سورت: ۱۹- ۲۳.

له ابو واقد لیثي څخه روایت دی وایي: موږ له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره حنین ته ووتلو، او موږ نوي

مسلمانان شوي وو، د مشرکانو يوه د بېرۍ ونه وه چې هلته به ورسره کېناستل او پر هغې به يې خپلې وسلې راځړولې، هغې ته د ځړولو والا ويل کېده؛ نو موږ پر دغه د بېرۍ پر ونه تېرشو او موږ وويل: اې د الله رسوله! زموږ لپاره هم يوه د ځړولو والا وګرځوه لکه د هغوی لپاره چې د ځړولو والا ده، خو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

((اللهُ أَكْبَرُ، إِنَّهَا السُّنَنُ، قُلْتُمْ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ كَمَا قَالَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ لِمُوسَى:{اجْعَل لَّنَا إِلَـهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ}[الأَعْرَاف:138]لَتَرْكَبُنَّ سنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ))

الله ترټولو لوی دی، پرته له شکه دا همغه لارې دي، پر هغه ذات مې دې قسم وي چې زما روح يې په لاس کې دی تاسو هغه څه وويل لکه بني اسرائيلو چې موسی عليه السلام ته وويل: زموږ لپاره يو معبود وګرځوه لکه د هغوی لپاره چې معبودان دي، هغه وويل تاسو يو داسې قوم ياست چې نه پوهېږئ. د الأعراف سوررت: ۱۳۸ آيت. تاسو به هرومرو د هغو پر لارو ځئ چې له تاسو مخکې وو: ترمذي روايت کړی او صحيح يې بللی.

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړی: د النجم د آيت تفسير.

دويمه: د هغه امر د بڼې پېژندنه چې هغوی يې غوښتنه کړې وه.

دريمه: دا چې هغوی دا کار ونه کړ.

ځلورمه: د هغوی داسې کېدل چې پر دغه کار يې د خپل ګمان سره سم الله ته نږدې کېدل غوښتل چې ګواکې هغه يې خوښوي.

پنځمه: دا چې هغوی پر دغه نه پوهېدل؛ نو له هغوی پرته نور خو به په طريق اولی ناپوه وو.

شپږمه: دا چې هغوی لره داسې نېکۍ او د بخښنې ژمنه ده چې له هغوی پرته نورو ته نشته.

اوومه: داچې نبي - صلی الله عليه وسلم- هغوی معذور ونه ګڼل بلکې پر هغوی يې پردې وينا سره رد وکړ.

((اللهُ أَكْبَرُ إِنَّهَا السنَنُ لَتَتَّبِعُنَّ سُنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ))

الله اکبر، پرته له شکه هغه داسې لارې دي چې تاسو به هرومرو د مخکېنيو پيروي کوئ. نو په امر کې يې سختې پر دغو دريو سره وکړه.

اتمه: لوی امر چې هغه مقصود دی: هغه دا چې هغوی يې پردې خبر کړل چې د هغوی غوښتنه لکه د بني اسرائيلو د غوښتنې غوندې ده چې هغوی موسی عليه السلام ته وويل: زموږ لپاره يو معبود وګرځوه.

نهمه: دا چې د دغه نفي د (لا إله إلا الله) له معنا څخه ده سره لده چې هغه پيچلې او پر دوی پټه وه.

لسمه: دا چې هغه پر فتوا قسم وکړ، په داسې حال کې چې هغه يوازې د يو مصلحت له مخې قسم کوي.

يوولسمه: دا چې په شرک کې لوی او کوچنی شته، ځکه هغوی د دغه له امله مرتد نه شول.

دولسمه: د هغوی دا وینا (چې موږ نوي مسلمانان شوي وو) په دې کې دې خبرې ته اشاره ده چې له هغوی پرته بل څوک له دغه څخه ناپوه نه و.

دیارلسمه: د تعجب پر مهال تکبیر پر خلاف د هغه چا چې ښه یې نه ګڼي.

څوارلسمه: د ذرائعو (بدو چارو لارې) بندول.

پنځلسمه: د جاهلیت له خلکو سره له ورته والي څخه منع.

شپاړسمه: د تعلیم پر مهال غوسه.

اوولسمه: کلي قاعده د هغه - صلی الله علیه وسلم - د دغې وینا له مخې چې (دغه لارې دي.

اتلسمه: دا چې دغه د نبوت له نښانو څخه یوه نښه ده ځکه څنګه یې چې خبر ورکړی و همغسې وشول.

نولسمه: دا چې پر کوم څه الله په قرآن کې د یهودو او نصاراو بدي بیان کړې ده همغه زموږ لپاره هم دي.

شلمه: دا چې د هغوی په اند دا ثابته ده چې د عباداتو بنسټ پر امر دی، نو په اړه یې د قبر پر مسئلو تنبیه وشوه، کوم چې داخبره ده چې (رب دې څوک دی؟) هغه څرګنده ده، او کوم چې دا خبره ده چې (نبي دې څوک دی؟) په دې کې پر پټو خبر ورکول دي، او کوم چې دا خبره چې (دین دې څه دی؟) دا د هغوی د دغې وینا له مخې چې ویل یې:(زموږ لپاره یو معبود وګرځوه) تر پایه.

یوویشتمه: دا چې د اهل کتاب لاره داسې بده وه لکه د مشرکانو لاره.

دوه ویشتمه: دا چې له داسې باطل څخه منتقل شوی چې زړه یې پرې عادت شوی و ډېر ډاډ یې په اړه نه وي چې په زړه کې یې دې له دغه عادت څخه څه پاتې وي؛ د هغوی د دغې وینا له مخې: چې موږ د کفر زماني ته نیږدې وو؟

باب دی په بیان د حلاله کې غیرالله لپاره.

او د الله تعالی وینا:

{قُلْ إِنَّ صَلاَتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي للهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (162) لاَ شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وأنَا أولُ المُسْلِمِينَ}

ووایه: پرته له شکه زما لمونځ، زما قرباني، زما ژوند او زما مرګ یوازې د مخلوقاتو د پالونکي لپاره دي(۱۶۲).

هغه لره شریک نشته او پر همدغه ماته امر شوی او زه لومړنی د مسلمانانو یم. د الأنعام سورت: ۱۶۲- ۱۶۳ آیتونه.

او د هغه د وینا په اړه:

{فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ}

د خپل پالونکي لپاره دې لمونځ وکړه او قرباني وکړه. د الکوثر سورت: ۲ آیت.

له علي بن ابي طالب - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایي: رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څلور کلمې راته بیان کړې:

((لَعَنَ اللهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللهِ، لَعَنَ اللهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَيْهِ، لَعَنَ اللهُ مَنْ آوَى مُحْدِثًا، لَعَنَ اللهُ مَنْ غَيَّرَ مَنَارَ الأَرْضِ))

پر هغه چا دې د الله لعنت وي چې له الله پرته د بل چا لپاره ذبح کوي، پر هغه چا دې د الله لعنت وي چې پر مورواوپلار

لعنت کوي، د الله لعنت دې پر هغه چا وي چې بدعتي ته پناه ورکوي، د الله لعنت پر هغه چا وي چې د ځمکې منارې (پولې وهۍ) بدلوي. مسلم روايت کړی.

او له طارق بن شهاب څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

((دَخَلَ الْجَنَّةَ رَجُلٌ فِي ذُبَابٍ وَدَخَلَ النَّارَ رَجُلٌ فِي ذُبَابٍ)).

يو سړی د يو مچ په اړه جنت ته ننوت او يوسړی د يو مچ په اړه دوزخ ته ننوت.

هغوی وويل: او دا څنګه اې د الله رسوله؟.

هغه وويل: دوه سړي پر يو قوم تېرېدل چې هغوی يو بت لرلو د هر چا لپاره اړينه وه چې يوڅه ورته قربان کړي.

نو هغوی له هغو دوو څخه يوه ته وويل: قرباني وکړه.

هغه وويل: زما سره هيڅ د قربانولو لپاره نشته.

هغوی ورته وويل: قرباني وکړه که څه هم د مچ وي، نو هغه هم مچ قرباني کړ (د دې بوت په نامه)، چې هغوی يې لار پرېښوده؛ نو هغه دوزخ ته ننوت.

او دويم ته يې وويل: قرباني وکړه.

هغه وويل: له الله جل جلاله پرته بل چا ته زه قرباني کوونکی نه يم، نو هغوی يې سر پرې کړ، چې هغه جنت ته ننوت. احمد روايت کړی.

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړۍ: د {إِنَّ صَلاَتِي وَنُسُكِي} تفسير.

دويمه: د {فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ} تفسیر.

دریيمه: پر هغه چا د لعنت پر ویلو پیل چې له الله پرته د بل چا لپاره ذبح کوي.

څلورمه: پر هغه چا لعنت ویل چې پر خپل مور او پلار لعنت وايي او له هغو څخه دا هم دي: چې ته د بل چا مور او پلار ته بد رد وایې؛ نو هغه ستا مور او پلار ته بد رد وايي.

پنځمه: پر هغه چا لعنت ویل چې بدعتي ته پناه ورکوي: او هغه داسې څوک دی چې یو نوي څه رامنځته کړي او په هغو کې د الله حق لازم ګڼي؛ نو داسې چا ته پناه وړي چې په دغه کې پناه ورکوي.

شپږمه: پر هغه چا لعنت ویل چې د ځمکې منارې بدلوي: دا هغه نښې نښانې دي چې په ځمکه کې ستا او ستا د ګاونډي د حق ترمنځ توپیر راولي؛ نو ته په شاته مخته کولو سره هغه بدلوې.

اوومه: په عمومي ډول نا قرمانو خلکو باندې لعنت ویل او په یو معین شخص لعنت ویل په دې کې فرق دی.

اتمه: دغه لویه کیسه چې د مچ کیسه ده.

نهمه: دا چې هغه دوزخ ته ننوت د هغه مچ له امله چې د هغه قصد یې هم نه و کړی بلکې د هغوی له شره د خلاصون په موخه یې دا کار کړی و.

لسمه: د مؤمنانو په زړونو کې د شرک د اندازې پېژندنه، چې څنګه دغه تن پر وژلو صبر وکړ او د هغوی غوښتنه یې

ونه منله سره لدې چې هغوی یوازې ظاهري عمل ترې وغوښت.

یوولسمه: هغه تن چې دوزخ ته ننوت هم مسلمان و، ځکه که چېرې کافر وای بیا یې داسې نه ویل: (چې د یومچ له امله دوزخ ته ننوت.(زه وایم دا ډېره قیمتي فایده ده)

دولسمه: په هغه کې د صحیح حدیث لپاره شاهد دی.

((الْجَنَّةُ أَقْرَبُ إِلَى أَحَدِكُمْ مِنْ شِرَاكِ نَعْلِهِ، وَالنَّارُ مِثْلُ ذَلِكَ)).
چې جنت ستاسو هر یوه ته د هغه د څپلۍ له تسمې څخه ورنیږدې دی او دوزخ هم همدارنګه.

دیارلسمه: د دې خبرې پېژندنه چې د زړه عمل لوی مقصود دی آن د بتانو د لمانځونکو په اند هم.

باب دی په بیان د دې کې چې د الله لپاره به په هغه ځای کې ذبحه نه کیږي چېرې چې د غیرالله لپاره ذبحه کیږي.

او د الله تعالی وینا:

{لاَ تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَّمَسجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا وَاللهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ}
هیڅکله په هغه کې مه درېږه، هغه جومات چې بنسټ یې له لومړۍ ورځې پر تقوا ایښودل شوی زیات د دې حقدار دی چې پکې ودرېږې، په هغه کې داسې سړي دي چې زیاته پاکي خوښوي او الله زیات پاکي کوونکي خوښوي. د التوبه سورت: ۱۰۸ آیت.

له ثابت بن الضحاک - رضي الله عنه - څخه روایت دی وايي: يو سړي نذر ومنود چې په بوانه نومي ځای کې به اوښ حلالوي؛ نو له نبي - صلی الله علیه وسلم - څخه يې پوښتنه وکړه، هغه وفرمايل:

((هَلْ كَانَ فِيهَا وَثَنٌ مِنْ أَوْثَانِ الْجَاهِلِيَّةِ يُعْبَدُ؟)).
آيا هلته له بتانو کوم داسې بت شتون درلود چې په جاهليت کې يې عبادت کېدلو.

هغوی وويل: نه.

هغه وفرمايل: آيا هلته د هغوی له اخترونو څخه کوم اختر و.

هغوی وويل: نه. بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

((أَوْفِ بِنَذْرِكَ، فَإِنَّهُ لاَ وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللهِ، وَلاَ فِيمَا لاَ يَمْلِكُ ابْنُ آدَمَ))
خپل نذر دې پوره کړه ځکه د الله په سرغړونه کې او په هغه څه کې د نذر پوره کول نشته چې انسان يې څښتن نه وي.
ابوداود روایت کړی، او سند يې د هغوی دواړو (بخاري او مسلم) پر شرط برابر دی.

په دغه خبره کې دېرې مسئلې دي:

لومړی: د الله د وينا {لاَ تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا} تفسير.

دويمه: داچې سرغړونه کله په ځمکه کې اغېز کوي، همدارنګه پيروي.

دريیمه: د ستونزمنې مسئلې ردول څرګندې مسئلې ته ترڅو يې ستونزه له منځه ولاړه شي.
څلورمه: د مفتي لخوا تفصيل غوښتنه که دغه ته اړتيا پېښه شي.
پنځمه: دا چې د نذر لپاره د يوې توټې ځمکې په ځانګړي کولو ستونزه نشته کله چې خنډونه شتون ونلري.
شپږمه: له هغو ځخه منع کله چې هلته د جاهليت له بتانو څخه کوم بت وي که څه هم له منځه تلو ورروسته وي.
اوومه: له هغو څخه منع کله چې هلته د هغوی له اخترونو څخه کوم اختر وي، که څه هم له منځه تلو ورروسته وي.
اتمه: دا چې پر دغه ډول ځايونو کې پر نذر کولو وفا روا نه ده، ځکه دا د ګناه نذر دی.
نهمه: له مشرکانو سره د هغوی په اخترونو کې له ورته والي څخه وېرول که څه يې هم د هغه قصد نه وي.
لسمه: په ګناه کې نذر نشته.
يوولسمه: په هغه څه کې نذر نشته چې انسان يې څښتن نه وي.

باب دی په بيان د دې کې چې له الله پرته بل چا ته نذر شرک دی.

او د الله تعالی وينا:

{يُوفُونَ بِالنَّذْرِ ويخَافُونَ يَومًا كانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا}

هغوی خپل نذر پوره کوي او له هغې ورځې ډارېږي چې شر يې خپور وور دی. د الإنسان سورت: ۷ آيت.

د هغه د وينا په اړه:

{وَمَا أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ اللهَ يَعْلَمُهُ}

او څه مو چې لګولي دي او يا مو کوم نذر کړی؛ نو پرته له شکه الله پرې پوهېږي. د البقرة سورت: ۲۷۰ آيت.

او په صحيح(البخاری) کې له عائشې - رضي الله عنها - څخه روايت دی چې رسول الله - صلی الله عليه وسلم - وفرمايل:

((مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللهَ فَلْيُطِعْهُ، وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَ اللهَ فَلاَ يَعْصِهِ)).

چا چې دا نذر وکړ چې د الله پيروي به کوي؛ نو پيروي دې وکړي، او چا چې دا نذر وکړ چې د الله سرغړونه به کوي؛ نو سرغړونه يې دې نه کوي.

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړی: د نذر د پوره کولو واجبوالی.

دويمه: کله چې دا خبره ثابته شوه چې نذر عبادت دی نو د بل چا په نامه نذر کول شرک دی.

دريېمه: دا چې د ګناه د نذر پوره کول روا ندي.

باب دی په بيان د دې کې چې له الله پرته له بل چا څخه پناه غوښتل شرک دی.

او دا وينا د الله تعالی:

{وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادوهُمْ رَهَقًا}

او دا چې د انسانانو څه کسانو به د پېريانو پر څه کسانو پورې پنا اخېسته؛ نو لاېي ناړامي ورزياته کړه. د الجن سورت: ۶ آيت

او له خولة بنت حكيم - رضي الله عنها - څخه روايت دی وايي: له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه مې واورېدل چې فرمايل يې:

((مَنْ نَزَلَ مَنْزِلاً فَقَالَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ حَتَّى يَرْحَلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ))

څوک چې کوم ځای ته راشي؛ نو بيا ووايي: د الله پر بشپړو کلمو له هغه څه پناه غواړم چې پيدا کړي يې دي، هيڅ شی به زيان ورته ونه رسوي ترڅو له دغه ځايه نه وي تللی. مسلم روايت کړی.

په دغه خبره کې دېرې مسئلې دي:

لومړی: د الجن سورت د آيت تفسير.

دويمه: د هغه له شرک څخه کېدل.

دربيمه: پر دغه له حديث څخه استدلال کول؛ ځکه علماء پرې استدلال کوي چې د الله کلمې مخلوق ندي، هغوی وايي: چې پر مخلوق پناه غوښتل شرک دی.

څلورمه: د دغې دعا فضيلت سره لدې چې لنډه ده.

پنځمه: دا چې پر يو شي دنيوي ګټه لکه د شر دفع کېدل او يا د ګټې ترلاسه کېدل حاصليږي پردې دلالت نه کوي چې هغه دې شرک نه وي.

باب دی په بيان د دې کې چې له الله پرته له بل چا څخه مرسته غوښتل او يا بل ځوک را بلل شرک دی.

او د الله تعالی وينا:

{وَلاَ تَدْعُ مِن دُونِ اللهِ مَا لاَ يَنفَعُكَ وَلاَ يَضُرُّكَ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ الظَّالِمِينَ (106) وَإِن يَمْسَسْكَ اللهُ بِضُرٍّ فَلاَ كَاشِفَ لَهُ إِلاَّ هُوَ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلاَ رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ}

او له الله پرته بل هغه ځوک مه رابوله چې نه ګټه او نه ضرر درته رسولای شي، که دې دا وکړل؛ نو پرته له شکه ته له تېري کوونکو څخه يې.

او که الله ضرر درته ورسوي؛ نو يوازې هغه يې لېرې کوونکی دی او که هغه د خير اراده درته وکړي؛ نو د هغه د پېرزوينې ځوک مخنيوونکی نشته، له بندګانو يې چې چاته وغواړي رسوي يې او هغه بخښونکی لوروونکی دی. د يونس سورت: ۱۰۶- ۱۰۷ آيتونه

او د هغه وينا:

{فَابْتَغُواْ عِندَ اللهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيهِ تُرْجَعُونَ}

د الله په وړاندې روزي ولټوئ او د هغه عبادت وکړئ او شکر يې وباسئ همغه ته ورګرځول کېږئ. د العنکبوت سورت: ۱۷ آيت

او د هغه وینا:

{وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُو مِن دُونِ اللهِ مَن لاَّ يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُم عَن دُعَائِهِم غَافِلُونَ (5) وَإِذا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ}

او له هغه چا به زیات لارورکی څوک وي چې له الله پرته هغه څوک رابولي چې تر قیامته پورې یې ورته قبلولای نه شي او هغوی د دوی د بلنې څخه ناخبره دي.

او کله چې خلک را پورته کړل شي هغوی لره به دښمنان وي او د دوی په بلنه به انکار کوونکي وي. د الأحقاف سورت: ۵- ۶ آیتونه.

او د هغه وینا:

{أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعلُكُمْ خُلَفَاءَ الأَرْضِ أَإِلَهٌ مَعَ اللهِ}

هغه څوک چې سخت اړمن ته ځواب ورکوي کله یې چې را وبولي او ستونزه یې له منځه وړي او تاسو په ځمکه کې ځای ناستي ګرځوي آیا له هغه سره بل الله هم شته؟ د النمل سورت: ۶۲ آیت

طبراني په خپل سند روایت کوي: چې د نبي -صلی الله علیه وسلم- په زمانه کې یو منافق و چې مؤمنان یې ازارول؛ نو ځینو یې وویل: راځئ پر رسول الله -صلی الله علیه وسلم- له دغه منافق څخه مرسته وغواړو. نبي -صلی الله علیه وسلم- وفرمایل:

((إِنَّهُ لاَ يُسْتَغَاثُ بِي، وَإِنَّمَا يُسْتَغَاثُ بِاللهِ)).

د هغه پر وړاندې له ما مرسته نه غوښتل کیږي بلکې له الله مرسته غوښتل کیږي.

په دغه خبره کې ډیرې مسئلې دي:

لومړی: د دعا عطف پر مرسته غوښتلو د عام عطف پر خاص دی.

دویمه: د الله د دغې وینا {وَلاَ تَدْعُ مِن دُونِ اللّهِ مَا لاَ يَنفَعُكَ وَلاَ يَضُرُّكَ} تفسیر.

دریمه: دا چې دغه لوی شرک دی.

څلورمه: دا چې ترټولو صالح تن که دغه کار د الله له رضاء پرته د بل چا لپاره ترسره کړ هغه به له تېری کوونکو څخه وګرځي.

پنځمه: له هغه وروسته آیت تفسیر.

شپږمه: داچې دغه کار په دنیا کې هم ګټه نلري سره لدې چې هغه کفر دی.

اوومه: د دریم آیت تفسیر.

اتمه: دا چې د روزۍ لټول یوازې له الله څخه مناسب دي لکه څنګه چې جنت له هغه څخه غوښتل کیږي.

نهمه: د څلورم آیت تفسیر.

لسمه: دا چې تر هغه چا زیات لاروړکی نشته چې له الله پرته بل څوک را بولي.

یوولسمه: دا چې هغه به د را بلونکي له را بللو بې خبره وي او له هغه به هیڅ خبر نلري.

دولسمه: دا چې دغه بلنه د رابلل شوي له رابلونکي سره د کينې او دښمنۍ لامل کيږي.

ديارلسمه: دغې بلنې ته د را بلل شوي عبادت ويلی شوی.

څوارلسمه: د دغه لمانځلو (راورسيږې را مدد شې) څخه د را بلل شوي نټه انکار.

پنځلسمه: دغه چارې د خلکو د لارورکۍ لامل کيږي.

شپاړسمه: د پنځم آيت تفسير.

اوولسمه: حيرانوونکی امر هغه د بت لمانځوکو دا اقرار دی چې سخت اړمن ته يوازې الله ځواب ورکوي او له همدې امله په سختيو کې هغه داسې رابولي چې يوازې هغه لره د دين ځانګړي کوونکي وي.

اتلسمه: د مصطفی -صلی الله عليه وسلم- د توحيد ملاتړ او له الله سره د ادب رعايتول.

باب دی په بيان د الله تعالی دې وينا کې:

آيا هغوی له الله سره هغه څه شريکوي چې هيڅ يې نه دي پيدا کړي او حال دا چې هغوی پيداکړل شوي دي.

او نه هغوی لره د مرستې توان لري او نه د ځانونو مرسته کولای شي.

د الأعراف سورت: ۱۹۱ -۱۹۲ آيتونه.

او د هغه وينا:

{وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ (13) إِن تَدْعُوهُمْ لا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَومَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ}

او کوم کسان چې تاسو يې له هغه پرته را بولئ د خرما او زړي ترمنځ يې د نري پوستکي(په اندازه) واک هم نلري.
که يې را وبولئ ستاسو رابلنه نه اوري او که يې واوري قبلولای نه شي او د قيامت په ورځ به ستاسو په شرک به رد کوي او خبر به در نه کړي تاسو ته په شان د خبردار ذات. د فاطر سورت: ۱۳- ۱۴ آيتونه.

او په صحيح کې له انس څخه روايت دی وايي:
(شُجَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ أُحُدٍ، وَكُسِرَتْ رَبَاعِيَتُهُ، فَقَالَ: ((كَيْفَ يُفْلِحُ قَوْمٌ شَجُّوا نَبِيَّهُمْ؟))
د احد په ورځ نبي -صلى الله عليه وسلم- پر سر زخمي شو، د مخې غاښونه يې مات شول؛ نو هغه وفرمايل: هغه قوم به څنګه بريالی شي چې خپل نبي پر سر زخمي کړ. نو دغه آيت نازل شو: تا لره په امر کې هيڅ هم نشته. د آل عمران سورت: ۲۸ آيت.

او په دې اړه له ابن عمر -رضي الله عنهما- څخه روايت دی: چې هغه له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې کله هغه خپل سر د سهار په لمانځه کې د وروستي رکعت له رکوع څخه را پورته کړ؛ نو ويې فرمايل:
((اللهُمَّ الْعَنْ فُلاَنًا وَفُلاَنًا))،
اې الله! په فلاني او فلاني لعنت وکړې. وروسته تر دې چې (سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ) يې وويل؛ نو الله دغه آيت را نازل کړ:
{لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ}

تا لره په دغه امر کې هيڅ حق نشته. د آل عمران سورت: ۲۸ آيت.

او په يو روايت کې دي: هغه صفوان بن اميه، سهيل بن عمرو او حارث بن هشام ته ښېراوې کولې نو دغه آيت را نازل شو.

{لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ}

تا لره په دغه امر کې هيڅ حق نشته. د آل عمران سورت: ۲۸ آيت.

او په دې اړه له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی وايي: رسول الله -صلى الله عليه وسلم- هغه مهال ودرېده چې کله پر هغه دغه آيت را نازل شو: چې خپل نيږدې خپلوان دې وويروه. (د الشعراء سورت: ۲۱۴ آيت) نو ويې فرمايل:

((يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ - أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا - اشْتَرُوا أَنْفُسَكُمْ؛ لاَ أُغْنِي عَنكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا، يَا عَبَّاسُ بْنَ عَبْدِ المُطَّلِبِ لاَ أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللهِ شَيْئًا، يَا صَفِيَّةُ -عَمَّةَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم- لاَ أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللهِ شَيْئًا، وَيَا فَاطِمَةُ بِنْتَ مُحَمَّدٍ، سَلِينِي مِنْ مَالِي مَا شِئْتِ، لاَ أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللهِ شَيْئًا)).

اې د قريشو ډلې - يا دېته ورته کلمه يې وويله - خپل ځانونه مو واخلئ، زه د الله پر وړاندې هيڅ نشم درسره کولای، ای د عبدالمطلب زوی عباسه! زه د الله پر وړاندې هيڅ نشم درسره کولای، د رسول الله -صلى الله عليه وسلم- عمه صفيې، زه د الله پر وړاندې هيڅ نشم درسره کولای، اې د محمد لورې فاطمې، څومره مال چې غواړې راڅخه يې وغواړه، خو زه د الله پر وړاندې هيڅ نشم درسره کولای.

په دغه خبره کې دېرې مسئلې دي:

لومړی: د دوو آیتونو تفسیر.

دویمه: .د احد کیسه.

درېیمه: د رسولانو د سردار ښېرا او تر شا یې د ولیانو سرداران چې په لمانځه کې امین پسې وايي.

څلورمه: دا چې ښېرا د کافرانو پر خلاف وه.

پنځمه: دا چې هغوی داسې کړنې ترسره کړې چې ډېری کافرانو نه وې ترسره کړې، له هغو څخه یو دا چې: خپل نبي یې پر سر زخمي کړ، او د هغوی لخوا د وژلو حرص یې، او یو دا چې: د وژل شوو مُثله کول سره لدې چې هغوی یې د کاکا زامن وو.

شپږمه: په دې اړه الله پر هغه دغه آیت را نازل کړ: تا لره په دغه امر کې هیڅ واک نشته.

اوومه: د هغه وینا: (او یا به د هغوی توبه قبوله کړي او یا به عذاب ورکړي) چې الله د هغوی توبه قبوله کړه؛ نو هغوی ایمان راوړ.

اتمه: د پېښو پر مهال د قنوت لوستل:

نهمه: چاته چې ښېرا کېدله په لمانځه کې د هغوی د نومونو او د هغوی د پلرونو د نومونو اخېستل.

لسمه: په قنوت کې د ټاکلې (معین) لعنت شتون.

یوولسمه: د نبي -صلی الله علیه وسلم- کیسه چې کله دغه آیت پرې نازل شو.

{وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الأَقْرَبِينَ}.
او خپل نيږدې خپلوان دې ووېروه.

دولسمه: په دغه امر کې د نبي -صلی الله عليه وسلم- جديت ترديږي چې هغه څه يې وکړل چې له امله يې لېونتوب ورته منسوب شو، نو که اوس يې کوم مسلمان وکړي هم همداسې به وي.

ديارلسمه: د هغه وينا لېرې او نيږدې ته: چې زه تا ته د الله پر وړاندې هيڅ ګټه نشم رسولای. آن ترديږي چې ويې فرمايل: اې د محمد لورې فاطمې! زه تا ته د الله پر وړاندې هيڅ ګټه نشم رسولای.

کله يې چې دا خبره په ډاګه کړه په داسې حال کې چې هغه د رسولانو سردار و، چې هغه د ټولو مخلوقاتو سردارۍ مېرمنې ته څه ګټه نشي رسولای، او انسان هم پردې باور لري چې هغه يوازې حق وايي، بيا يې په هغه څه کې فکر وکړ چې نن سبا د خاصو خلکو په زړونو کې راڅرګنځي؛ نو هغه ته د توحيد پرېښودل او د دين (غربت) نا اشنا والی په ډاګه شول.

باب دی په بيان د الله تعالی د وينا کې چې فرمايي: ترديږي چې کله يې له زړونو وېره لېرې شي، هغوی وايي پالونکي مو څه وويل: هغوی وايي: حق او همغه لوړ او لوی دی. د سبا سورت: ٢٣ آيت.

په صحيح کې ابو هريره -رضي الله عنه- له نبي -صلی الله عليه وسلم- څخه روايت کوي چې هغه وفرمايل:

((إِذَا قَضَى اللهُ الأَمْرَ فِي السَّمَاءِ ضَرَبَتِ الْمَلاَئِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا خَضَعَانًا لِقَوْلِهِ، كَأَنَّهُ سِلْسِلَةٌ عَلَى صَفْوَانٍ، يَنْفُذُهُمْ ذَلِكَ حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا: مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟ قَالُوا: الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ، فَيَسْمَعُهَا مُسْتَرِقُ السَّمْعِ، وَمُسْتَرِقُ السَّمْعِ هَكَذَا بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ، وَصَفَهُ سُفْيَانُ بِكَفِّهِ، فَحَرَفَهَا وَبَدَّدَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ، فَيَسْمَعُ الْكَلِمَةَ فَيُلْقِيهَا إِلَى مَنْ تَحْتَهُ، ثُمَّ يُلْقِيهَا الآخَرُ إِلَى مَنْ تَحْتَهُ، حَتَّى يُلْقِيَهَا عَلَى لِسَانِ السَّاحِرِ أَوِ الْكَاهِنِ، فَرُبَّمَا أَدْرَكَهُ الشِّهَابُ قَبْلَ أَنْ يُلْقِيَهَا، وَرُبَّمَا أَلْقَاهَا قَبْلَ أَنْ يُدْرِكَهُ، فَيَكْذِبُ مَعَهَا مِائَةَ كَذْبَةٍ، فَيُقَالُ: أَلَيْسَ قَدْ قَالَ لَنَا يَوْمَ كَذَا وَكَذَا: كَذَا وَكَذَا؟ فَيُصَدَّقُ بِتِلْكَ الْكَلِمَةِ الَّتِي سُمِعَتْ مِنَ السَّمَاءِ)).

کله چې الله په اسمان کې د کوم کار پرېکړه وکړي؛ نو پرېښتې د هغه وینا ته داسې په عاجزۍ وزرې ووهي، لکه پر پاکو او خویه ډبرو چې یو ځنځیر وهل کیږي، دغه پر هغوی پلې کوي تردې چې له زړونو یې وېره لېرې شي، بیا هغوی وایي: پالونکي مو څه وویل؟ هغوی وایي: حق او هغه لوړ او لوی دی، نو یو په بل پسې غوږ نیوونکی او دا په غلا غوږ نیوونکی(شیطانان) یې واوري داسې چې ځینې یې د ځینو له پاسه وي، سفیان په خپل لاس هغه حالت بیان کړ، داسې چې هغه یې په څنګ کړ او ګوتې یې سره پرانیستې، نو کله چې یو یې کومه خبره واوري هغه یې لاندې والا ته ورسوي، بیا یې هغه تر ځان لاندې بل ته ورسوي، تردې چې د کوډګر یا غیب ویونکي خولې ته ورسیږي، بیا یې کله اور غورځوونکی ستوری مخکې تر رسولو وومي او کله بیا د هغه ترمونږلو مخکې یې ورسوي، چې بیا سل درواغ ورسره

يوځای کړي، نو ويل کيږي: آيا نن يې موږ ته داسې او داسې ونه ويل؟ نو د دغې له آسمانه اورېدلې کلمې تصديق کيږي.

له نواس بن سمعان -رضي الله عنه- څخه روايت دی هغه وايي: رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

((إِذَا أَرَادَ اللهُ تَعَالَى أَنْ يُوحِيَ بِالأَمْرِ، تَكَلَّمَ بِالْوَحْيِ أَخَذَتِ السَّمَاوَاتِ مِنْهُ رَجْفَةٌ، أَوْ قَالَ: رِعْدَةٌ شَدِيدَةٌ، خَوْفًا مِنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِذَا سَمِعَ ذَلِكَ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ صَعِقُوا وَخَرُّوا للهِ سُجَّدًا، فَيَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَرْفَعُ رَأْسَهُ جِبْرِيلُ، فَيُكَلِّمُهُ اللهُ مِنْ وَحْيِهِ بِمَا أَرَادَ، ثُمَّ يَمُرُّ جِبْرِيلُ عَلَى الْمَلاَئِكَةِ، كُلَّمَا مَرَّ بِسَمَاءٍ سَأَلَهُ مَلاَئِكَتُهَا: مَاذَا قَالَ رَبُّنَا يَا جِبْرِيلُ؟

کله چې الله د کوم کار په اړه د وحې کولو اراده وکړي، پر هغه وحې خبرې وکړي چې له امله يې اسمانونه په لړزه شي، او يا يې وويل: چې د الله له وېرې سخت ورپيږي، کله چې دغه د آسمان خلک واوري پړمخې ولويږي او الله ته په سجده شي، نو ترټولو لومړی جبرئيل سر پورته کوي، چې الله د هغې وحې په اړه خبرې ورسره کوي چې اراده يې کړې ده، بيا جبرئيل پر پرېښتو تېريږي، کله چې پر هر اسمان تېريږي پرېښتې ترې پوښتې زموږ پالونکي څه وويل اې جبرئيله!

نو هغه ورته وايي: هغه حق وويل، او هغه لوړ او لوی دی، نو هغوی ټول هغه څه وايي کوم چې جبرئيل وويل، بيا جبرئيل وحې هغه ځای ته رسوي چېرې چې الله جل جلاله امر ورته پرې کړی دی.

په دغه خبره کې دېرې مسئلې دي:

لومړی: د آيت تفسير.

دويمه: د شرک پر ابطال حجت په ځانګړي ډول هغه څوک چې د نېکانو پورې تړاو لري، او دا هغه ایت دی چې ویل کیږي: له زړه څخه د شرک د ونې رګونه پرې کوي.

درېیمه: د الله تعالی د دغې وینا تفسیر:

{قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ}.

هغوی وایي: حق یې وویل: او هغه لوړ او لوی دی.

څلورمه: د دغه په اړه د هغوی د پوښتنې لامل.

پنځمه: دا چې جبرئیل له دغه وروسته په خپله دې وینا سره هغوی ته ځواب ورکوي: چې هغه داسې او داسې وویل.

شپږمه: د دې خبرې یادونه چې ترټولو لومړی جبرئیل سر راپورته کوي.

اوومه: دا چې د آسمانونو ټولو خلکو ته وایي ځکه هغوی یې پوښتي.

اتمه: دا چې د اسمانونو ټول خلک بې هوښه کیږي.

نهمه: د الله د وینا له امله د اسمانونو په لړزه کېدل.

لسمه: دا چې جبرئیل هغه څوک دی چې وحي هغه ځای ته رسوي چېرې الله امر ورته کړی دی.

یوولسمه: د شیطانانو په پټه د غوږ نیولو یادونه.

دولسمه: د هغوی یو پر بل د سپرېدلو د حالت بیان.

دیارلسمه: د اورغورځوونکو ستورو لیږل.

څوارلسمه: دا چې کله یې ستوري مخکې د خبرې تر رسولو راګیر کړي.

او کله هغه خپل انسان ملګري ته خبره رسوي مخکې تردې چې ستورى يې ومومي.

پنځلسمه: دا چې غيب ويونکى هم ځينې وخت رښتيا وايي.

شپاړسمه: دا چې هغه سل درواغ ورسره وايي.

اوولسمه: دا چې د هغه د درواغو تصديق يوازې د دغې کلمې له امله کيږي چې له اسمان څخه اوريدل شوې ده.

اتلسمه: د نفسونو لخوا د باطل منل: چې څنګه يوه خبره ټينګه نيسي او سلو ته پاملرنه نه کوي.

نولسمه: د هغوى داسې کېدل چې ځينې يې له ځينو خبره اخلي.

دغه کلمه چې هغوى يې يادوي او استدلال پرې کوي.

شلمه: د اشعريه(د صفاتو نه منوونکي) پر خلاف د صفتونو ثابتول.

يوويشتمه: دا خبره په ډاګه کول چې دغه لړزه او بې هوښي.

د الله جل جلاله له وېرې څخه وي.

دوه ويشتمه: دا چې هغوى الله ته په سجده لوېږي.

باب دى په بيان د شفاعت (سپارښتنه) کې.

او د الله جل جلاله د وينا په بيان کې:

{وَأَنذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُواْ إِلَى رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِّن دُونِهِ وَلِيٌّ وَلاَ شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ}

او هغه خلک پرې وډار کړه چې له دې څخه وېرېږي چې خپل پالونکي ته به را پاڅول کېږي، هغوی لره به له هغه پرته نه دوست وي او نه سپارښت کوونکی؛ د دې د پاره چې هغوی وویرېږي. د الأنعام سورت: ۵۱ آیت

او دا قول يې:

{قُل لِلّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا}

ووايه خاص د الله په اختيار کې دی سفارش ټول. د الزمر سورت: ۴۴ آیت.

او دا قول يې:

{مَن ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلاَّ بِإِذْنِهِ}

څوک دی چې د هغه له اجازې پرته د هغه پر وړاندې سپارښتنه وکړي. د البقرة سورت: ۲۵۵ آیت.

او دا قول يې:

{وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لاَ تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلاَّ مِن بَعْدِ أَن يَأْذَنَ اللهُ لِمَن يَشَاءُ وَيَرْضَى}

او په اسمانونو کې څومره پرېښتې دي چې د هغوی سپارښتنه هيڅ ګټه نشي رسولای مګر وروسته تردې چې الله چاته وغواړي او ترې راضي وي اجازه ورکړي. د النجم سورت: ۲۶ آیت.

او دا قول يې:

{قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللهِ لاَ يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ ومَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ ومَا لَهُ مِنْهُم مِّنْ ظَهِيرٍ (22) ولا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِندَهُ إلا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ}

ووايه: راوبولئ كوم چي تاسي له الله پرته (معبودان) انګېرلي، هغوی خو د يوې ذرې په اندازه څه په واك كې نلري، نه په اسمانونو كې او نه په ځمكه كې او نه يې په دې دواړو كې څه برخه شته او نه له هغوی څوك د الله مرستندوی دی او د هغه پر وړاندې سپارښتنه هم چاته ګټه نه رسوي پرته له هغه چې اجازه يې ورته كړې وي. د سبا سورت: ٢٢- ٢٣ آيتونه.

ابوالعباس وايي: الله له ځان پرته له نورو ټول هغه څه نفي كړل چې مشركان تر هغه تړاو لري، دا خبره يې نفي كړه چې له هغه پرته دې د بل چا پاچايي يا كومه برخه وي، يا د الله مرستندوی وي او يوازې سپارښتنه پاتې وه؛ نو هغه يې هم داسې بيان كړه چې هغه يوازې هغه مهال ګټه رسوي چې چاته پالونكي اجازه وركړې وي، لكه چې فرمايي:

{وَلاَ يَشْفَعُونَ إِلاَّ لِمَنِ ارْتَضَى}

او پرته له هغه چا چې د الله ورته رضا وي، بل د هيچا سپارښتنه نه كوي. د الأنبياء سورت: ٢٨ آيت

نو دا هغه سپارښتنه ده چې مشركان يې ګومان كوي، هغه د قيامت په ورځ نفي كړل شوې ده، لكه قرآن چې نفي كړې او نبي صلى الله عليه وسلم خبر وركړی دی.

چې هغه به راشي او خپل پالونكي ته به سجده وكړي او د هغه ستاينه به وكړي - لومړی به سپارښتنه نه پيل كيږي - بيا به ورته وويل شي: سر دې پورته كړه او ووايه اورېدل كيږي، وغواړه دركول كيږي او سپارښتنه وكړه سپارښتنه دې منل كيږي.

ابو هريره ورته وويل: د کومو نېکبختو خلکو لپاره به ستا سپارښتنه وي؟ هغه وفرمايل:

((مَنْ قَالَ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ)).
چا چې د زړه له اخلاصه (لا إله إلا الله) ويلي وي.

نو دغه سپارښتنه به د الله په امر د اخلاص والا لپاره وي او د هغه چا لپاره به نه وي چې له الله سره يې شريک نيولی وي.

او حقيقت يې دادی چې الله پاک همغه ذات دی چې پر اخلاص والا پيرزوينه کوي، چې هغوی لره به د هغه چا په دعا بخښنه کوي چاته يې چې د سپارښتنې اجازه کړې وي ترڅو د هغه درناوی وکړي، او ستايل شوی مقام ترلاسه کړي.

نو د کومې سپارښتنې چې قرآن نفي کړې له هغو څخه موخه هغه ده چې په هغې کې شرک وي، له همدې امله يې په خپل امر په يوشمېر ځايونو کې سپارښتنه ثابته کړه، او نبي - صلی الله عليه وسلم- دا خبره هم بيان کړې چې هغه سپارښتنه به يوازې د توحيد او اخلاص والا لپاره وي. خبره يې پای ته ورسېده.

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړۍ: د آيتونو تفسير.

دويمه: د نفي شوې سپارښتنې بيان.

درېيمه: د ثابت کړل شوې سپارښتنې بيان

څلورمه: د لويې سپارښتنې يادونه.

او دا چې هغه محمود (ستایل شوی) مقام (ځای) دی.

پنځمه: د هغه څه بیان چې نبي - صلی الله علیه وسلم- یې ترسره کوي هغه دا چې پیل به په سپارښتنه نه کوي بلکې سجده به کوي.

کله چې الله اجازه ورکړي، سپارښتنه به وکړي.

شپږمه: دا چې څوک به د هغې سپارښتنې په اړه نېکبخته وي؟

اوومه: دا چې هغه به د هغه چا لپاره نه وي چې له الله سره یې شرک کړی وي.

اتمه: د هغې د حقیقت بیان.

باب دی په بیان د الله تعالی د وینا کې:

پرته له شکه ته هغه څوک په سمه لیار نشې روانولای چې خوښوې یې، بلکې الله چې چا ته وغواړي په سمه لیار یې روانوي، او هغه پر لار موندونکو ښه پوه دی.

د القصص سورت: ۵۶ آیت.

په صحیح کې ابن مسیب له خپل پلاره روایت کوي وایي: کله چې ابو طالب ته مرګ نیږدې شو، رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته راغی، په داسې حال کې چې له هغه سره ابن ابي امیه او ابوجهل هم وو؛ نو ورته ویې ویل:

((یَا عَمِّ، قُلْ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، كَلِمَةً أُحَاجُّ لَكَ بِهَا عِنْدَ اللهِ)).

اې کاکا! د (لا إله إلا الله) کلمه ووایه: د الله په وړاندې به ستا لپاره دلیل پرې وایم.

نو هغوی دواړو ورته وویل: آیا ته د عبدالمطلب له ملت څخه اوړې.

چې نبي -صلی الله علیه وسلم- بیا ورته وویل، هغوی دواړو هم خپله خبره تکرار کړه؛ چې په وروستي وخت هغه وویل: چې د عبدالمطلب پر ملت دی، او له دې څخه یې نټه وکړه چې (لا إله إلا الله) کلمه ووایي.

نو نبي صلی الله علیه وسلم وفرمایل: زه به هرومرو ستا لپاره تر هغه بخښنه غواړم ترڅو له تا څخه منع شوی نه یم.

چې الله جل جلاله دغه آیت نازل کړ.

{مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنواْ أَن يَسْتَغْفِرُواْ لِلْمُشْرِكِينَ ولَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَى مِن بَعدِ مَا تَبَيَّنَ لهُمْ أَنهَّم أَصحَابُ الجَحِيمِ}

د نبي او هغو کسانو لپاره چې ایمان یې راوړی په کار ندي چې د مشرکانو لپاره بخښنه وغواړي که څه هم خپلوان یې وي وروسته تردې چې د هغوی لپاره څرګنده شوه چې هغوی دوزخیان دي. د التوبة سورت: ۱۱۳ آیت.

او د ابوطالب په اړه دغه آیت نازل شو:

{إِنَّكَ لاَ تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ}

پرته له شکه ته هغه څوک په سمه لیار نه شې روانولای چې ته ورسره مینه لرې لیکن الله یې په سمه لیار روانوي چا ته یې چې خوښه شي. د القصص سورت: ۵۶ آیت.

په دغه خبره کې دېرې مسئلې دي:

لومړی: د الله د دغې وینا {إِنَّكَ لاَ تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ} تفسیر.

دويمه: د الله د دغې وينا {مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالذينَ آمَنُوا أَن يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ} تفسير.

دريمه: او لويه مسئله د هغه د دغې وينا تفسير دی چې ته (لا اله الا الله) كلمه ووايه، پر خلاف د هغه څه چې د پوهې ځښتنان يې دعوی كوي.

څلورمه: پر ته له شكه ابوجهل او د هغه ملګري د نبي صلى الله عليه وسلم پر موخه پوهېدل كله يې چې سړي ته دا وويل: (لا اله الا الله) كلمه ووايه، الله دې هغه خراب كړي ابوجهل د اسلام پر اصل زيات ترې پوه و.

پنځمه: د نبي صلى الله عليه وسلم هڅه او كوښښ د خپل تره په اسلام كې.

شپږمه: پر هغه چا رد چې د عبدالمطلب او د هغه د اسلافو د اسلام ګومان كوي.

اوومه: د نبي صلى الله عليه وسلم د هغه لپاره بخښنه غوښتل چې هغه لره بخښنه ونه شوه، بلكې هغه لدې څخه منع كړل شو.

اتمه: د بدو ملګرو زيان د انسان لپاره.

نهمه: د اسلافو او لويانو د درناوي زيان.

لسمه: پر دغه سره د ابوجهل د استدلال له امله په دغه كې د مبطلينو لپاره شبهه.

يوولسمه: دا شاهد چې په اعمالو كې وروستی د باور وړ دی، ځكه كه يې ويلې وای، ګټه به يې ورته رسولې وای.

دولسمه: د لارورکو په زړونو کې د دغې شبهې په لوی والي کې غورکول، ځکه په دغه کیسه کې دي، چې هغوی یوازې پر همغې استدلال کولو سره لدې چې نبي صلى الله علیه وسلم ټوله هڅه کوله او خپله خبره یې تکراروله، د هغوی په وړاندې د هغې د لوی والي او څرګندوالي له امله یې پر هغې بسنه وکړه.

باب دی په بیان د دې کې چې د آدم د اولاد د کفر او د خپل دین د پرېښودلو لامل د نېکانو په اړه غلو (له بریده اوښتل) دي.

او د الله جل جلاله وینا:

{يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لاَ تَغْلُواْ فِي دِينِكُمْ ولا تَقُولُوا عَلَى اللهِ إلاَّ الحقَّ إنما المَسِيحُ عِيسى ابنُ مَرْيمَ رَسُولُ اللهِ وكَلِمَتُهُ أَلْقَاها إِلَى مَرْيمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ}

اې د کتاب څښتنانو! په دین کې غلو مه کوئ او پر الله له حق پرته بل څه مه وایاست، پرته له شکه عیسی مسیح د مریمې زوی د الله استازی او هغه کلمه یې ده چې مریم ته یې اچولې او د هغه له لوري روح دی. د النساء سورت: ۱۷۱ ایت.

په صحیح کې د ابن عباس رضي الله عنهما څخه د الله تعالی د وینا په اړه راغلي.

{وَقَالُواْ لاَ تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلاَ تَذَرُنَّ وَدًّا وَلاَ سُوَاعًا وَلاَ يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا}

او هغوی وویل: خپل معبودان مو مه پرېږدئ او ود، سواع، یغوث، یعوق او نسر مه پرېږدئ. د نوح سورت: ۲۳ ایت.

وايي: دغه د نوح له قوم څخه د نېکو کسانو نومونه وو، کله چې وفات شول، شیطان د هغوی قوم ته په زړه کې دا خبره وروا چوله چې د هغوی د ناستې په ځایونو کې نښانونه ولګوئ او د هغوی پر نومونو یې ونوموئ، چې هغوی هم همداسې وکړل، او هغه نه لمانځل کېدل تر دې چې دوی وفات شول او پوهه هېره شوه؛ نو بیا یې عبادت وکړای شو.

او ابن قیم وايي: یوشمېرسلفو ویلي: کله چې هغوی وفات شول، نور خلک یې پر قبرونو تم شول، بیا یې مجسمې ورته جوړې کړې، بیا چې څه موده تېره شوه، نو د هغوی عبادت یې پیل کړ.

او له عمر څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

((لاَ تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ، إِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ، فَقُولُوا: عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ)) أَخْرَجَاهُ.

ما له بریده زیات مه ستایئ لکه نصاراو چې د مریمې زوی وستایلو، زه یو بنده یم، نو ووایاست: د الله بنده او د هغه رسول دی. صحیحینو روایت کړی.

او وايي: رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

((إِيَّاكُمْ وَالْغُلُوَّ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمُ الْغُلُوُّ)).

له غُلو (بریده اوښتو) څخه ډډه وکړئ، ځکه له تاسو مخکېنیي خلک غُلو تباه کړل.

او د مسلم په روایت کې له ابن مسعود څخه راغلي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: په ستاینه کې تکلف کوونکي تباه شول. درې ځلې يې وويل:

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړی: داچې څوک پر دغه باب او له هغه وروسته دوو بابونو پوه شو؛ نو د اسلام غربت (نا اشنا والی) به ورته ځرګند شي.

او د الله قدرت او د هغه له لوري د زړونو بدلول به عجيب ووينې.

دويمه: د لومړني شرک پېژندنه چې هغه په څمکه کې پيښ شو هغه د نېکانو په شبهې سره و.(دنیکانو په اړه شیطان خلکو ته شبهې واچولې)

درېيمه: د لومړني هغه څه پېژندنه چې د نبيانو دين پرې بدل کړل شو، او هغه څه چې د دغه لامل شول، سره له دې پېژندنې چې هغوی الله استولي و.

څلورمه: د بدعتونو منل سره له دې چې شريعتونه او فطرت يې ردوي.

پنځمه: د دغه ټولو لامل د حق له باطل سره ګډول و.

نو لومړی: د نېکانو سره مينه.

دويم: د ځينو د پوهې او دين د څښتنانو لخوا داسې څه کول چې د خير اراده يې ترې کړې وه؛ خو وروستنيو يې دا ګومان وکړ چې هغوی له دې پرته د بل څه اراده لرله.

شپږمه: د نوح سورت د آيت تفسير

اوومه: د انسان مزاج خوی چې حق يې په زړه کې کميږي او باطل زياتيږي.

اتمه: په دې کې د هغه څه شاهد دی چې له سلفو څخه منقول دي چې بدعتونه د کفر لامل دي.

نهمه: د شيطان پر هغه څه پېژندنه چې بدعتونو ته سړی مايلوي که څه هم د ترسره کوونکي موخه ښه وي.

لسمه: د کلي قاعدې پېژندنه هغه دا چې له غُلو او هغه څه څخه چې غُلو ته سړی کشوي منع کول.

يوولسمه: پر قبر د ښې کړنې په موخه د پاتې کېدلو زيان.

دولسمه: د مجسمو څخه د منعې پېژندنه او د هغو د لېرې کولو حکمت.

ديارلسمه: د دغې کيسې د شان د لوی والي او هغې ته د اړتيا شديدوالی له هغې څخه د بې پروايۍ سربېره.

څوارلسمه: او هغه ډېره حيرانوونکې او ډېره حيرانوونکې ده - چې هغوی د تفسير او حديثو په کتابونو کې لوستې ده، د هغوی له لوري د وينا پر معنا پوهېدل، او د الله حايل کيدل د هغوی او د زړونو ترمنينځ يې تردې چې باور يې وکړ چې د نوح د قوم کړنه ترټولو غوره عبادت دی، او دا باور يې وکړ، چې له څه څخه چې الله او د هغه استازي منع کړې هغه داسې کفر دی چې د وينې او مال روا کوونکی دی.

پنځلسمه: دا خبره څرګندول چې هغوی يوازې د سپارښتنې اراده لرله.

شپاړسمه: د هغوی دا ګومان چې کومو علماوو انځورونه جوړ کړل هغوی همدغه اراده لرله.

اوولسمه: د هغه په وینا کې لوی بیان: (چې زما له بریده زیاته ستاینه مه کوئ لکه نصاراو چې د مریمې د زوی وکړه) نو هغه صلی الله علیه وسلم ځرګنده بلنه وکړه.

اتلسمه: موږ ته د هغه نصیحت د تکلف کوونکو په تباه کېدو سره.

نولسمه: دا په ډاګه کول چې تر هغه د هغو نېکانو عبادت نه کېده، تردې چې پوهه هېره شوه، نو په دې کې د هغه د شتون د قدر او نشتون د ضرر پېژندنه ده.

شلمه: دا چې د پوهې د نشتون لامل د پوهانو مړینه ده.

باب دی په بیان د دې کې چې څوک د الله عبادت د نېک سړي له قبر سره کوي، د هغه په اړه څومره سختې راغلې؛ نو د هغه چا به څه حال وي چې په خپله د هغه نېک سړي عبادت کوي!؟.

په صحیح کې له عائشې رضي الله عنها څخه روایت دی چې ام سلمه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په مخکې د نصاراوو د عبادت ځای یادونه وکړه چې د حبشې په ځمکه کې يې لیدلې وه او په هغو کې چې کوم انځورونه وو؛ نو هغه وفرمایل:

((أُولَئِكَ إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ، أَوِ الْعَبْدُ الصَّالِحُ، بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا، وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّوَرَ، أُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللهِ)).

دوی داسې خلک دي کله چې یو نېک سړی یا نېک بنده پکې مړ شي، د هغه پر قبر جومات جوړ کړي او په هغو کې دغه انځورونه رسم کړي، دوی د الله په وړاندې تر ټولو بد خلک دي.

نو دغو خلکو د دوو فتنو ترمنځ یوځای والی کړی: د قبرونو فتنه، او د تصویرونو فتنه.

او هغوی دواړو لره له هغې ښځه روایت دی چې ویې ویل: کله چې پر رسول الله صلی الله وحي نازله شوه پر مخ یې ځادر واچولو، کله چې ترې ختمه شوه مخ یې لوڅ کړ؛ نو ویې فرمایل: هغه همداسې ده.

((لَعَنَ اللهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ))

الله پر یهودو او نصاراوو لعنت کړی چې د خپلو نبیانو قبرونه یې جوماتونه وګرځول. هغه له دې خلک وېرول چې یهودو او نصاراو کړي وو، که یې داسې نه وای کړي قبر به یې ښکاره وای، د دې علاوه هغه له دې هم وېره لرله چې قبر یې جومات ونه ګرځول شي. هغوی دواړو (بخاري او مسلم) روایت کړی دی.

د مسلم په روایت کې له جندب بن عبدالله ښځه راغلي وایي: ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم د هغه تر وفات پنځه ورځې مخکې واورېدل چې هغه ویل:

((إِنِّي أَبْرَأُ إِلَى اللهِ أَنْ يَكُونَ لِي مِنْكُمْ خَلِيلٌ؛ فَإِنَّ اللهَ قَدِ اتَّخَذَنِي خَلِيلاً، كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلاً، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أُمَّتِي خَلِيلاً لاَتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلاً، أَلاَ وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ

أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ، أَلاَ فَلاَ تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ، فَإِنِّي أَنْهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ)).

زه الله ته لدې خپله بېزاري وړاندې کوم چې له تاسو څخه دې زما کوم دوست وي، ځکه الله زه خپل دوست ګرځولی یم، لکه څنګه چې یې ابراهیم دوست ګرځولی، که ما له خپل امت څخه څوک دوست نیولی؛ نو ابوبکر به مې دوست ګرځولی وای، خبر اوسئ څوک چې تر تاسو مخکې وو هغوی د خپلو نبیانو قبرونه جوماتونه وګرځول، خبر اوسئ له قبرونو جوماتونه مه جوړوئ، ځکه ما له دغه څخه تاسې منع کړي یاست.

له دې څخه یې د خپل ژوند په وروستیو کې نهي وکړه، بیا یې لعنت پرې وویلو، په داسې حال کې چې هغه د همدې په سیاق کې و، چې چا داسې کړي و، او له هغو سره لمونځ کول له همدې ډلې څخه دي که څه هم جومات پرې جوړ نه کړل شي. او دا د هغې د وینا معنا ده: (چې هغه وېره لرله چې قبر یې جومات ونه ګرځول شي). ځکه صحابه و د هغه د قبر شاوخوا جومات نه جوړولو، او په هر ځای کې چې د لمانځه اراده وکړل شي؛ نو هغه جومات وګرځول شو، بلکې په هرځای کې چې لمونځ کیږي هغه ته جومات ویل کیږي، لکه نبي صلی الله علیه وسلم چې فرمایلي دي:

((جُعِلَتْ لِيَ الأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا)).

ماته ځمکه جومات او پاکوونکې(طهور په زور د ط سره هغه شی ته وایې چې پاکوونکی وي لکه اوبه او د تیمم د پاره خاوره) ګرځول شوې ده.

او احمد په جيد سند سره له ابن مسعود رضي الله څخه مرفوع روایت کوي.

((إِنَّ مِنْ شِرَارِ النَّاسِ مَنْ تُدْرِكُهُمُ السَّاعَةُ وَهُمْ أَحْيَاءٌ، وَالَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْقُبُورَ مَسَاجِدَ))

چې تر ټولو بد خلک هغه دي چې قیامت راشي او هغوی ژوندي وي او هغه خلک چې له قبرونو څخه جوماتونه جوړوي. او ابوحاتم او ابن حبان په خپل صحیح کې همداسې روایت کړی.

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړۍ: کوم څه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د هغه چا په اړه بیان کړل چې د نېک سړي له قبر سره جومات جوړوي چې د الله عبادت پکې وشي، که څه هم د ترسره کوونکي نیت سم وي.

دویمه: له مجسمو څخه منع کول او په دې اړه سختي کول.

دریيمه: د نبي صلى الله عليه وسلم په دې اړه په مبالغه کې عبرت، چې څنګه یې لومړی هغوی ته دغه بیان کړل، بیا ینځه ورځې مخکې تر خپل وفات، څه یې چې ویل هغه یې وویل، بیا چې د هغه په سیاق کې و پر هغه څه یې بسنه ونه کړه چې مخکې تېر شوي و.

څلورمه: له خپل قبر سره د داسې کړنې له ترسره کولو څخه منع کول مخکې تردې چې قبر یې رامنځته شي.

پنځمه: دا چې د یهودو او نصاراو د خپلو نبیانو د قبرونو په اړه تګلاره دا وه.

شپږمه: د هغه له لوري په دې اړه پر هغوی لعنت.

اوومه: دا چې د نبي صلی الله علیه وسلم موخه د هغه له قبر څخه زموږ وېرول و.

اتمه: د خپل قبر د نه ښکاره کولو لامل

نهمه: د هغه له لوري د جومات ګرځولو معنا.

لسمه: دا چې د هغه چا ترمنځ چې قبرونه يې جوماتونه ګرځولي يوځای کول.

او هغه چا تر منځ چې قيامت پرې راشي؛ نو د شرک ذريعه يې ياده کړه مخکې تر رامنځته کېدلو د هغه له پای ته رسولو سره.

يوولسمه: د هغه له لوري په خپله خطبه کې له وفات پنځه ورځې مخکې يادونه، پر دوو هغو ډلو رد دی چې هغوی تر ټولو بد بدعتيان دي.

بلکې ځينو سلفو هغوی له دوه اويا ډلو څخه ايستلي دي چې هغوی روافض او جهميه دي، او د رافضه و له امله شرک او د قبرونو عبادت پيښ شو، او هغوی لومړني هغه څوک وو چې قبرونه يې پرې جوړ کړل.

دولسمه: رسول الله صلی الله علیه وسلم پر سخت روح اخستلو وازمايل شو.

ديارلسمه: هغه دوستې چې پرې عرتمند کړای شوی دی.

څوارلسمه: دا په ډاګه کول چې دوستي(خلة) له مينې(محبة) لوړه ده.

پنځلسمه: دا په ډاګه کول چې صدیق (ابوبکر الصدیق) په صحابو کې غوره دی.
شپاړسمه: د هغه خلافت ته اشاره.

باب دی په بیان د هغه غُلو (له بریده اوښتلو) کې چې د نېکانو د قبرونو په اړه راغلی او داسي بوتان تري جوړوي چې له الله پرته لمانځل کیږي.

مالک په موطا کې روایت کوي: چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

[(اللهُمَّ لاَ تَجْعَلْ قَبْرِي وَثَنًا يُعْبَدُ، اشْتَدَّ غَضَبُ اللهِ عَلَى قَوْمٍ اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ)].

اې الله! ته زما قبر بُت مه ګرځوې چې عبادت یې کیږي، د الله غُصه پر هغه قوم سخته شوه چې د نبیانو قبرونه یې جوماتونه جوړ کړل.

ابن جریر په خپل سند له سفیان، هغه له منصور او هغه له مجاهد څخه روایت کوي.

{أَفَرَأَيْتُمُ اللاَّتَ وَالْعُزَّى}

آیا؛ لات او عزی مو ونه لیدل. د النجم سورت: ۱۹ آیت.

وایي: هغه به دوی لره اوړه په غوړو کې پخول؛ نو کله چې مړ شو، هغوی یې پر قبر ورغونډ شول(منجاوران).

او همدارنګه ابوجوزاء له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روایت کوي، چې هغه به د حاجیانو لپاره اوړه په غوړو کې پخول(د هغوی د اکرام د پاره).

او له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی وایي:

((لَعَنَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم زَائِرَاتِ الْقُبُورِ، وَالْمُتَّخِذِينَ عَلَيْهَا الْمَسَاجِدَ وَالسُّرُجَ))
رسول الله صلى الله عليه وسلم د قبرونو پر زيارت كوونكو(مېرمنو)، او هغو كسانو لعنت ويلى چې جوماتونه پرې جوړوي او څراغونه پرې روښانه كوي. د سنن والا روايت كړى دى.

په دغه خبره کې دېرې مسئلې دي:

لومړۍ: د بُتانو تفسير.

دويمه: د عبادت تفسير.

دريېمه: رسول الله صلى الله عليه وسلم يوازې له هغه څه څخه پناه غوښتې ده چې له رامنځته كېدو يې وېره لرله.

څلورمه: د نبيانو پر قبرونو د جوماتونو جوړول يې له دغه سره پرتله كړل.

پنځمه: د الله له لوري د سختې غصې يادونه.

شپږمه: او تر ټولو مهمه يې دا ده: چې د بتانو تر ټولو لوى بُت د لات د عبادت صفت پېژندنه يې وكړه.

اوومه: د دې خبرې پېژندنه چې هغه د نېک سړي قبر و.

اتمه: دا چې هغه د قبر والا نوم و او د نوم اېښودنې د معنا يادونه.

نهمه: د هغه له لوري د قبرونو پر زيارت كوونكو(مېرمنو) لعنت ويل.

لسمه: پر هغه چا لعنت ويل چې څراغونه پرې لګوي.

دا باب دی د مصطفی - صلی الله علیه وسلم - لخوا د توحید د ملاتړ او د هرې هغې لارې بندولو په اړه چې شرک ته رسوونکې ده.

او د الله تعالی وینا:

{لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ}

(دادی) تاسو ته یو داسې رسول راغی چې خپله له همدا تاسو څخه دی، څه چې تاسو کړوي هغه په ده ډېر ګران (او درانه) تمامیږي، ستاسې د ښېګڼې حریص دی، پر مؤمنانو مهربان خواخوږی دی. د التوبة سورت: ۱۲۸ ایت.

او له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی وایي: رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

((لاَ تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَلاَ تَجْعَلُوا قَبْرِي عِيدًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ؛ فَإِنَّ صَلاَتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ))

خپل کورونه قبرونه مه ګرځوئ، او زما قبر عید مه جوړوئ، اوپر ما درود ووایاست؛ ځکه ستاسو درود ماته رسیږي هر چېرې چې یاست. ابوداؤود په حسن سند سره روایت کړی اوراویان یې ثقه دي.

او له علي بن حسین څخه روایت دی: چې هغه یو سړی ولید چې د نبي - صلی الله علیه وسلم- له قبر سره به یو غار ته ننوته، او دعا به یې کوله، نو هغه منع کړ او ویې ویل: آیا تاسو ته هغه څه بیان نه کړم چې له خپل پلاره مې اورېدلي، هغه زما د نیکه څخه هغه له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه چې فرمایل یې:

((لاَ تَتَّخِذُوا قَبْرِي عِيدًا، وَلاَ بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ؛ فَإِنَّ تَسْلِيمَكُمْ يَبْلُغُنِي أَيْنَ كُنْتُمْ))
زما قبر عيد(د مېلې ځای) مه ګرځوئ، او مه مو کورونه قبرونه جوړوئ، او پر ما درود ووایاست؛ ځکه ستاسو سلام ویل ماته رسیږي هرچېرې چې یاست. په (المختارة) کې یې روایت کړی دی.

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړی: د براءة آیت تفسیر.

دویمه: د خپل امت تر وروستي بریده له دغه ځرځایه لېرې کول.

درېیمه: پر موږ د هغه د حرص، زړه سوي او لورېینې یادونه.

څلورمه: د خپل قبر په یو ځانګړي ډول زیارت کولو څخه منع کول سره لدې چې د هغه زیارت تر ټولو غوره عمل دی.

پنځمه: له زیات زیارت کولو څخه منع.

شپږمه: په کور کې نفلونو ته هڅونه.

اوومه: د هغوی په اند دا پخه خبره ده چې په قبرستان کې لمونځ نه کیږي.

اتمه: د هغه له لوري دا علت بیانول چې د یوچا درود او سلام هغه ته رسیږي که څه هم لېرې وي؛ نو د هغه څه اړتیا نشته چې د نیږدې والي د ارادې ګمان یې کیږي.

نهمه: دا چې هغه -صلى الله عليه وسلم- په برزخ کې په داسې حال کې دی چې د خپل امت له اعمالو درود او سلام پر هغه وړاندې کیږي.

باب دی په بیان د دې کې چې د دغه امت ځینې به بُتان لمانځي.

او د الله تعالی دا قول:

{أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُواْ نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ}

آیا هغه خلک دې نه دي لیدلي چې د کتاب یوه برخه ورکړل شوې ده خو هغوی بیا هم په سحر او شیطان او باطل معبود باور کوي. د النساء سورت: ٥١ آیت.

او دا قول یې:

{قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَلِكَ مَثُوبَةً عِندَ اللهِ مَن لَّعَنَهُ اللهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ}

ورته وایه: آیا هغه خلك دروښیم چې د الله پر وړاندې د جزا له مخی لدې هم بد وي؟ هر هغه څوك چې الله رټلي، غضب یې پرې کړی او بیزوګان او خنزیران یې ترې جوړ کړي او غیر الله یې لمانځلی. د المائدة سورت: ٦١ آیت

او دا قول یې:

{قَالَ الَّذِينَ غَلَبُواْ عَلَى أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا}

هغه کسان چې د دوی پر کار برلاسي شوي وو، وویل: هرومرو به یو عبادت ځای پرې جوړوو. د الکهف سورت: ٢١ ایت.

له ابو سعيد رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

((لَتَتَّبِعُنَّ سَنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، حَذْوَ الْقُذَّةِ بِالْقُذَّةِ، حَتَّى لَوْ دَخَلُوا جُحْرَ ضَبٍّ لَدَخَلْتُمُوهُ)).

تاسو به هرومرو د هغو خلکو پل پر پل پیروي وکړئ چې له تاسو مخکې وو، تردې که هغوی د خادمی غار ته ننوتلي وي تاسو به هم ننوځئ

هغوی وویل: اې د الله رسوله! يهود او نصارا بنيې؟

هغه وفرمايل: هو نو بل څوک؟ دغه روايت بخاري او مسلم روايت کړی.

او د مسلم په روايت کې له ثوبان رضي الله عنه څخه روايت دی، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

((إِنَّ اللهَ زَوَى لِيَ الأَرْضَ فَرَأَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا، وَإِنَّ أُمَّتِي سَيَبْلُغُ مُلْكُهَا مَا زُوِيَ لِي مِنْهَا.

پرته له شکه الله ماته ځمکه راټوله کړه تردې چې د هغې ختيځې او لوېديځې برخې مې وليدلې، او زما د امت پاچايي به تر هغو برخو رسيږي چې ماته راټولې کړل شوې وې.

او ماته دوې زېرمې راکړل شوې:د روم او فارس خزانې .

او ما مې له پالونکي څخه د امت لپاره وغوښتل چې هغوی په وچکالی تباه نه کړي او پر هغوی له خپلو ځانو پرته بل دښمن مسلط نه کړی چې له بېخه يې وباسي.

او پرته له شکه پالونکي مې وويل: اې محمده! کله چې کومه پرېکړه وکړم؛ نو هغه نه رديږي، او ما ستا امت ته دا

ورکړي چې هغوی به په وچکالۍ نه تباه کوم، او پر هغوی به له هغوی پرته بل داسې دښمن نه مسلطوم، چې له بېخه يې وباسي، او که څه هم له هر طرفه پرې را ټول شي، آن تردې د هغوی ځينې به ځينې سره وژني او ځينې به يې ځينې بنديانوي.

برقاني په خپل صحيح کې روايت کړی او زياته کړې يې ده:

((وَإِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الأَئِمَّةَ الْمُضِلِّينَ، وَإِذَا وَقَعَ عَلَيْهِمُ السَّيْفُ لَمْ يُرْفَعْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَلاَ تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَلْحَقَ حَيٌّ مِنْ أُمَّتِي بِالْمُشْرِكِينَ، وَحَتَّى تَعْبُدَ فِئَامٌ مِنْ أُمَّتِي الأَوْثَانَ، وَإِنَّهُ سَيَكُونُ فِي أُمَّتِي كَذَّابُونَ ثَلاَثُونَ كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ، وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ، لاَ نَبِيَّ بَعْدِي، وَلاَ تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ مَنْصُورَةً، لاَ يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى)).

او پرته له شکه زه مې د خپل امت په اړه له لاروركوونكو امامانو څخه وېرېږم، او کله چې پر هغوی توره را پرېوته تر قيامته به ترې پورته نه کړل شي، او قيامت به تر هغه رانمځته نه شي چې ترڅو زما د امت يوه ډله له مشرکانو سره يوځای نه شي او زما د امت يو ټولی بتان ونه لمانځي، او زما په امت کې به دېرش درواغجن وي، هر يو به ګمان کوي چې ګواکې دی نبي دی، خو زه ترټولو وروستی نبي يم له ما وروسته بل نبي نشته، او زما له امته به تل يوه په حق ډله بريالۍ وي، څوک يې چې مرسته پرېږدي هغوی ته زيان نه شي رسولای تردې چې د الله تبارک و تعالی امر راشي.

په دغه خبره کې دېرې مسئلې دي:

لومړی: د النساء د ایت تفسیر

دویمه: د المائده د ایت تفسیر

درېیمه: د الکهف د ایت تفسیر

څلورمه: او دغه یې تر ټولو مهمه ده چې پر جبت او طاغوت د ایمان راوړلو معنا

پدې ځای کې څه ده؟

آیا هغه د زړه باور دی؟

او که د څښتنانو موافقت یې دی، سره له دې چې له هغې سره به کینه او د هغې د بطلان پېژندنه وي.

پنځمه: د هغوی دا وینا: چې هغه کافران کوم چې خپل کفر پېژني له مؤمنانو زیات لارموندونکي دي.

شپږمه: او د کومې چې وضاحت مطلوب دی هغه دا چې په دغه امت کې به داسې څه پېښیږي لکه د ابوسعید په حدیث کې چې راغلي دي.

اوومه: د هغې د رامنځته کېدو په ډاګه کول، معنا دا چې د دغه امت په ډېرو ډلو کې به د بُتانو لمانځنه کیږي.

اتمه: تر ټولو حیرانوونکې دا ده چې مختار غوندې څوک به د نبوت دعوی کوي چې د شهادت کلمې هم وایي او دا هم په ډاګه کوي چې له همدغه امت څخه دی، او وایي چې رسول حق او قرآن حق دی او په دې کې دا هم دي چې محمد وروستی د رسولانو دی، او له دې سره په دې ټولو کې دی

رښتونی ګڼل کیږي سره لدې چې څرګند ټکر دی، او مختار د صحابه و په وروستۍ زمانه کې را پیداشو او ډېر شمېر خلکو یې پیروي وکړه.

نهمه: د دې خبرې زېری چې حق په یو مخ له منځه نه ځي لکه څنګه چې مخکې له منځه تللی و، بلکې تل به یوه ډله پرې ولاړه وي.

لسمه: لویه نخښه یې داده سره لدې چې هغوی لږ دي خو بیا هم چې څوک شا ور ګرځوي او مخالفت یې کوي زیان نه شي ورته رسولی.

یوولسمه: دا چې دغه شرط به د قیامت تر ورځې وي.

دولسمه: هغه لویې نښې چې په دغه کې دي له هغو څخه: یوه یې دا ده چې الله هغه لره د ختیځ او لوېدیځ برخې سره راټولې کړې او د دغه پر معنا یې خبر کړ، همغه ډول رامنځته شول لکه څنګه یې چې خبر کړی و، په خلاف د شمال او جنوب، او پر دې یې خبرول چې دوې زېرمې ورکړل شوي دي، او د خپل امت په حق کې یې دوې دعاوې قبولې شوې او دریمه نه، او د ځینو لخوا د ځینو پر تباه کولو او د ځینو لخوا د ځینو پر بندي کولو یې خبرول، د امت په اړه یې له لاررورکوونکو امامانو څخه وېرول، په دغه امت کې د درواغو د نبیانو په پیداکېدلو یې خبرول، او د بریالۍ ډلې پر پاتې کېدلو یې خبرول، او دا همغسې رامنځته شول لکه څنګه یې چې خبر ورکړی و، سره له دې چې هره یوه یې له عقلي پلوه لېرې وه.

دیارلسمه: د خپل امت په اړه له لارورکوونکو امامانو څخه په ځانګړي وېرول.
څوارلسمه: د بُتانو د عبادت پر معنا خبرول.

باب دی په بیان د کوډو کې.

او د الله تعالی وینا:

{وَلَقَدْ عَلِمُواْ لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الآخِرَةِ مِنْ خَلاَقٍ}

اوپرته له شکه هغوی پوه شول چې څوک هغه اخلي هغو لره په آخرت کې هیڅ برخه نشته. د البقرة سورت: ۱۰۲ ایت

او د هغه وینا:

{يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ}

پر جبت(سحر) او طاغوت(شیطان) باور لري د النساء سورت: ۵۱ ایت

عمر وایي: جبت کوډې او طاغوت شیطان دی

او جابر وایي: طواغیت هغه غیب ویونکي دي چې شیطانان ورته راځي، په هره قبیله کې یو وي.

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی: چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

((اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ)).
له اوو تباه کوونکو څخه ځان وساتئ.

هغوی وویل: اې د الله رسوله! هغه څه دي؟

هغه وفرمایل: له الله سره شریک نیول، کوډې، د هغه ځا وژل چې له حق پرته یې الله وژل ناروا کړي وي، د سود

خوړل، د يتيم مال خوړل، د جنګ له ډګره تېښته، پر بې خبره پاک لمنو مېرمنو تور لګول.

او له جندب څخه مرفوع روايت دی: د کوډګر جزا په توره وهل دي. ترمذي روايت کړی او وايي: صحيح دی خو موقوف دی.

او بخاري کې له بجالة بن عبده څخه روايت دی وايي: عمربن الخطاب وليکل چې هر کوډګر او کوډګره ووژنئ، وايي: نو موږ درې کوډګر ووژل.

له حفصې څخه صحيح روايت دی چې هغې د خپلې يوې داسې مينځې د وژلو امر وکړ چې کوډې يې پرې کړې وې، نو هغه ووژل شوه.

او همدارنګه له جندب څخه صحيح روايت دی.

احمد د نبي - صلى الله عليه وسلم - له دريو صحابه وو څخه په روايت کولو ويلي دي.

په دغه خبره کې دېرې مسئلې دي:

لومړۍ: د البقره سورت د آيت تفسير

دويمه: د النساء سورت د آيت تفسير

درېيمه: د جبت او طاغوت تفسير او ترمنځ يې توپير

څلورمه: دا چې طاغوت کله له پېريانو څخه وي او کله له انسانانو څخه.

پنځمه: دمنعې اړوند د ځانګړو اوو تباه کوونکو پېژندنه.

شپږمه: دا چې کوډې کوونکی ته به کافر ويلی شي.

اوومه: دا چې هغه به وژل کيږي توبه به يې نه منل کيږي.
اتمه: په مسلمانانو کې د دغه شتون د عمر په زمانه کې و؛ نو په وروستيو کې به څنګه وي.

باب دی په بيان د هغه شي کې چې د سحر نوعه ده.

احمد وايي: د جعفر زوی محمد له عوف څخه، هغه حيان بن العلاء، هغه له قطن بن قبيصة او هغه يې له پلار څخه روايت کوي چې هغه له نبي صلی الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې فرمايل يې:

((إِنَّ الْعِيَافَةَ، وَالطَّرْقَ، وَالطِّيَرَةَ؛ مِنَ الْجِبْتِ)).
چې عيافة، طرق او طيرة د جبت له ډلې څخه دي.

عوف وايي: عيافة د بد پالې پر بنسټ د مرغانو شړل دي او طرق هغه ليکه ده چې په ځمکه کې ايستل کيږي.

او جبت:

حسن وايي: د شيطان غږ دی.

سند يې سم دی د ابوداؤد، نسائي او له ابن حبان څخه په خپل صحيح مسند راغلی.

له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي: رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

((مَنِ اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ النُّجُومِ فَقَدِ اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السِّحْرِ زَادَ مَا زَادَ))
چا چې له ستورو يوه برخه ترلاسه کړه(ناروا علم نجوم) هغه له کودو څخه برخه ترلاسه کړه، څومره يې چې زياته

کړه همدومره يې زياته کړه. ابوداؤد روايت کړی او سند يې صيح دی.

او په نسائي کې له ابو هريره رضي الله عنه څخه حديث دی.

((مَنْ عَقَدَ عُقْدَةً ثُمَّ نَفَثَ فِيهَا فَقَدْ سَحَرَ، وَمَنْ سَحَرَ فَقَدْ أَشْرَكَ، وَمَنْ تَعَلَّقَ شَيْئًا وُكِلَ إِلَيْهِ)).

چا چې غوټه وتړله بيا يې پکې پوکی وکړ؛ نو هغه کوډې وکړې، او چا چې کوډې وکړې هغه شرک وکړ، او چا چې يو څه پر ځان وتړل همغه ته به وسپارل شي.

او له ابن مسعود څخه روايت دی: چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:

((أَلاَ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ مَا الْعَضْهُ؟ هِيَ النَّمِيمَةُ: الْقَالَةُ بَيْنَ النَّاسِ))

آيا د عضه په اړه خبر در نه کړم؟ چې هغه چغل خوري او د خلکو ترمنځ د فساد پيدا کولو د پاره خبرو وړلو ته ويل کيږي.

مسلم روايت کړی.

او هغوی دواړه له ابن عمر رضي الله عنهما څخه روايت کوي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

((إِنَّ مِنَ الْبَيَانِ لَسِحْرًا)).

ځينې بيان لکه کوډې داسې وي.

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړی: د بخت ازمويلو په موخه مرغان الوځول، په ځمکه کې ليکې کشکول او بد پالي(تشاوم) کول له کوډو څخه دي.

دويمه: د العافية، الطرق، او الطيرة تفسير.

دريمه: دا چې د ستورو پوهه يو ډول کوډې دي.

څلورمه: دا غوټه له پوکي سره هم له دغو څخه دي.
پنځمه: دا چې چغل خوري هم له دغو څخه دي.
شپږمه: دا چې له دغو څخه ځینې فصیح بیان هم دی.

باب دی په بیان د غیب ویونکو او هغوی ته ورته خلکو کې(کهان د کاهن جمع ده کاهن هغه چا ته وایې چې شیطان ورته خبرې راوړي بیا دغه کاهن د هغې سره نورې سل درواغ خبرې یو ځای کړي او په خلکو کې یې خپروي).

مسلم په خپل صحیح کې د نبي صلی الله علیه وسلم له ځینو مېرمنو او هغو له نبي صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي چې هغه وفرمایل:

((مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلاَةٌ أَرْبَعِينَ يَوْمًا)).

څوک چې غیب ویونکي(د عراف تفسیر نزدې راروان دی) ته راشي، د څه په اړه پوښتنه ترې وکړي او د هغه وینا ومني د هغه به څلوېښت ورځې لمونځ نه قبلیږي.

ابو هریره رضي الله عنه له نبي صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي چې ویې فرمایل:

((مَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صلی الله علیه وسلم))

څوک چې غیب ویونکي ته راشي او په هغه څه کې یې تصدیق وکړي چې هغه یې وایي؛ نو پر هغه څه یې کفر وکړ

چې پر محمد صلی الله علیه وسلم نازل کړل شوي دي. ابوداؤد روایت کړی دی.

او څلور نورو او حاکم هم روایت کړی دی.

او ویلي یې دي: د هغوی دواړو له شرط سره سم صحیح دی.

((مَنْ أَتَى عَرَّافًا أَوْ كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم)).

او ترې روایت دی چې څوک غیب ویونکي ته راشي، په هغه څه کې یې تصدیق وکړي چې هغه یې وایي؛ نو پر هغه څه یې کفر وکړ چې پر محمد صلی الله علیه وسلم نازل کړی شوي دي.

او ابو یعلی

په جید سند سره له ابن مسعود څخه موقوفا دېته ورته روایت کوي.

او له عمران بن حصین رضي الله عنه څخه مرفوعا روایت دی:

((لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَطَيَّرَ أَوْ تُطُيِّرَ لَهُ، أَوْ تَكَهَّنَ أَوْ تُكُهِّنَ لَهُ، أَوْ سَحَرَ أَوْ سُحِرَ لَهُ، وَمَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم))

هغه څوک له موږ څخه ندی چې بد پالي نیسي او یا د هغوی لپاره بد پالي کیږي، یا پخپله کهانت کوي او یا د هغه لپاره کهانت کیږي، یا کودې کوي او یا د هغه لپاره کودې کیږي، او څوک چې غیب ویونکي ته راشي په هغه څه کې یې تصدیق وکړي چې هغه یې وایي؛ نو هغه پر هغه څه کفر وکړ

چې پر محمد - صلى الله عليه وسلم- نازل کړل شوي دي. بزاز په ښه سند سره روايت کړی دی.

او طبراني په اوسط کې د ابن عباس حديث په حسن اسناد سره روايت کړی پرته لدې وينا څخه چې: څوک غيب ويونکي ته راغی... تر پايه.

بغوي وايي: عراف: هغه څوک دی چې په سريزو د کارونو د معلومولو دعوی کوي د يو غلا شوي شی يا د غلا ځای او داسې نورو شيانو د معلومولو د پاره په دغه سريزو ښودنه کوي.

او ويل شوي: عراف کاهن دی او کاهن هغه څوک دی چې په راتلونکي کې د پټوخبرو په اړه خبر ورکوي.

او ويل شوي: چې هغه څوک دی چې د زړه د خبرو په اړه خبر ورکوي.

او ابو العباس بن تيميه وايي: عراف: د کاهن، نجومي، رمال او دېته ورته خلکو نوم دی، کوم چې په دغه ډول د چارو د پېژندګلوۍ خبرې کوي.

او ابن عباس د هغه قوم په اړه چې ابجد ليکي او په ستورو کې ګوري وايي: زه فکر نه کوم چې څوک دغه کار کوي هغه به د الله په وړاندې کومه برخه ولري.

په دغه خبره کې دېرې مسئلې دي:

لومړۍ: دا چې د کاهن خبره منل له قرآن سره په باور لرلو نه يوځای کيږي.

دويمه: دا خبره په ډاګه کول چې دا کار کفر دی.

دريېمه: د چا لپاره چې غيب ويل كيږي د هغه يادونه.
څلورمه: د هغه چا يادونه چې په اړه يې بد پالي(تشاوم) كيږي.
پنځمه: د هغه چا يادونه چې كوډې ورلره كيږي.
شپږمه: د هغه چا يادونه چې ابجد زده كوي.
اوومه: د عراف او كاهن تر منځ د توپير يادونه.

باب دى په بيان د هغه څه كې چې د كوډو د ابستلو په اړه راغلي.

له جابر رضي الله عنه څخه روايت دى: چې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه د كوډو ابستلو په اړه وپوښتل شول؛ نو هغه وفرمايل:
((هِيَ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ))
هغه هم د شيطان عمل دى. احمد او ابوداؤد په سم سند روايت كړى او وايي: احمد د هغو په اړه وپوښتل شو؛ نو ويې فرمايل: ابن مسعود دا هرڅه بد ګڼل.
په بخاري كې له قتاده څخه راغلي: چې ما ابن مسيب ته وويل: پر يوسړي كوډې شوې وي او له ښځې بند كړل شوى وي ايا له هغه څخه كوډې لرې كول روا دي.
هغه وفرمايل: څه پروا نه كوي، ځكه له دې څخه موخه اصلاح ده؛ نو پر كوم څه چې ګټه رسول كيږي؛ نو له هغه څخه منع نه ده شوې. پاى.
او له حسن څخه روايت كيږي چې هغه وفرمايل: كوډې يوازې كوډګر له منځه وړاى شي.

ابن قیم وایي: نشره: له هغه چا څخه چې کوډې پرې شوې د کوډو له منځه وړلو ته وایي چې په دوه ډوله دي.

یو یې: د کوډو په کوډو له منځه وړل دي(د سحر علاج په سحر)، چې هغه د شیطان کار دی، او د حسن له وینا څخه همدغه موخه ده، چې کوډې کوونکی او کوډې غوښتونکی په هغه څه شیطان ته ځان نیږدې کوي کوم چې شیطان خوښوي؛ نو خپل عمل له هغه چا څخه باطلوي چې کوډې پرې شوې وي.

دویم: په دم، او شرعي تعویذونو، دوایانو او مباحو دعاوو د کوډو له منځه وړل دي چې دغه روا دي.

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړی: د کوډو (د سحر علاج په سحر سره) څخه منع.

دویمه: د منع شوي او روا شوي ترمنځ توپیر چې ستونزه له منځه وړي.

باب دی په بیان د بد پالی کې .

او د الله تعالی وینا:

{أَلا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِندَ اللهِ وَلَـكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ}

خبر اوسئ چې د هغوی سپیره والی له الله سره و، خو زیاتره یې نه پوهیږي. د الأعراف سورت: ۱۳۱ ایت

او د هغه وینا:

{قَالُواْ طَائِرُكُم مَّعَكُمْ أَإِن ذُكِّرْتُم بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ}

وېلې: ستاسو بد پالي نيول تاسي سره ده، ايا (په دې کې سپيره والى دى) چې تاسو ته نصيحت وشو؟ نه، په اصل کې تاسي خپله زياتى کوونکي ياست. د يس سورت: ١٩ ايت

او له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دى: چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

((لاَ عَدْوَى وَلاَ طِيَرَةَ وَلاَ هَامَةَ وَلاَ صَفَرَ))

د يو مريض څخه مرض پخپل طبعيت روغ ته نه انتقالېږي، نه سپيره والى شته(تشاوم)، نه د مرغه الوزول کوم اغېز لري او نه دصفر مياشتې کې سپيره والى سته. هغوى دواړو(بخاري او مسلم) روايت کړى دى.

مسلم لا دا هم زياته کړې: چې نه نوء (د ستوري له امله باران شته او نه غول يعني خيالي ځناور(شيطانان او پيريان د الله د ذکر سره څوک نه شي هلاکولاى).

او هغوى دواړو لره له انس څخه روايت دى چې ويلي دي: رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

((لاَ عَدْوَى وَلاَ طِيَرَةَ، وَيُعْجِبُنِي الْفَأْلُ)) قَالُوا: وَمَا الْفَأْلُ؟

نه د ناروغى لېږد شته پخپل طبيعت)، نه سپيره والى شته او فال مې خوښيږي، هغوى وويل فال څه شى وي.

هغه وفرمايل: ښه خبره.

او ابوداؤد لره له عقبة بن عامر څخه روايت هغه وايي: د رسول الله په وړاندې بد پالي نيول ياد کړل شو؛ نو هغه وفرمايل:

((أَحْسَنُهَا الْفَأْلُ وَلاَ تَرُدَّ مُسْلِمًا، فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يَكْرَهُ فَلْيَقُلْ: اللهُمَّ لاَ يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلاَّ أَنْتَ، وَلاَ يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلاَّ أَنْتَ، وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِكَ)).

ښه يې فال دی او مسلمان نه شي واپس کولای، کله چې يو له تاسو داسې څه ووينې چې نه يې خوښيږي؛ نو ودې وايي: اې الله يوازې ته نېکۍ راولې اويوازې ته بدۍ له منځه وړې، او نشته ګرځېدل له بديو او نشته طاقت په خوښيو مګر ستا په مدد.

او له ابن مسعود څخه مرفوعا روايت دی:

((الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، الطِّيَرَةُ شِرْكٌ، وَمَا مِنَّا إِلاَّ وَلَكِنَّ اللهَ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ))

په شيانو سپيره والی نيول شرک دی، په شيانو سپيره والی نيول شرک دی، او هيڅ شی داسې نشته مګر چې الله يې پر بروسه(په الله اعتماد کول) له منځه وړي. ابوداؤد او ترمذي روايت کړی او صحيح يې بللی، او پای يې د ابن مسعود وينا ګرځولې.

او احمد لره د ابن عمر په حديث کې دي: (څوک چې بد فال نيوني له خپل حاجت څخه را وګرځاوه؛ نو هغه شرک وکړ) هغوی وويل: د دغه کفاره څه ده؟ هغه وفرمايل: دا چې ووايې: اې الله ستا له خير پرته بل خير نشته، ستا له سپيره والي پرته بل سپيره والی نشته او له تا پرته بل څوک په حقه اله نشته.

او هغه لره د الفضل بن عباس رضي الله عنهما په حديث کې دي: بد پالي نيول(چې يو شی وګورې او يا څه واورې) دې ته وايې: چې تا يوځه ته بوځي او يا دې راوګرځوي.

په دغه خبره کې دېرې مسئلې دي:

لومړۍ: د الله پر هغه وينا تنبيه: (چې د هغوی سپيره والی د الله سره دی) او هغه وينا: (ستاسو بد پالي نيول ستاسو سره ده).

دويمه: ساري ناروغي نشته(مرض د ناروغ څخه روغ ته پخپل طبيعت نه نقليږي، بلکه د الله تعالی په اذن نقليږي).

دريمه: د يو شي په اوريدلو يا ليدلو بد پالي(تشاوم) نشته.

څلورمه: هامه يو مرغه دی دشپې ګرځي د جاهليت والاو عقيده وه چې هامه مرغه به د چا په کور کښيناسته ويل به يې دې کور کې به غم پيښيږي يعنی په دې مرغه به يې بد پالي نيوله(اسلام دغه عقيده باطله کړه).

پنځمه: صفر مياشت کې هم سپيره والی مشته.

شپږمه: پال طيره نه ده، بلکې پال مستحب دی.(لکه مريض ته اواز وکړې په يا سالم تفاولا).

اوومه: د نېکفالی تفسير.

اتمه: دا چې په زړنو کې له دغه څخه د څه واقع کېدل سره لدې چې ښه يې نه ګڼې، څه زيان نه رسوي، بلکې الله يې په توکل سره له منځه وړي.

نهمه: د هغه څه يادونه چې څوک يې احساس کړي ويې وايي.

لسمه: د دې خبرې په ډاګه کول چې بد پالي نيول شرک دی.

يوولسمه: د تشاوم(چې څه ووينې يا يې واورې او په هغې بد پالي ونيسې) تفسير.

باب دی په بيان د نجومی کې(ناروا علم د ستورو).

بخاري په خپل صحيح کې وايي: قتاده ويلي دي: الله دغه ستوري د دريو موخو لپاره پيداکړي دي: د اسمان ښکلا، د شيطانانو ويشتل، داسې نښې چې لارښوونه پرې کيږي، نو څوک چې له دې پرته بل څه تاويل پکې وکړي، تېروتنه يې وکړه او خپله برخه يې ضايع کړه او د هغه څه تکلف يې وکړ چې پوهه يې نه لري. پای.

قتاده د سپوږمۍ د منزلونو پوهه مکروه ګڼلې ده، ابن عيينه يې اجازه نده ورکړې، دا خبره حرب له هغوی دواړو ياده کړې ده.

د منزلونو د پوهې په اړه احمد او اسحاق اجازه ورکړې ده.

او له

ابوموسی څخه روايت دی وايي: رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:

((ثَلاَثَةٌ لاَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ: مُدْمِنُ الْخَمْرِ، وَقَاطِعُ الرَّحِمِ، وَمُصَدِّقٌ بِالسِّحْرِ))

درې کسان به جنت ته داخل نه شي: په شرابو روږدی، د خپلوی پرې کوونکی او د کوډو تصديقوونکی. احمد او ابن حبان په خپل صحيح کې روايت کړی دی.

پدې کې يو شمېر مسئلې دي:

لومړی: د ستورو په پيدايښت کې حکمت.

دويمه: پر هغه چا رد ښوکي چې له دغه پرته د بل څه ګومان کوي.
دريمه: د منزلونو د پوهې په ترلاسه کولو کې د اختلاف يادونه.
څلورمه: د هغه چا لپاره د سزا ژمنه چې د کوډو تصديق کوي، که څېرې پر دې پوه شي چې هغه باطل دي.

باب دی په بيان د باران غوښتلو د سپوږمۍ په منزلونو(زجر هغه چاته چې د باران نسبت کوی د سپوږمۍ منزلونو ته).

او د الله تعالی وينا:

{وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ}

او ګرځوئ خپل شرک وایاست:چې د فلاني فلاني ستوري په وجه باران وشو. د الواقعة سورت: ۸۲ ايت.

او له ابومالک اشعري رضي الله عنه څخه روايت دی: چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

((أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لاَ يَتْرُكُونَهُنَّ: الْفَخْرُ بِالأَحْسَابِ، وَالطَّعْنُ فِي الأَنْسَابِ، وَالاِسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ، وَالنِّيَاحَةُ)).

څلور شيان زما په امت کې دي چې د جاهليت له چارو څخه به وي او پرې به يې نږدي؛ پر حسبونو وياړ، په نسبونو کې پيغور ورکول، د ستورو په مرسته د باران غوښتل او پر مړو ژړا (چغې وهل).

او ویې وفرمایل: پر مړو ژړا کوونکي که له مرګ مخکې توبه ونه باسي، د قیامت په ورځ به په داسې حال کې را پاڅول کیږي چې پر هغوی به یو کمیس د ولې شوو میسو او بل به (د سکیبیس خارښ)ناروغۍ غوندې ډال وي. مسلم روایت کړی.

او هغوی دواړه له زید بن خالد رضي الله عنه څخه روایت کوي چې فرمایل یې: رسول الله صلی الله علیه وسلم په حدیبیه کې موږ ته د سهار لمونځ وختي راکړ، کله یې چې مخ وګرځوئ، خلکو ته یې مخ کړ او ویې فرمایل: آیا تاسو پوهیږئ چې پالونکي مو څه وویل؟ هغوی وویل: الله او د هغه رسول ښه پوهیږي، هغه وفرمایل:

((أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللهِ وَرَحْمَتِهِ فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي كَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي مُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ)).

زما له بندګانو به یو پر ما کافر او بل مؤمن ګرځي، چا چې وویل: د الله پر پیرزوینه او لورېینه را باندې و اورېدل، نو هغه پر ما مؤمن او ستورو کافر دی، او چا چې وویل: پرموږ د دغه او دغه ستوري له امله و اورېدل، هغه پر ما کافر او ستوري مؤمن دی.

او هغوی دواړو لره

د ابن عباس حدیث په همدغه معنا دی او یکې راغلي: ځینو وویل: پرته له شکه دغه او دغه ستوري رېښتیا وویل؛ نو الله دغه ایتونه نازل کړل.

{فَلاَ أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ * وإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَّو تَعلَمُونَ عَظِيمٌ * إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ * فِي كِتَابٍ مَّكْنونٍ * لا يَمَسُّهُ إِلاَّ المُطَهَّرُونَ * تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ العَالمينَ * أَفَبِهذا الحَدِيثِ أَنتُم مُّدْهِنونَ * وتَجْعَلُونَ رِزْقَكُم أَنَّكُم تُكَذِّبُونَ}

نو زه د ستورو پرېوتلو پر ځايونو قسم كوم.

او كه پوهېږئ دا په رېښتيا لوی قسم دی.

چې حقيقتاً دا يو عزتمن قرآن دی.

چې يو پټ ساتل شوی كتاب كې دی.

هغه ته دې پرته له پاكو بل څوك لاس نه وروړي(ملايک په لوح محفوظ كې).

د رب العالمين له خوا نازل شوی دی.

ايا نو تاسې د دې خبرې (قرآن) سپك ګڼونكي ياست؟

او (يوازې دا خبره) خپله برخه ګرځوئ چې دروغ يې ګڼئ. د الواقعة سورت: ۷۵- ۸۲ ايتونه.

په دغه خبره کې دېرې مسئلې دي:

لومړۍ: د الواقعة ايت تفسير.

دويمه: د جاهليت د زماې د څلورو شيانو يادونه.

دريمه: په ځينو شيانو كې د كفر يادونه.

څلورمه: ځيني كفر داسې وي چې له ملت څخه پرې نه ايستل كيږي.

پنځمه: د هغه دا وينا: زما ځيني بندګان پر ما مؤمن او ځينې كافر شول د نعمت د نزول له امله.

شپږمه: په داسې ځای کې ایمان ته ځیرکتیا.

اوومه: په داسې ځای کې کفر ته ځیرکتیا.

اتمه: د هغه دغه وینا ته ځیرکتیا (دغه او دغه ستوري رېښتیا وویل)

نهمه: د عالم له لوري متعلم ته د پوښتنې په طریقه مسئله ایستل او د هغې په اړه پوښتنه کول؛ د هغه د وینا له امله: آیا تاسې خبر یاست چې پالونکي مو څه وویل؟.

لسمه: پر مړي ژړا کوونکې لپاره د سزا ژمنه.

باب دی په بیان د الله تعالی د وینا کې:

او ځینې خلک داسې دي چې له الله پرته نور سیالان داسې نیسي چې له هغوی سره داسې مینه کوي لکه له الله سره مینه.

د البقرة سورت: ۱۶۵ ایت.

او د هغه وینا:

{قُلْ إِن كَانَ ءآبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وإخوانُكُم وأزواجُكُم وعَشِيرَتُكُم وأمْوالٌ اقتَرَفتُمُوها وتِجارةٌ تَخْشَونَ كَسَادَها وَمَسَاكِنُ تَرْضَونَها أَحبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللهِ وَرَسُولِهِ وجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتى يَأْتِيَ اللهُ بِأَمْرِهِ وَاللهُ لا يَهْدِي القَوْمَ الفَاسِقِينَ}

ورته ووایه: که پلرونه مو، زامن مو، ورونه مو، مېرمنې مو، خپل خپلوان مو، هغه مالونه چې ګټلي مودي، هغه سوداګري چې تاسو یې له سړېدو وېرېږئ او هغه کورونه مو چې (ډېر) یې خوښوئ، تر الله، رسول یې او د هغه په لار کې تر جهاد کولو درته غوره وي؛ نو بیا تر هغه صبر وکړئ چې

الله خپله پرېکړه درته راوړي او الله فاسقانو ته لارښوونه نه کوي. د التوبة سورت: ۲۴ ایت.

له انس څخه روایت دی: چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

((لا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ))

تر هغه ستاسو د یوه ایمان نه دی بشپړ چې له ما سره یې تر خپل زوی پلار یې او ټولو خلکو زیاته مینه نه وي. هغوی دواړو (بخاري او مسلم) روایت کړی دی.

او هغوی دواړو لره له انس څخه روایت دی چې ویې ویل: رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

((ثَلاَثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ حَلاَوَةَ الإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لاَ يُحِبُّهُ إِلاَّ للّهِ، وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْقَذَهُ اللّهُ مِنْهُ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ)).

درې شیان داسې دي چې په چا کې وي هغه به د ایمان خوند ومومي: دا چې الله او د هغه رسول هغه ته تر ټولو محبوب وي، او له چا سره چې مینه کوي یوازې د الله لپاره یې وکړي، او دا چې کفر ته ورګرځېدل؛ چې الله یوځل ترې ژغورلی وي داسې بد وګڼي لکه څوک چې په اور کې غورځېدل بد ګڼي.

او په یو روایت کې دي:

((لاَ يَجِدُ أَحَدٌ حَلاَوَةَ الإِيمَانِ حَتَّى..)) إِلَى آخِرِهِ.

له تاسو یو هم تر هغه د ایمان خوند نه شي موندلی ترڅو..... تر پایه.

او له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی وایي: څوک چې د الله لپاره مینه کوي، د الله لپاره کینه کوي، او د الله لپاره دوستي کوي او د الله لپاره دښمني کوي، هغه به پر دغه سره د الله دوستي ترلاسه کړي، او هیڅ بنده به د ایمان خوند ونه مومي که څه هم لمنځونه او روژې یې زیاتې شي، تر څو داسې نه وي شوي، او د خلکو تر منځ عامه وروړګلوي د دنیوي چارو له امله ګرځېدلې ده او دغه یې څښتن ته هیڅ ګټه نه رسوي. دغه روایت ابن جریر روایت کړی دی.

او ابن عباس د الله تعالی په دغه وینا کې فرمایي:(او له هغوی اسباب پرې شول) وایي: مینه.

په دغه خبره کې دېرې مسئلې دي:

لومړی: د البقرة سورت د ایت تفسیر.

دویمه: د براءة ایت تفسیر.

درېیمه: د ځان، کورنۍ او مال څخه له رسول صلی الله علیه وسلم سره د زیاتې مینې واجبوالی.

څلورمه: د ایمان نفي له اسلام څخه پر وتلو دلالت نه کوي.

پنځمه: دا چې کله یو انسان د ایمان خوند احساسولای شي او کله یې نه شي موندلای.

شپږمه: د زړه هغه څلور اعمال چې یوازې پر هغو د الله دوستي ترلاسه کیږي او یوازې پر هغو د ایمان خوند ترلاسه کولای شي.

اوومه: د صحابي لخوا پر پېښه پوهېدل: چې عمومي وروړګلوي د دنیوي چارې پر بنسټ وي:

اتمه: د دغه ایت تفسیر (چې اسباب وربانديې پرې شول)
نهمه: دا چې ځینې مشرکان له الله سره سخته مینه لري.
لسمه: د هغه چا لپاره د سزا ژمنه چې هغه اته شیان له خپل دین څخه ورته محبوب وي.
یوولسمه: دا چې ځوک داسې سیال نیسي چې د هغه مینه د الله له مینې سره برابروي؛ نو دا شرک دی.

باب دی د الله تعالی د وینا په اړه (چې فرمایي).
دا خو یوازې شیطان دی چې خپل دوستان وېروي؛ نو تاسو له هغوی مه وېرېږئ او له ما وډار شئ که چېرې مؤمنان یاست.
د آل عمران سورت: ۱۷۵ ایت.

او د هغه وینا:
{إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللهِ مَنْ ءامَنْ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلاَةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلاَّ اللهَ فَعَسَى أُوْلَـئِكَ أَن يَكُونُواْ مِنَ الْمُهْتَدِينَ}
بېشکه جوماتونه خو هغه څوک ودانوي چې پر الله د آخرت په ورځ باور لري، بشپړه لمونځ کوي، زکات اداکوي او یوازې له الله څخه وېرېږي، همدوی هغه کسان دي چې له لار موندونکو څخه به وي. د التوبة سورت: ۱۸ ایت.

او د هغه وینا:
{وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ ءامَنا بِاللهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللهِ}

او ځيني خلک هغه دي چې وايي مونږ پر الله ايمان راوړی، خو کله چې د الله په لار کې وځورول شي، د خلکو ازموينه د الله د عذاب غوندې ګڼي. د العنکبوت سورت: ۱۰ ايت.

له ابوسعيد رضي الله عنه څخه مرفوعا روايت دی:

((إِنَّ مِنْ ضَعْفِ الْيَقِينِ أَنْ تُرْضِيَ النَّاسَ بِسَخَطِ اللهِ، وَأَنْ تَحْمَدَهُمْ عَلَى رِزْقِ اللهِ، وَأَنْ تَذُمَّهُمْ عَلَى مَا لَمْ يُؤْتِكَ اللهُ، إِنَّ رِزْقَ اللهِ لاَ يَجُرُّهُ حِرْصُ حَرِيصٍ وَلاَ يَرُدُّهُ كَرَاهِيَةُ كَارِهٍ)).

او له کمزوري باور څخه دا هم دي چې د الله د غصې په بدل کې خلک راضي کړې، او د الله پر روزی د هغوی ستاينه وکړې، پر هغه څه يې بد بيان کړې چې الله نه دي درکړي، بېشکه د الله روزي د حريص حرص نه شي راکشولی او نه يې د نه خوښوونکي ناخوښي ردولای شي.

او له عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی: چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

((مَنِ الْتَمَسَ رِضَا اللهِ بِسَخَطِ النَّاسِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَأَرْضَى عَنْهُ النَّاسَ، وَمَنِ الْتَمَسَ رِضَا النَّاسِ بِسَخَطِ اللهِ سَخِطَ اللهُ عَلَيْهِ وَأَسْخَطَ عَلَيْهِ النَّاسَ))

چا چې د الله رضا د خلکو په نارضا کولو سره ولټوله، الله به له هغه څخه راضي شي او خلک به ترې راضي کړي، او چا چې د خلکو خوښه د الله په ناخوښۍ سره ولټوله، الله به پرې غصه شي او خلک به پرې غصه کړي. ابن حبان په خپل صحيح کې روايت کړی دی.

پدې کې یو شمېر مسئلې دي:

لومړی: د آل عمران د ایت تفسیر:

دويمه: د براءة ایت تفسیر.

درېیمه: د العنکبوت د ایت تفسیر.

څلورمه: دا چې یقین(د زړه عمل) کمزوری او قوي کیږي.

پنځمه: د کمزورۍ نښانه یې او له هغې څخه دغه درې شیان هم دي.

شپږمه: دا چې د الله لپاره د وېرې ځانګړي کول له فرائضو څخه دي.

اوومه: د هغه چا د ثواب يادونه چې هغه یې ترسره کړي وي.

اتمه: د هغه چا د سزا یادونه چې نه یې وي ترسره کړي.

باب دی په بیان د الله تعالی ددې وینا کې:

او یوازې پر الله بروسه وکړئ که مؤمنان یاست.

د المائدة سورت: ۲۳ ایت

او د هغه وینا:

{إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيتْ عَلَيهِمْ آيَاتُهُ زَادَتهم إيمَانًا وعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ}

پیشکه مؤمنان هغه کسان دي کله چې الله یاد کړل شي د هغوی زړونه په وېره شي او کله چې د هغه آیتونه پرې لوستل کیږي ایمان یې ور زیاتوي او پر خپل پالونکي بروسه کوي.

د الأنفال سورت: ۲ ایت.

او د هغه وينا:

{يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللهُ ومَن اتَّبَعكَ مِنَ المُؤمِنِينَ}

اې نبي! الله او له مؤمنانو دې چې چا پيروي کړې درته بسنه کوي. د الأنفال سورت: ۶۴ ايت.

او د هغه وينا:

{وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ}

او چا چې پر الله بروسه وکړه؛ نو هغه ورلره بسنه کوي. د الطلاق سورت: ۳ ايت

له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي:

({حَسْبُنا اللهُ ونِعْمَ الوكيلُ}

الله زموږ لپاره بسنه کوي او غوره کار جوړوونکی دی.

دغه خبره ابراهيم عليه السلام هغه مهال وکړه چې کله اور کې واچول شو، او محمد صلى الله عليه وسلم هغه مهال وويله کله چې هغوی ورته وويل:

{إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُواْ لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللهُ ونِعْمَ الوَكِيلُ})

پرته له شکه خلک تاسو لره راټول شول؛ نو ترې وډار شئ، هغه يې لا ايمان زيات کړ او ويې ويل الله زموږ لپاره بسنه کوي او هغه غوره کارجوړوونکی دی. د آل عمران سورت: ۱۷۳ ايت. هغه بخاري او نسائي روايت کړی دی.

پدې کې يو شمېر مسئلې دي:

لومړی: دا چې بروسه له فرائضو څخه ده.

دويمه: دا چې هغه د ايمان له شرطونو څخه ده.

دریېیمه: د الانفال د ایت تفسیر.
څلورمه: پای کې د ایت تفسیر.
پنځمه: د الطلاق د ایت تفسیر
شپږمه: د دغې کلمې د شان لوی والی، او دا چې دغه د ابراهیم علیه الصلاة والسلام او محمد صلی الله علیه وسلم ویناوې وې د سختیو په حالت کې.

باب دی د الله تعالی د وینا په اړه (چې فرمایي).
آیا هغوی د الله د پلان په اړه ډاډه دي، د الله د پلان په اړه یوازې تاواني خلک ډاډه کیږي.
د الأعراف سورت: ۹۹ ایت.

او د هغه وینا:

{وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِ إِلاَّ الضَّآلُّونَ}

او څوک چې د خپل پالونکي له لورېینې نا هیلي کیږي هغه یوازې لارورکي دي. د الحجر سورت: ۵۶ ایت

او له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی چې له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه د لویو ګناهونو په اړه وپوښتل شو؛ نو ویې فرمایل:

((الشِّرْكُ بِاللهِ، وَالْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللهِ، وَالأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللهِ)).
له الله سره شریک نیول، د الله له رحمت څخه نا هیلي کېدل او د الله د چل په اړه ډاډه کېدل.

او له ابن مسعود رضي الله عنه څخه روایت دی وایي:

(أَكْبَرُ الْكَبَائِرِ الإِشْرَاكُ بِاللهِ، وَالأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللهِ، وَالْقُنُوطُ مِنْ رَحْمَةِ اللهِ، وَالْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللهِ)

تر ټولو لوی ګناهونه، له الله سره شریک نیول، د الله د چل د ځواب په اړه ډاډه کېدل، د الله له لورېینې نا هیلي کېدل(قنوط سخته نا امیدي)، او د الله له رخمت څخه نا امیده کېدل دي.
عبدالرزاق يې روايت کړی دی.

پدې کې یو شمېر مسئلې دي:

لومړۍ: د الأعراف د آیت تفسیر

دویمه: د الحجر د ایت تفسیر

دریمه: د هغه چا لپاره د سختې سزا ژمنه چې د الله له مکر څخه بې پروا وي.

څلورمه: د نا هیلی په اړه په سختی سره د سزا ژمنه.

باب دی په بیان د دې مسئله کې چې په تقدیري مصیبتونو صبر کول په الله د ایمان څخه دی.

او دا قول يې:

{وَمَن يُؤْمِن بِاللهِ يَهْدِ قَلْبَهُ وَاللهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ}

او څوک چې پر الله ایمان راوړي، هغه به يې د زړه لارښوونه وکړي او الله پر هرڅه بنه پوه دی. د التغابن سورت: ۱۱ ایت

علقمة وايي: دا هغه سړی دی چې مصیبت ورته ورسيږي؛ نو هغه پردې پوه شي چې دا د الله له لوري دی، پرې راضي شي او تسلیم شي.

او په صحیح مسلم کې له ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

((اثْنَتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرٌ: الطَّعْنُ فِي النَّسَبِ، وَالنِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ)).
دوه شيان په خلكو كې د كفر له وخته دي: (د يو چا) نسب پسې سپكې سپورې ويل او پر مړي ژړا كول.
او هغوى دواړو لره له ابن مسعود څخه مرفوعا روايت دى.
((لَيْسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ، وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ)).
هغه څوک له موږ څخه ندي چې مخونه وهي، جامې څيروي او د جاهليت د زمانې په څېر چغې وهي (ګوا كې په تقدير اعتراض كوي).
او له انس رضي الله عنه څخه روايت دى: چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:
((إِذَا أَرَادَ اللهُ بِعَبْدِهِ الْخَيْرَ عَجَّلَ لَهُ الْعُقُوبَةَ فِي الدُّنْيَا، وَإِذَا أَرَادَ بِعَبْدِهِ الشَّرَّ أَمْسَكَ عَنْهُ بِذَنْبِهِ حَتَّى يُوافِيَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)).
كله چې الله خپل بنده ته د خير اراده وكړي، په دنيا كې يې سزا په بيړه وركوي، او كله چې د شر اراده ورته ولري، د ګناه په اړه يې نيونه نه كوي تردې چې د قيامت په ورځ يې سزا وركړي.
او نبي صلى الله عليه وسلم فرمايلي:
((إِنَّ عِظَمَ الْجَزَاءِ مَعَ عِظَمِ الْبَلاَءِ، وَإِنَّ اللهَ تَعَالَى إِذَا أَحَبَّ قَوْمًا ابْتَلاَهُمْ؛ فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضَا، وَمَنْ سَخِطَ فَلَهُ السَّخَطُ))
بېشكه د سزا لوى والى د ازموينې له لوى والي سره وي، كله چې الله تعالى كوم قوم سره مينه ولري؛ نو امتحانات وربانديې

راولي، څوک چې راضي شي هغه لره رضاء ده او څوک چې غصه شي هغه لره غصه ده. ترمذي حسن بللی دی.

پدې کې یو شمېر مسئلې دي:

لومړی: د التغابن د ایت تفسیر

دویمه: دا چې دغه پر الله له ایمان څخه دی

دریيمه: په نسب کې طعن.

څلورمه: د هغه چا په اړه د سزا د ژمني سختوالی چې په ویر کې مخونه وهي، ګرېوانونه څیري او جاهلیت د زماني بلنه کوي.

پنځمه: د الله د خپل بنده لپاره د خیر د ارادې نښانه.

شپږمه: او د الله د هغه لپاره د شر د ارادې نښانه.

اوومه: د بنده لپاره د الله د مینې نښانه.

اتمه: د غصې حراموالی.

نهمه: پر ازموینه د رضاء کېدلو ثواب.

باب دی په بیان د ریاء کې(خپلي نیکی خلکو ته خودل د مدح د جلبولو د پاره).

او د الله تعالی وینا:

{قُلْ إِنَّمَا أَنَاْ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَـهُكُمْ إِلَـهٌ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَالِحًا وَلا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا}

ووایه پرته له شکه زه ستاسو غوندې یو بشر یم وحي راته کیږي، ستاسو الله یو الله دی، څوک چې له خپل پالونکي سره

د مخامخ کېدلو امید لري؛ نو بنه کار دې وکړي او د خپل پالونکي په عبادت کې دې هیڅوک هم نه شریکوي. د الکهف سورت: ۱۱۰ ایت

او له أبي هریرة نه مرفوع روایت شوی:

[(قَالَ اللّهُ تَعَالَى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ مَنْ عَمِلَ عَمَلاً أَشْرَكَ مَعِي فِيهِ غَيْرِي تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ)]

الله تعالی فرمایي: زه له تولو شریکانو بې پروا یم، چاچې داسې عمل وکړ چې په هغو کې یې له ما سره بل څوک شریک کړ، زه به هغه او شرک یې سره پرېږدم. مسلم روایت کړی.

او له ابوسعید څخه مرفوعا روایت دی:

[(أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ؟)]

آیا زه تاسو پر هغه څه خبر نه کړم چې ستاسو په حق کې زما لپاره تر مسیح دجال هم ډېر ډاروونکي دي.

هغوی وویل: ولې نه اې د الله رسوله! هغه وفرمایل:

[(الشِّرْكُ الْخَفِيُّ، يَقُومُ الرَّجُلُ فَيُصَلِّي فَيُزَيِّنُ صَلاَتَهُ لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ)]

پټ شرک، یوسړی به دریږي لمونځ به کوي، نو لمونځ به له دې امله ډېر بنه کوي چې کوم سړی چې ورته ګوري هغه یې ویني.

رَوَاهُ أَحْمَدُ.

احمد روایت کړی.

پدې کې یو شمېر مسئلې دي:

لومړی: د الکهف د ایت تفسیر

دويمه: تر ټولو لوی شی چې نېک عمل ردوي هغه دا چې کله له الله پرته د بل چا لپاره خه پکې داخل شي.

دريیمه: د دغه لپاره د واجبوونکي لامل یادونه چې هغه د غنا (بې پروايی) بشپړوالی دی.

څلورمه: دا چې له لاملونو څخه: يې دا دی چې هغه غوره د شريکانو دی.

پنځمه: د نبي صلی الله عليه وسلم پر خپلو صحابه وو د ځان بنودني څخه وېره.

شپږمه: دا چې دغه يې پر دې سره تفسير کړ چې يو څوک به د الله لپاره لمونځ کوي، خو هغه به ډېر ښه کوي ترڅو يې هغه څوک وويني چې ورته ګوري.

باب دی په بيان د شرک کې:کله چې يو انسان په ديني عمل صرف د دنيا اراده ولري

او د الله تعالی وينا کې:

{مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لا يُبْخَسُونَ (15) أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيسَ لَهُمْ فِي الآخِرَةِ إِلاَّ النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ}

څوک چې د دنيا ژوند او د هغې ښکلا غواړي؛ نو په دنيا کې به يې د عملونو بدله بشپړه ورکړو او له هغوی به هيڅ هم کم نه کړای شي.

همدوی هغه کسان دي چې په آخرت کې به يوازې هغوی لره اور وي او څه يې چې پکې کړي دي هغه به بابېزه شي او

 څه يې چې کول هغه به باطل وي. د هود سورت: ۱۵- ۱۶ ایتونه

په صحيح کې له ابوهريره څخه روايت دی وايي: رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

((تَعِسَ عَبْدُ الدِّينَارِ، تَعِسَ عَبْدُ الدِّرْهَمِ.

د دينار بنده دې تباه شي او د درهم بنده دې تباه شي.

د ښکلو جامو بنده دې تباه شي.

د لباس(خميصه او خميله جامو ته وايي نوعې يې بدلې دي) بنده دې تباه شي.

که ورکړل شي خوشحاليږي، که ورنه کړل شي په غصه کيږي، تباه دې شي او سرچپه دې شي او کله چې په ستونزه کې ګير شي نه دې ترې خلاصيږي.

خوښي ده د هغه بنده لپاره چې د الله په لار کې د خپل آس قيضه نيوونکى وي، سر يې ببر او پښې يې سپيرې وي.

که په پيره کې وي نو په پيره کې وي.

او که په کتار کې وي نو په کتار کې وي.

که اجازه وغواړي، اجازه نه ورکول کيږي، که سپارښتنه وکړي، سپارښتنه يې نه منل کيږي.

پدې کې يو شمېر مسئلې دي:

لومړى: د انسان لخوا د آخرت په عمل د دنيا اراده لرل.

دويمه: د هود د آيت تفسير.

درېیمه: د مسلمان انسان د دینار، درهم او بنکلو جامو پر بنده نومول.

څلورمه: د دغه تفسیر په دې سره چې که هغه ته څه ورکړل شي، راضي وي او که ورنه کړل شي، غصه کیږي.

پنځمه: د هغه وینا: ((تباه او سرچپه دې شي))

شپږمه: د هغه وینا: ((او که اغزی پکې لاړ شي ورڅخه دې ونه ایستل شي)).

اوومه: د هغه مجاهد ستاینه چې پر دغو صفتونو متصف وي.

باب دی په بیان د دې کې چې که څوک د علماوو او مشرانو(حکمرانانو) پیروي په هغه څه کې کوي چې الله حلال کړي وي هغوی یې حراموي او هغه څه حلالوي چې الله حرام کړي وي، نو هغوی یې له الله پرته تشریع جوړوونکي مالکان د حل او د حرمت ونیول.

او ابن عباس فرمایي: نیږدې ده چې پر تاسو به له اسمانه دبرې را واوریږي، زه وایم رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي، او تاسو وایاست ابوبکر او عمر ویلي دي.

او احمد بن حنبل ویلي: هغو خلکو ته حیران یم چې اسناد او د هغه صحت ورته معلوم وي، خو بیا هم د سفیان رایه خپلوي، الله تعالی فرمایي:

{فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}

هغه خلک دې ووېرېږي چې د هغه د امر(د رسول الله- صلی الله علیه وسلم- د حکم) مخالفت کوي چې هغوی ته دې کومه فتنه ورسيږي(مشرک به شي) او يا دردوونکی عذاب ورته ورسيږي. د النور سورت: ۶۳ ایت. آيا پوهيږې چې فتنه څه ده؟ فتنه: شرک دی، کېدای شي کله چې د هغه ځینې وینا رد کړي، په زړه کې به يې څه کوږوالی راشي؛ نو تباه به شي.

له عدي بن حاتم څخه روايت دی: چې نبي صلی الله علیه وسلم دغه ايت لوستلو.

{اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللهِ وَالمَسِيحَ ابنَ مَرْيمَ وَمَا أُمِرُوا إلاَّ لِيعبُدوا إلِهًا وَاحِدًا لا إلهَ إلاَّ هُوَ سُبحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ}

هغوی خپل علماء او پيران تشريع جوړوونکي نيولي وو پرته د الله څخه او مسيح زوی د مريمې هم، او هغوی ته يوازې د يو الله د لمانځلو امر شوی و نشته لايق د عبادت مګر هغه ذات(الله) هغه پاک دی د شريکانو څخه. د التوبة سورت: ۳۱ ايت. ما ورته وويل: موږ خو د هغوی عبادت نه کوو.

هغه وفرمايل: آيا هغوی هغه څه نه حراموي چې الله حلال کړي دي؛ نو تاسو يې حرام ګرځوئ او هغه څه حلالوي چې الله حرام کړي دي؛ نو تاسو يې حلال ګرځوئ.

نو ما وويل: ولې نه.

هغه وفرمايل: خو همدغه يې عبادت دی. احمد او ترمذي روايت کړی او حسن يې بللی دی.

پدې کې یو شمېر مسئلې دي:

لومړی: د النور د آیت تفسیر.

دویمه: د براءة د ایت تفسیر.

دریيمه: د هغه عبادت پر معنا تنبیه چې عدي بد ګڼلی دی.

څلورمه: د ابن عباس مثال ورکول په ابوبکر او عمر سره، او د احمد مثال ورکول په سفیان سره.

پنځمه: د حالاتو دغې پایلې ته راګرځېدل، تردې چې د ډېری خلکو په اند د مذهبي لاربښوونکو لمانځل ترټولو د غوره کارونو څخه دي، ولایت او د مذهبي لاربښوونکو عبادت ته یوهه او فقه ویل کیږي، بیا حالات دېته بدل شول چې له الله پرته د نېکانو عبادت کېدی، او پر دویمه معنا لمانځل کیږي کوم چې له ناپوهانو څخه دي.

باب دی په بیان د الله تعالی د وینا کې:

آیا هغه دې نه دي لیدلي چې ګومان کوي په هغه څه یې ایمان راوړی دی چې پر تا نازل شوي او له تا مخکې نازل شوي خو غواړي چې د پرېکړې لپاره باطل معبود ته ورشي، حال دا چې ورته امر شوی چې هغه دې نه

مني، او شيطان (همدا) غواړي چې بې لارې يې کړي (له حقه) په لرې بې لاريتوب سره.
او چې ورته وويل شي د الله رالېږلې خبرې ته راشئ اود رسول په لوري، نو منافقان به وينې چې له تانه په کلکه ډډه کوي.
نو بيا به څنګه وي چې په خپلو لاسو وړاندې لېږلي عمل له امله يو مصيبت ور ورسيږي، بيا درته راشي په الله به قسمونه کوي چې موږ خو له ښېګڼې او جوړښت پرته بل څه نه غوښتل.
د النساء سورت: ٦٠- ٦٣ آيتونه.
او د هغه وينا:
{وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لاَ تُفْسِدُواْ فِي الأَرْضِ قَالُواْ إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ}
او کله چې هغوی ته وويل شي په ځمکه کې ورانکاري مه کوئ، هغوی وايي موږ يوازې اصلاح کوونکي يو. د البقرة سورت: ١١ آيت.
او د هغه وينا:
{وَلاَ تُفْسِدُواْ فِي الأَرْضِ بَعْدَ إِصْلاَحِهَا وادْعُوهُ خَوفًا وطَمَعًا إِنَّ رَحمةَ اللهِ قَرِيبٌ مِّنَ المحسِنِينَ}
او په ځمکه کې د هغې له اصلاح وروسته ورانکارى مه کوئ او هغه (الله) په وېره او هيله رابولئ، بېشکه د الله لورېينه نېکانو ته نږدې ده. د الأعراف سورت: ٥٦ آيت.
او د هغه وينا:
{أَفَحُكمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ ومَنْ أحسَنُ مِنَ اللهِ حُكْمًا لِقَومٍ يُوقِنُونَ}

آیا هغوی د جاهلیت پرېکړه لټوي، او د هغو خلکو لپاره چې باور لري له الله زیات د ښې پرېکړې والا څوک دی؟. د المائدة سورت: ۵۰ آیت.

له عبدالله بن عمرو څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

((لاَ يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ)).
له تاسو یو هم تر هغه بشپړ ایمان نه شي راوړی تر څو یې خپله نفسي غوښتنه د هغه څه تابع نه وي ګرځولې چې زه ورسره راغلی یم.
نووي وایي: دغه حدیث صحیح دی، په کتاب الحجة کې مو په صحیح اسناد سره روایت کړی دی.

او شعبي وایي: د یو منافق او یو یهودي سړي تر منځ شخړه وه.

نویهودي وویل: محمد-صلی الله علیه و سلم- ته پرېکړه وړو.

هغه پوه و چې هغه بډې (رشوت) نه اخلي.

او منافق وویل: یهودي ته خپله پرېکړه وړو، ځکه هغه پوهېدی چې هغوی رشوت (بډې) اخلي.

نو دواړه په دې یوه خوله شول چې په جهینیه کې یوه غیب ویونکي ته راشي، هغه ته یې پرېکړه راوړه، نو دغه آیت نازل شو چې ایا ته هغوی نه وینې چې ګمان کوي. د النساء سورت: ۶۰- ۶۲ آیتونه.

ويل شوي: دغه آيت د هغو دوو كسانو په اړه نازل شو چې سره شخړه يې وه، يوه يې وويل: نبي - صلی الله عليه وسلم - ته خپله قضيه وړو، بل وويل: كعب بن اشرف ته يې وړو، بيا دواړو عمر ته قضيه يوړه؛ نو يوه يې كيسه ورته بيان كړه.

نو هغه ته يې وويل چې پر رسول الله صلی الله عليه وسلم راضي نه و: آيا همداسې ده.

هغه وويل: هو؛ نو هغه په توره وواهه او ويې واژه.

پدې کې يو شمېر مسئلې دي:

لومړی: د النساء د آيت تفسير او په هغو کې چې د طاغوت په اړه په پوهېدو کې كومه مرسته ده.

دويمه: د البقرة د آيت تفسير: چې كله ورته وويل شول په ځمكه کې ورانكارى مه كوئ.

دريمه: د الأعراف د آيت تفسير: په ځمكه کې د هغې له اصلاح وروسته ورانكاري مه كوئ.

څلورمه: د دغه آيت تفسير: چې آيا هغوی د جاهليت پرېكړه لټوي.

پنځمه: څه چې شعبي د لومړي آيت د نزول په اړه ويلي دي.

شپږمه: د رېښتيني او درواغو د ايمان تفسير.

اوومه: د عمر له منافق سره كيسه.

اتمه: دا چې ایمان هیڅاته تر هغه نه حاصلیږي ترڅو یې نفسي غوښتنه د هغه څه تابع نه وي ګرځولې چې رسول صلی الله علیه وسلم ورسره راغلی دی.

باب دی په بیان د دې کې چې که څوک له نومونو او صفتونو څخه د څه انکار وکړي.

او د الله تعالی وینا:

{وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَـنِ قُلْ هُوَ رَبي لا إِلَهَ إِلاَّ هُوَ عَلَيهِ تَوَكَّلتُ وإليهِ مَتَابِ}

حال دا چې هغوی پر رحمٰن الله کافران شوي دي. ورته ووایه هماغه زما رب دی، له هغه پرته بل معبود نشته، پر هغه مې بروسه کړې او د هماغه لور ته مې ورګرځېدل دي.

د الرعد سورت: ۳۰ آیت.

او په صحیح بخاري کې علي وایي: له خلکو سره هغه خبرې وکړئ چې پرې پوهیږي، آیا تاسې غواړئ د الله او د هغه رسول دې درواغجن وګڼل شي.

عبدالرزاق له معمر څخه روایت کوي، هغه له ابن طاؤس څخه، هغه له خپل پلاره او هغه بیا له ابن عباس څخه: چې هغه یوسړی ولیده چې ورپیده کله یې چې د رسول الله-صلی الله علیه و سلم- څخه د صفاتو په باره کې یو حدیث واوریده د بد ګڼلو د وجه هغې لره، نو هغه وویل: څه شی ډاروي دوی لره؟ د محکم په اړه یې رقت او نرمي مومي او د متشابه په اړه یې تباه کیږي. پای.

کله چې قریشو له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه واورېدل چې رحمن یادوي له هغو یې نټه وکړه، نو الله د هغوی په اړه دغه ایت نازل کړ:

{وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَـنِ}

او هغوی پر رحمن کفر کوي. د الرعد سورت: ۳۰ ایت.

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړۍ: د الله تعالی په نومونو او صفتونو کې په څه شي ایمان نه لرل د انکار په درجه کې.

دویمه: د الرعد د ایت تفسیر.

درېیمه: د هغه څه نه بیانول چې اورېدونکی نه پرې پوهیږي.

څلورمه: د هغه علت بیانول چې د الله او د هغه د رسول د دراوغجن ګڼلو لامل کیږي، که څه هم انکار کوونکي یې اراده نه وي کړې.

پنځمه: د ابن عباس وینا د هغه چا لپاره چې له دغو څخه له یوشي څخه نټه کوي او دا چې هغه به تباه شي.

باب دی د الله تعالی د وینا په اړه (چې فرمایي). هغوی د الله نعمت پېژني بیا یې انکار کوي او ډېری یې کافران دي.

د النحل سورت: ۸۳ ایت.

مجاهد ویلي د هغه معنا ده: دا د هغه سړي وینا ده چې وايي: دغه زما مال دی له پلرونو مې په میراث وړی دی.

عون بن عبدالله وايي: هغوی وايي: که چېرې فلانی نه وای داسې به نه وای.

او ابن قتيبه وايي: هغوی وايي دغه زموږ د معبودانو په سپارښتنې سره.

ابوالعباس د زيد بن خالد له هغه حديث وروسته وايي چې پکې دي: بېشکه الله تعالی ويلي: زما له بندګانو يو پر ما مؤمن وي او بل کافر وي... حديث مخکې تېر شو.

او دا ډېری په کتاب او سنتو کې دي چې الله پاک د هغه چا بد بيانوي چې يوڅوک د هغه پېرزوينه بل چاته منسوبوي او له هغه سره څوک شريکوي.

ځينو سلفو ويلي: دا لکه د هغوی وينا: هوا ښه وه، کشتي بان ماهر و او دېته ورته هغه څه چې د ډېری خلکو پر ژبه جاري وي.

پدې کې يو شمېر مسئلې دي:

لومړی: د نعمت د پېژندنې تفسير او د هغو انکار.

دويمه: د دې خبرې پېژندنه چې دا خبره د ډېريو پر ژبو جاري ده.

درېيمه: د دغه وينا د نعمت په انکار سره نومول.

څلورمه: په زړه کې د دوو ټکر شيانو يوځای کېدل.

باب دی د الله تعالی د وینا په اړه (چې فرمايي).
د الله لپاره سیالان مه نیسئ په داسې حال کې چې تاسو پرې پوهیږئ.
د البقرة سورت: ۲۲ ايت.

او له ابن عباس څخه د آیت په اړه راغلي دي: انداد: د هغه میږي د پښو د کشاري څخه هم ډیر پټ شرک دی چې په توره تیاره شپه کې په تکه توره خويه ډبره روان وي.

او هغه دا دي چې ته ووايې: پر الله او ستا پر ژوند قسم اې فلانیه. او زما پر ژوند قسم.

او ووايې: که چیرې دغه سپی نه وای هرومرو به غله راغلي وای.

او که په کور کې بطه نه وای غله به راغلي وای.

او د یوسړي خپل ملګري ته دا وینا: چې الله وغواړي او ته يې وغواړې.

او د سړي وینا: که چیرې الله او فلانی نه وای، په هغې کې فلانی مه ورسره ګډه وه، دا ټول په الله شرک کول دي. ابن ابي حاتم روایت کړی دی.

او له عمربن خطاب رضي الله عنهما څخه روایت چې نبي صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

((مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ))

چا چې پرته له الله پر بل چا لوړه (قسم) وکړه؛ نو هغه کفر او شرک وکړ: دغه حدیث ترمذي روایت کړی او حسن یې بللی او حاکم صحیح بللی.

او ابن مسعود وايي: دا چې پر الله د درواغو قسم وکړم راته ښه دی تردې چې له هغه پرته په بل چا رښتينی قسم وکړم.

او له حذيفه رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

((لَا تَقُولُوا: مَا شَاءَ اللَّهُ وَشَاءَ فُلَانٌ، وَلَكِنْ قُولُوا: مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ شَاءَ فُلَانٌ))

داسې مه واياست: څه چې الله غواړي او فلاني غوښتي وي، خو داسې ووایاست، چې الله غوښتي وي او بيا فلاني. دغه حديث ابواؤد په صحيح سند سره روايت کړی دی.

او له ابراهيم نخعي څخه روايت دی چې هغه دا بدګڼل چې څوک ووايي: پر الله او پر تا پناه غواړم، او دا روا دي چې ووايي: پر الله بيا پرتا، هغه وويل: او چې ووايي: که الله بيا فلانی نه وای، او داسې مه واياست: که الله او فلانی نه وای.

په دې کې يوشمېر مسئلې دي:

لومړی: د انداد په اړه د البقرة د ايت تفسير.

دويمه: صحابه هغه آيت چې د لوی شرک اړوند نازل شوی دی داسې تفسيروي چې هغه وړوکي شرک ته هم شامل دی.

دريیمه: له الله پرته پر بل چا لوړه (قسم) کول شرک دی.

څلورمه: دا چې کله څوک له الله پرته پر بل چا رښتينې لوړه وکړي؛ نو هغه له درواغو قسم څخه لويه ګناه ده.

پنځمه: د واو او ثم تورو ترمنځ توپير.(واو:د معطوف او معطوف عليه تر مينځ جمعوالی افاده کوي او ثم

تراخی(فاصله) افاده کوي) یا داسي لنډ ووایه:واو د مطلق جمع د پاره راځي او ثم د تراخی دپاره.

باب دی په بیان د هغه چا کې چې د الله په نوم ورته قسم وشي قناعت پرې نه کوي.

له ابن عمر - رضي الله عنهما - څخه روایت دی چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:

((لاَ تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ، مَنْ حَلَفَ بِاللهِ فَلْيَصْدُقْ، وَمَنْ حُلِفَ لَهُ بِاللهِ فَلْيَرْضَ، وَمَنْ لَمْ يَرْضَ فَلَيْسَ مِنَ اللهِ))

پر خپلو پلرونو لوړې (قسمونه) مه کوئ، څوک چې پر الله قسم کوي، رښتیا دې وایي، او د چا لپاره چې پر الله قسم وشي، پرې دې راضي دې شي، او څوک چې نه راضي کیږي؛ نه دی د الله د طرفه په هیڅ شي. دغه حدیث ابن ماجه په حسن سند سره روایت کړی دی.

پدې کې یو شمېر مسئلې دي:

لومړی: پر پلرونو له قسم کولو څخه منع.

دویمه: د چا لپاره چې پر الله قسم اخیستل کیږي هغه ته امر دی چې پرې راضي شي.

دریيمه: د هغه چا لپاره د سزا ګواښ چې نه پرې راضي کیږي.

باب دی په بیان د دغې وینا کې چې: څه الله او ته غواړې.

له قتیلة څخه روایت دی: چې یو یهودي نبي صلی الله علیه وسلم ته راغی هغه وفرمایل: تاسو شرک کوئ.

تاسو وایاست: څه چې الله او ته غواړې.

او تاسو وایاست: پر کعبه قسم.

نو نبي - صلی الله علیه وسلم- ورته امر وکړ چې کله غواړي نو داسې قسم دې کوي.

((وَرَبِّ الْكَعْبَةِ.

د کعبې پر پالونکي قسم.

او داسې دې وایي څه چې الله غواړي او بیا ته غواړې. دغه حدیث نسائي روایت کی او صحیح یې بللی دی.

او هغه لره له ابن عباس څخه هم روایت دی: چې یو سړي نبي صلی الله علیه وسلم ته وویل: څه چې الله او ته غواړې؛ نو هغه وفرمایل:

((أَجَعَلْتَنِي للهِ نِدًّا؟ مَا شَاءَ اللهُ وَحْدَهُ)).

آیا تا زه د الله لپاره سیال وګرځولم؟ څه چې یوازې الله غواړي.

او ابن ماجه د عائشې له مورني ورور طفیل څخه روایت کوي وایي: ما داسې خوب ولیده چې ګواکې زه د یهودو پر یوه ډله راغلم.

ما وویل: تاسو ښه خلک یاست، که مو دا نه ویلای چې عزیر د الله زوی دی.

هغوی وویل: او تاسو هم ښه خلک یاست که مو دا نه ویلای: چې څه الله غواړي او څه محمد غواړي.

بیا پر یوه ډله نصارا او تېرېدم؛ نو ومې ویل: تاسو ښه خلک یاست که مو دا نه ویلای: چې مسیح د الله زوی دی.

هغوی وویل: او تاسو هم ښه خلک یاست که مو دا نه ویلای: چې څه الله غواړي او څه محمد غواړي.

کله چې سهار شو، نو څوک مې چې پر خپل خوب خبر کړل هغه مې خبر کړل.

بیا نبي صلی الله علیه وسلم ته راغلم، هغه مې پرې خبر کړ.

هغه وفرمایل: آیا څوک دې پرې خبر کړي دي؟

ما وویل: هو، هغه وویل:

نو نبي صلی الله علیه وسلم د الله حمد او ستاینه وکړه بیا یې وفرمایل: اما بعد.

پرته له شکه طفیل داسې خوب لیدلی، چې پر هغو یې له تاسو څوک چې خبر کړي هغه یې خبر کړي.

او دا چې تاسو داسې یوه وینا کوله چې دغه او دغه عذرونو زه منع کولم چې تاسې یې له ویلو منع کړم.

نو نور دا مه وایاست: چې څه الله غوښتي او څه چې محمد غوښتي وي، بلکې داسې وایاست: چې څه یوازې الله غوښتي وي.

په دې کې یوشمېر مسئلې دي:

لومړی: د یهودو په کوچني شرک سره پېژندګلوي.

دویمه: د انسان فهم کله چې هغه لره نفسي غوښتنه وي.

درېيمه: د نبي - صلى الله عليه وسلم - دا وينا: چې آيا زه دې له الله سره سيال وګرځولم؟!، نو د هغه چا به څه حال وي چې وايي.

مالره څه دي چې زه له تا څخه پرته پر بل چا پناه غواړم..له دغه وروسته دوه بيتونه؟

څلورمه: دا چې دغه له لوى شرک څخه ندى ځکه خو يې ويلي: دغه او دغه مې منع کوي.

پنځمه: دا چې نېک خوبونه د وحيې له ډولونو څخه دي.

شپږمه: دا چې خوبونه کله د ځينو حکمونو مشروع کېدو لامل کيږي.

باب دى په بيان د دې کې چې څوک زمانې ته ښکنځل وکړي؛ نو هغه الله ته اذيت ورکړ.

او د الله تعالى وينا:

{وَقَالُواْ مَا هِيَ إِلاَّ حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلاَّ الدَّهْرُ وَمَا لَهُم بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلاَّ يَظُنُّونَ}

او هغوى وويل: نه دى مګر ژمونږ د دنيا ژوند چې ځينې مړه کيږي او ځينې ژوندي کيږي او يوازې زمانه مو وژني، او هغوى لره څه پوهه نشته، هغوى يوازې ګمان کوي. د الجاثية سورت: ۲۴ آيت.

په صحيح کې ابو هريره له نبي - صلى الله عليه وسلم - څخه روايت کوي چې ويې فرمايل.

((قَالَ اللهُ تَعَالَى: يُؤْذِينِي ابْنُ آدَمَ، يَسُبُّ الدَّهْرَ وَأَنَا الدَّهْرُ، أُقَلِّبُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ)).

الله تعالى وفرمايل: ابن آدم ماته اذيت رسوي، زماني ته بنکنځل کوي، زه د زماني پيداکوونکی يم، شپه او ورځ سره اړوم را اړوم.

او په يو روايت کې دي: زماني ته بنکنځل مه کوئ؛ ځکه الله د زماني خالق دی(په زمانه کې چې څه کيږي د هغې فاعل الله دی او د دهريو عقيده دا وه چې دا هر څه زمانه کوي نو زماني ته يې کنځل کول او دا کنځل الله ته وو) اقلب الليل و النهار په دې دليل دی.

پدې کې يو شمېر مسئلې دي:

لومړی: زماني ته له بنکنځلو څخه منع کول.

دويمه: د هغو د الله په آذيت سره نومول.

دريمه: د هغه په وينا کې فکر کول: چې الله زمانه دی(فاعل او خالق يې دی).

څلورمه: دا چې کله يوڅوک بنکنځل کوونکی وي، که څه هم له زړه څخه يې اراده نه وي کړې.

باب دی په بيان د قاضي القضاة او دېته ورته سره نومولو کې.

په صحيح کې ابو هريره رضي الله عنه له نبي صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي چې هغه وفرمايل:

((إِنَّ أَخْنَعَ اسْمٍ عِنْدَ اللهِ رَجُلٌ تَسَمَّى مَلِكَ الأَمْلاَكِ، لاَ مَالِكَ إِلاَّ اللّهُ)).

تر ټولو بد نوم د الله په وړاندې دا دی چې يوڅوک د پاچايانو په پاچا سره ونومول شي، پاچا يوازې الله دی.

سفيان ويلي دي: لکه: شاهان شاه.

او په يو روايت کې دي: چې هغه د قيامت په ورځ تر ټولو بد او خبيث سړی دی.

د هغه وينا (اخنع) معنا دا چې تر ټولو سپک.

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړی: د پاچايانو په پاچا سره له نومولو منع کول.

دويمه: دا چې د هغو په معنا وي لکه سفيان چې ويلي:

دريمه: په دغه او دېته ورته شيانو کې د سختۍ لپاره هوښيارتيا، سره لدې چې زړه د هغو د معنا اراده نه وي کړې.

څلورمه: پردې پو هېدل چې دغه د الله پاک د درناوي له امله دي.

باب دی په بيان د احترام د نومونو د الله تعالی کې او د دی احترام د وجه نوم بدلول.

له ابوشريح څخه روايت دی: چې د هغه کنيت ابوالحکم و، نو نبي صلی الله عليه وسلم ورته وويل:

((إِنَّ اللهَ هُوَ الْحَكَمُ وَإِلَيْهِ الْحُكْمُ)).

پرته له شکه يوازې الله پرېکړه کوونکی دی او يوازې هغه لره پرېکړه ده.

هغه وويل: زما قوم چې کله د څه په اړه اختلاف کوي، ماته راځي، زه د هغوی ترمنځ پرېکړه کوم، نو دواړه اړخونه پرې راضي شي.

هغه وفرمايل: څومره ښه، ستا بچيان څوک دي؟

ما وویل: شریح، مسلم او عبدالله.

هغه وفرمایل: ترټولو مشر یې کوم یو دی؟

ما وویل: شریح.

هغه وفرمایل: نو ته ابوشریح یې. دغه حدیث ابوداؤد او نورو روایت کړی دی.

پدې کې یو شمېر مسئلې دي:

لومړی: د الله د نومونو او صفتونو درناوی، که څه هم د معنا اراده یې نه وي شوې.

دویمه: د دغه له امله د نوم بدلول.

درېیمه: تر ټولو مشر بچی د کنیت لپاره غوره کول.

باب دی د هغه چا په اړه چې پر داسې یو څه ملنډې ووهي چې د الله، قران او رسول یاد پکې وي.

او دا وینا د الله تعالی:

{وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللهِ وآيَاتِهِ ورسُولِهِ كُنْتُم تَستَهْزِئونَ}

او که له هغوی وپوښتې، هرومرو به وایي موږ خو یوازې ټوکې او لوبې کولې، ورته ووایه: آیا پر الله د هغه پر آیتونو او رسول یې تاسو ملنډې وهئ. د التوبة سورت: ۶۵ ایت

له ابن عمر، محمد بن کعب، زید بن اسلم او قتادة څخه روایت دی، له هغوی د ځینو حدیث د ځینو په حدیث کې داخل دی: دا چې یوسړي د تبوک په غزا کې وویل: موږ د خپلو دغو قاریانو غوندې زیات د خېټو مینه وال، د ژبو درواغجن

او له دښمن سره د مخامخ کېدو پر مهال زيات ډارن نه دي ليدلي- د هغه موخه رسول صلى الله عليه وسلم او د هغه قاريان صحابه وو، نو عوف بن مالک ورته وويل: درواغ دې وويل او ته پرته له شکه منافق يې، زه هرومرو رسول الله صلى الله عليه وسلم خبروم.

نو عوف رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ورغی ترڅو يې خبر کړي، خو هغه قرآن تر هغه مخکې شوی و.

نو دغه سړی رسول الله صلى الله عليه وسلم ته راغی په داسې حال کې چې رحلت يې چمتوالی نيولی و او پر خپله سپرلۍ سپور شوی و.

نو ويې ويل: اې د الله رسوله! موږ يوازې ټوکې کولې هسې د سفر خبرې مو کولې ترڅو د لارې ستړيا پرې وباسو، ابن عمر وايي: ګواکې زه هغه ته ګورم چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د اوښې جلب(پړی) يې نيولی او وايي: موږ يوازې ټوکې او لوبې کولې، خو رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وايي.

{أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ لا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ}

آيا تاسو پر الله، د هغه پر آيتونو او رسول يې ملنډې وهئ، عذر مه کوئ، تاسو له ايمان وروسته کفر کړی دی. نه يې هغه ته کتل او نه يې څه پرې زياتول.

په دې کې یوشمېر مسئلې دي:

لومړی: چې هغه لويه خبره ده - چې چا پر دغه ملنډې ووهلې هغه کافر دی.

دويمه: دا چې دغه د هغه آيت تفسير دی چې چا دا کار وکړ هر څوک چې وي.

دريمه: د چغل خورۍ او د الله او د هغه رسول لپاره د نصيحت او ښېګڼې تر منځ توپير.

څلورمه: د هغې بخښنې چې الله يې خوښوي او د الله پر دښمنانو د سختۍ ترمنځ توپير،

پنځمه: ځينې عذرونه داسې دي چې په کار نده چې ودې منل شي.

باب دی په بيان د الله تعالى د وينا کې:

او که موږ هغه ته زموږ لخوا لوربينه ور وڅکو وروسته تردې چې کړاو ورته رسېدلی وي، هرومرو به وايي، دا زما لپاره دی او زه ګومان نه کوم چې قيامت رامنځته کېدونکی دی، او که خپل پالونکي ته ور وګرځول شم(ستا په ګمان)، د هغه په وړاندې به هم ما لره غوره برخه وي، موږ به هرومرو هغه خلک چې کفر يې کړی پر هغه څه خبر کړو چې هغوی کړي دي او هرومرو به هغوی ته سخته سزا ور وڅکو.

د فصلت سورت: ٥٠ آيت.

مجاهد وايي: دا زما د عمل له امله او زه يې مستحق يم.

او ابن عباس وايي:چې د دې څخه مراد هغه څوک دی چې وايي دا زما کمال وو .

او د هغه وينا:

{قال إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِندِي}

هغه وايي: ماته يوازې زما د پوهې له امله راکړل شوي دي. قتاده وايي: زما د هغې پوهې له امله چې د بېلابېلو کسبونو په اړه يې لرم.

او نورو ويلي دي: د الله د هغه علم له امله چې زه يې وړ يم.

او دغه د مجاهد د وينا معنا ده: ماته د شرف له امله راکړل شوي دي.

له ابوهريره څخه روايت دی چې هغه له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې فرمايل يې:

((أنَّ ثلاثَةً مِنْ بَنِي إِسرائيلَ: أَبْرَصَ وَأَقْرَعَ وأَعْمَى.

دا چې درې کسان د بنی اسرائيلو څخه وو: يو پيس(برګي مرض والا)، بل پک (ګنجی) او بل ړوند:

نو الله د هغوی ازمويل وغوښتل، هغوی ته يې يوه پرېښته ولېږله.

هغه پرېښته پيس (پمن) ته راغله ورته يې وويل: تاته ترټولو غوره شی څه دي؟.

هغه وويل: ښکلی رنګ، ښکلی پوستکی چې له ما څخه مې هغه عيب يوسي چې خلک يې بد ګڼي زما څخه.

هغه وايي: نو هغې پرې لاس راکش کړ، چې له هغه څخه يې بدوالی له منځه ولاړ؛ نو ښکلی رنګ او ښکلی پوست يې ورکړ.

هغې وويل: تاته ترټولو غوره مال څه دی؟

هغه وويل: اوښان او که غويان- اسحاق ته شک دی- نو لس مياشتنۍ بلاربې اوښانې يې ورکړې.

بيا يې ورته وويل: الله دې برکت درته پکې واچوي.

هغه وايي: بيا پک ته راغی.

هغه ته يې وويل: تاته ترټولو غوره شی څه دی؟

هغه وويل: ښکلي وېښتان، چې له ما هغه څه يوسي چې خلکو پرې بد ګڼلی يم.

نو هغه يې هم مسح کړ، له هغه يې عيب ولاړ او ښکلي وېښتان يې ورکړل.

هغه ته يې وويل: کوم مال دې ډېر خوښيږي؟

هغه وويل: غويان او که اوښان، نو هغه ته يې بلاربې غواوې ورکړې.

بيا يې ورته وويل: الله دې برکت درته پکې واچوي.

بيا ړانده ته راغی.

نو ويې ويل: ستا ترټولو زيات څه شی خوښيږي؟

هغه وويل: دا چې الله مې بينايي بېرته راکړي، نو خلک پرې ووينم، هغه يې هم مسح کړ چې الله هغه ته بينايي ورو ګرځوله.

هغه ته يې وويل: کوم مال دې ډېر خوښيږي؟

هغه وويل: پسونه.

نو هغه ته مېږې او پسونه ورکړل شول چې هغو بيا بچيان راوړل.

چې د دغه يوه شېله اوښان وو، د هغه يوه شېله غواوې وې، او د دغه بيا يوه شېله مېږې او پسونه وو.

هغه وايي: بيا هغه په خپل شکل او حالت کې پيس (پمن) ته راغی ورته ويې ويل: بې وزله، مسافر يم په دغه سفر کې مې هرڅه تمام شول، نن ما لره هيڅ هيله نشته پرته له الله او بيا له تا څخه.

د هغه په نوم چې ښکلی رنګ، ښکلی پوست او مال يې درکړي يو اوښ درڅخه غواړم چې خپل سفر ته پرې ورسيږم.

هغه وويل: حقوق بيخي زيات دي.

نو هغه ورته وويل: داسې ښکاري لکه زه دې چې نه پيژنم، آيا ته پيس (پمن) نه وې خلکو بد درته ويل، بې وزله وې، الله مال درکړ.

هغه وويل: ما دغه مال له خپلو لويانو او لويانو څخه په ميراث وړی دی.

هغه وويل: که ته درواغجن وې؛ نو الله دې هغه حال ته وګرځوه چې پرې وې.

هغه وايي: بيا پک (ګنجي) ته په خپل صورت او شکل کې راغی.

هغه ته يې همغه ډول وويل، کوم يې چې دغه ته ويلي و، هغه هم همغه ډول ځواب ورکړ لکه دغه چې ورکړی و.

نو هغه ورته وويل: که ته دروا‌غجن وې، الله دې هغه حال ته وګرځوه چې پرې وې.

هغه وايي: بيا ړانده ته په خپل شکل او صورت کې راغی ورته ويې ويل: بې وزله او مسافر سړی يم، په سفر کې مې هرڅه له لاسه ورکړل، نو له الله او بيا له تا پرته بله هيڅ وسيله نه لرم.

د هغه ذات په نوم يو پسه در څخه غواړم چې تاته يې سترګې بېرته درکړې، تر څو په خپل سفر کې ځان ځای ته پرې ورسوم.

هغه وويل: زه ړوند وم، الله مې ليد را وګرځاوه، نو څومره چې غواړې وايې خله، او څومره چې غواړې پرې يې ږده، پر الله قسم نن دې چې د الله لپاره هرڅه واخېستل نه دې ملامتوم.

هغه ورته وويل: خپل مال دې درسره وساته، تاسو يوازې و ازمويل شوئ، الله له تا څخه راضي دی او پر ملګرو دې په غصه دی. (۴) هغوی دواړو تخريج کړی دی.

په دې کې يوشمېر مسئلې دي:

لومړی: د آيت تفسير.

دويمه: د دغې وينا څه معنا ده چې (هرومرو به وايي دغه زما لپاره دي).

دربیمه: د دغې وینا معنا څه ده: (ما ته خو یوازې زما د پوهې له امله راکړل شوي دي).

څلورمه: پدغه کیسه کې څه عجیب لوی پندونه دي.

باب دی په بیان د الله تعالی د دې وینا کې:

خو کله چې ښه بچی یې ورکړ، دواړو په هغه ورکړه کې لده سره نورشریکان وګڼل؛ نو الله له هغو ډېر اوچت دی چې دوی یې ورسره شریکوي.

د الأعراف سورت: ۱۹۰ ایت

ابن حزم وايي: ټول علماء د هر داسې نوم په اړه په یوه خوله دي چې د الله څخه په غیر بل چا ته پکې د عبادت نسبت شوی وي چې دغه نوم به حرام وي ، لکه عبدعمرو، عبدالکعبة او دېته ورته نومونه نو د عبدالمطلب به څه حال وي.

او د آیت په اړه له ابن عباس څخه روایت دی وايي: کله چې آدم له هغې سره کوروالی وکړ، هغه بلاربه شوه، نو هغوی دواړو ته شیطان راغی، ورته ویې ویل: زه ستاسو هغه ملګری یم چې له جنته مې و اېستلئ، اوس به مې هرومرو یا پیروي کوئ او یا زه هغه لره داسې ښکر ورکوم چې له خېټې دې راووځي او درخیري یې کړي.

او زه هرومرو او هرومرو کوم؛ هغوی یې وېرول.

هغه باندې عبدالحارث نوم کیږدئ.

هغوی دواړو نته وکړه چې د هغه پیروي وکړي؛ نو مړ را ووت.

بیا حامله شوه، نو هغه ورته راغی، هغه مخکېنۍ وینا غوندې یې ورته وویل؛ هغوی دواړو بیا د هغه له پیروۍ نټه وکړه؛ نو بیا یې بچی مړ پیدا شو.

بیا حامله شوه، هغه بیا ورته راغی د همغه څه یادونه یې ورته وکړه، هغوی دواړو د زوی مینې دېته اړ ابستل چې عبد الحارث نوم پرې کېږدي.

له همدې امله د الله وینا ده: چې هغوی دواړو هغه لره شریکان ونیول په هغه څه کې چې هغه (شیطان) یې په اړه ورته راغلی و. ابن ابي حاتم روایت کړی دی.

او هغه لره له قتادة څخه په صحیح سند سره روایت دی وایي: د هغه په پیروۍ کې شریکان دي، نه په عبادت کې.

او هغه لره په صحیح سند سره له مجاهد څخه د الله د وینا په اړه روایت دی: (چې کله ته موږ ته صالح اولاد راکړې) هغه وایي: (هغوی دواړه پردې وډار شول چې داسې نه چې انسان نه وي.

او همدغه معنا یې له حسن، سعید او نورو څخه بیان کړې ده.

پدې کې یو شمېر مسئلې دي:

لومړۍ: د هر داسې نوم اېښودلو ناروا والی چې له الله پرته د غیر الله د لمانځلو معنا ورکوي.

دویمه: د ایت تفسیر.

درېیمه: دا چې دغه یوازې د نوم په اېښودلو کې شرک و، حقیقي معنا یې مراد نه وه.

ځلورمه: دا چې د الله لخوا چاته د سمې لور ورکړه له نعمتونو څخه ده.

پنځمه: د سلفو لخوا د پیروۍ او عبادت په شرک کې د توپیر بیانول.

باب دی د الله تعالی د وینا په اړه (چې فرمايي).
او الله لره ښکلي نومونه دي؛ نو پرې را ويې بولئ، او هغه کسان پرېږدئ چې د هغه په نومونو کې کوږوالی لټوي.
د الاعراف سورت: ۱۸۰ ایت

ابن ابي حاتم له ابن عباس څخه بیان کوي چې (د هغه په نومونو کې الحاد کوي) یعني شرک کوي.

او له هغه څخه روایت دی: لات نوم يې له اله څخه نومولی او عُزی یې له عزیز څخه.

او له اعمش څخه روایت دی: په هغو کې هغه څه داخلوي چې له هغو څخه ندي.

پدې کې یو شمېر مسئلې دي:

لومړۍ: د نومونو اثبات.

دویمه: دا چې ښکلي نومونه دي.

دریيمه: پر هغو نومونو يې د رابللو امر.

څلورمه: له ناپوهانو او ملحدینو سره د معارضې پرېښودل.

پنځمه: په هغو کې د الحاد تفسیر.

شپږمه: د هغه چا لپاره د سزا ژمنه چې الحاد کوي.

باب دی په بیان د دې کې چې (السلام علی الله) به نه وایاست.

په صحیح کې له ابن مسعود رضي الله عنه څخه روایت دی وايي: موږ چې کله له نبي - صلی الله علیه وسلم - سره په لمانځه کې وو، ومو ویل: پر الله دې د هغه د بندګانو لخوا سلام وي، پر فلاني او فلاني دې سلام وي، نو نبي صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

((لا تَقُولوا السَّلامُ عَلى اللهِ فإنَّ اللهَ هُوَ السَّلامُ)).

داسې مه وایاست چې پر الله دې سلام وي، ببشکه الله په خپله سلام دی.

په دې کې یوشمېر مسئلې دي:

لومړی: د سلام تفسیر.

دویمه: دا چې دا تحیه ده.

دریمه: دا چې دا د الله لپاره کارول يې په کار نه دي.

څلورمه: د دغې علت بیانول.

پنځمه: هغوی ته هغه ډول سلام ښوونه چې د الله تعالی له شان سره ښايي.

باب دی په بیان د دغې وینا کې چې څوک ووايي: اې الله ماته بخښنه وکړه که دې خوښه وي.

په صحیح کې له ابو هریره څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي:

((لا يَقُولَنَّ أحَدُكُمْ: اللهُمَّ اغْفِرْ لِي إِنْ شِئْتَ، اللهُمَّ ارْحَمنِي إِنْ شِئْتَ، لِيعْزِمِ الْمَسْأَلَةَ فإنّ اللهَ لا مُكْرِهَ لَهُ)).

له تاسو دې يو هم دا نه وايي: چې اې الله ما وبخښه که غواړې، اې الله پر ما لورېينه وکړه که دې خوښه وي، په غوښتنه کې دې ټينګ هوډ وکړي، ځکه الله لره کوم اړ ايستونکی نشته.

او د مسلم په روايت کې دي:

((وَلْيُعَظِّمِ الرَّغْبَةَ؛ فَإِنَّ اللهَ لا يَتَعاظَمُهُ شَيْءٌ أعْطاهُ)).

خپل شوق مينه دې لويه ولري، ځکه له الله هيڅ شی هم لوی نه دي چې ور کوي يې.

په دې کې يوشمېر مسئلې دي:

لومړی: په دعاء کې له استثناء څخه منع.

دويمه: د دغې علت بيانول

درېيمه: د هغه وينا: چې خپل حاجت دې ښه په کلکه و غواړي.

څلورمه: د رغبت (مينه شوق) لويوالی.

پنځمه: د دغه امر علت بيانول.

باب دی په بيان د دې کې چې څوک دې نه وايي: زما بنده او زما بندګی.

په صحيح کې له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

((لا يَقُولَنَّ أحَدُكُمْ: أَطْعِمْ رَبَّكَ، وضِّئْ ربَّكَ، ولْيَقلْ: سَيِّدِي ومَوْلاي، ولا يَقُلْ أحَدُكُم عَبدِي وأَمَتي وَلْيَقُلْ: فَتَايَ وفَتاتِي وغُلامِي)).

له تاسو دې هيڅوک هم داسې نه وايي: چې خپل رب ته خواړه ورکړه، خپل رب ته اودس وکړه، داسې دې ووايي: زما سردار او زما بادار، او له تاسو دې داسې څوک نه وايي چې زما بنده او زما بندګي، داسې دې ووايي: زما مريئ، مينځه او غلام.

په دې کې يوشمېر مسئلې دي:

لومړی: لدې وينا منع: زما بنده او زما بندګۍ.

دويمه: بنده دې داسې نه وايي: زما پالونکيه، او ندې داسې ورته ويل کيږي: خپل رب ته دې خواړه ورکړه.

دريمه: لومړي ته د دغې وينا ښوونه: چې زما مريی، زما وينځه او زما غلام.

څلورمه: دويم ته د دغې وينا ښوونه: زما بادار او مولا.

پنځمه: موخې ته پام راړول: چې هغه د توحيد ثابتول دي آن په الفاظو کې هم.

باب دی پدې باره کې چې چا د الله په نوم غوښتنه وکړه نو هغه به تش لاس نه رخصتيږي.

له ابن عمر رضی الله عنهما څخه روايت دی وايي: رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:

((مَنِ اسْتَعَاذَ بِاللهِ فَأَعِيذُوهُ، وَمَنْ سَأَلَ بِاللهِ فَأَعْطُوهُ، وَمَنْ دَعَاكُمْ فَأَجِيبُوهُ، وَمَنْ صَنَعَ إِلَيْكُمْ مَعْرُوفًا فَكَافِئُوهُ، فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا مَا تُكَافِئُوهُ فَادْعُوا لَهُ حَتَّى تُرَوْا أَنَّكُمْ قَدْ كَافَأْتُمُوهُ))

چا چې پر الله پناه وغوښته، نو پناه ورکړئ، او چا چې پر الله غوښتنه وکړه، نو څه ورکړئ، او چا چې بلنه درکړه؛ نو بلنه يې ومنئ، چا چې ښېګڼه درسره وکړه، نو بدله يې ورکړئ، که مو داسې څه ونه موندل چې بدله يې پرې ورکړئ؛ نو هغه لره دعاء وکړئ ترڅو داسې ښکاره شئ چې تاسو يې بدله ورکړه. دغه حديث ابو داؤد او نسائي په صحيح سند سره روايت کړی دی.

پدې کې يو شمېر مسئلې دي:

لومړی: هغه چا ته پناه ورکول چې پر الله پناه وغواړي.

دويمه: هغه چا ته څه ورکول چې د الله پر نوم غوښتنه وکړي.

درېيمه: د بلنې منل.

څلورمه: د ښو بدله ورکول.

پنځمه: دا چې دعاء هم د هغه چا لپاره بدله کېدای شي چې لدې پرته بل څه ونه لري.

شپږمه: د هغه دا وينا چې: داسې ښکاره شئ لکه چې تاسو يې بدله ورکړې وي.

باب دی په بیان د دې کې چې د الله په روی (مخ) له جنت پرته بل څه نه غوښتل کیږي.

له جابر ﷺ څخه روایت دی وايي: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي:

((لاَ يُسْأَلُ بِوَجْهِ اللهِ إِلاَّ الْجَنَّةُ))

د الله په روی له جنت پرته بل څه نه غوښتل کیږي. ابوداؤد روایت کړی دی.

پدې کې یو شمیر مسئلې دي:

لومړی: له دې څخه منع چې د الله په روی له لویو موخو پرته بل څه نه غوښتل کیږي.

دویمه: د الله لپاره د وجه صفت ثابتول.

باب دی په بیان د (لو) :که چیرته کې.

او د الله تعالی وینا:

{يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ مَّا قُتِلْنَا هَاهُنَا}

هغوی وايي که چیرته زمونږ اختیار وای؛ نو دلته به نه وای وژل شوي. د آل عمران سورت: ۱۵۴ ایت.

او د هغه وینا:

{الَّذِينَ قَالُواْ لإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُواْ لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا}

هغه کسان چې خپلو ورونو ته يې وويل او ناست وو، که چیرې هغوی زمونږ پیروي کړې وای نه به وای وژل شوي. د آل عمران سورت: ۱۶ ایت.

په صحيح کې له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

((احْرِصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ وَاسْتَعِنْ بِاللهِ وَلاَ تَعْجِزَنَّ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلاَ تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا لَكَانَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ: قَدَّرَ اللهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ، فَإِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ)).

د هغه څه په اړه حرص کوه چې ګټه درته رسوي، پر الله مرسته غواړه او هيڅکله مه عاجزه کيږه، که څه در ورسيږدل نو داسې مه وايه: چې که مې داسې کړي وای داسې به شوي وای، بلکې ووايه: الله په تقدير کې ليکلي و او څه يې چې غوښتل ويې کړل، ځکه (لو) د شيطان عمل پرانيزي.

پدې کې يو شمېر مسئلې دي:

لومړی: په آل عمران کې د دوو آيتونو تفسير.

دويمه: د (لو) له وينا څخه په ډاګه منع کول کله چې څه در ورسيږي.

دريمه: د مسئلې علت په دې سره بيانول چې د شيطان عمل پرانيزي.

څلورمه: ښکلې وينا ته لارښوونه کول.

پنځمه: پر الله د پناه غوښتلو سره.د هغه څه په اړه د حرص امر چې ګټور وي.

شپږمه: د دغه له ضد څخه منع چې هغه عجز دی.

باب دی په بیان د نهی کې له کنځلو څخه باد ته.

له ابي بن كعب رضي الله عنه څخه روايت دی: چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

((لاَ تَسُبُّوا الرِّيحَ فَإِذَا رَأَيْتُمْ مَا تَكْرَهُونَ فَقُولُوا: اللهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ هَذِهِ الرِّيحِ، وَخَيْرِ مَا فِيهَا وَخَيْرِ مَا أُمِرَتْ بِهِ، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ هَذِهِ الرِّيحِ، وَشَرِّ مَا فِيهَا وَشَرِّ مَا أُمِرَتْ بِهِ))

هواته ښکنځل مه کوئ، کله چې مو داسې څه ولیدل چې نه مو خوښېدل؛ نو ووایاست: اي الله! موږ له تا څخه د دغې هوا خیر غواړو، او هغه خیر چې پکې دی، او د هغه خیر چې امر راته پرې شوی دی، او له تا څخه د دغې هوا له شر څخه پناه غواړم، او کوم شر چې پکې دی او د کوم شر په اړه چې امر راته پرې شوی دی. دغه حدیث ترمذي صحیح بللی دی.

پدې کې یو شمېر مسئلې دي:

لومړی: هوا ته له ښکنځلو منع.

دویمه: ګټورې وینا ته لارښوونه، کله چې انسان هغه څه ووینې چې بد یې ګڼي.

دریيمه: دې خبرې ته لارښوونه چې هغې (هوا) ته امر شوی دی.

څلورمه: دا چې هغې ته کله په خیر او کله هم په شر امر کیږي.

باب دی د الله تعالی د وینا په اړه (چې فرمايي).

هغوی پر الله هم ناروا ګمانونه کول، هماغه د جاهلیت ګمان، دوی وایي آیا د دې کارڅه واك موږ لره شته؟

ورته وايه ربښتيا چې کار خو ټول الله لره دی خو دوی په سينو کې څه (خبرې) پټې ساتي هغه چې تاته يې نه څرګندوي، وايي که په دې کار کې زموږ څه (واك) وای نو دلته به نه وژل کېدو، ورته وايه که تاسو په خپلو کورونو کی هم وای نو چاته چې وژل ټاکل شوي و د خپلې مړينې ځای ته به راوتلي وای، او (دا پيښه) د دې لپاره چې الله و ازمويي څه مو چې سينو کې دي او هغه (خبرې) راښکاره کړې چې مو په زړونو کې دي او الله د سينو په شته ښه پوه دی.

د آل عمران سورت: ۱۵۴ ايت.

او د هغه وينا:

{الظَّآنِّينَ بِاللهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وغَضِبَ اللهُ عَلَيهِم ولَعَنَهُم وأعدَّ لهم جَهنَّمَ وسَآءتْ مَصِيرًا}

هغوی چې پر الله د بدی ګمان کوونکي دي،پر هغوی دې بدې حادثې وي، او الله پر هغوی غضب کړی، رټلي يې دي او جهنم يې ورته چمتو کړی او ډېر بد د ورتلو ځای دی. د الفتح سورت: ۶ ايت

ابن قيم د لومړي ايت په اړه ويلي دي: دغه ګمان په دې سره تفسير شوی، چې هغه پاک ذات له خپل استازي سره مرسته نه کوي او دا چې د هغه امر به کمزوری شي، او په دې سره تفسير شوی چې هغه ته څه ورسېدل هغه د الله په تقدير او حکمت سره نه و، نو د هغه له حکمت، تقدير او د هغه د رسول د کار په نه بشپړېدو سره تفسير کړل شوی، او دا چې هغه پر خپل ټول دين برلاسی کړي، دا هغه بد ګمان دی کوم چې

منافقانو او مشرکانو د فتحې په سورت کې کولو، او دا ځکه بد ګمان و چې له الله سره، د هغه له حکمت، ستاینې او رېښتینې ژمنې سره نه ښایېدلو.

نو چا چې دا ګومان وکړ چې باطل به پر حق په ثابت ډول برلاسی کیږي له هغه سره حق کمزوری شي، او یا یې لدې څخه نټه وکړه چې هغه د الله په قضاء او تقدیر ندي روان او یا یې له دې انکار وکړ چې د هغه تقدیر دې د کوم داسې لوی حکمت له مخې وي چې ستاینه یې پرې وشي، بلکې دا ګومان یې وکړ چې دا یوازې د یوې خوښې پر بنسټ دی، نو دا د هغو خلکو ګومان دی چې کفر یې کړی دی، چې د دغو کافرانو لپاره د اور کنده ده او ډېری خلک پر الله همداسې بدګمان کوي چې تر هغوی پورې ځانګړې ده او پر نورو هم همداسې ګومان کوي، له دې څخه یوازې هغه څوک خوندي دی چې الله، د هغه نومونه او صفتونه او د هغه حکمت او ستاینې لامل یې پېژندلی وي.

نو د ځان لپاره هوښیار نصیحت کوونکی دې دغه ته پاملرنه وکړي او الله ته دې توبه وباسي او پر خپل پالونکي له بدګومانۍ څخه دې بخښنه وغواړي.

او که ته ولټوې هغه څوک چې لټوې یې، نو وبه وینې چې هغه د تقدیر په اړه له ضد او ملامتیا څخه کار اخلي او وايي به چې دا باید داسې او داسې وای، کموونکی او زیاتوونکی به وي؛ نو خپل ځان وګوره چې آیا ته سم یې؟

که له دغې څخه خوندي وې، له لويې ګناه څخه خوندي يې او که داسې نه وې؛ نو فکر نه کوم چې نجات موندونکی به وې.

پدې کې يو شمېر مسئلې دي:

لومړۍ: د آل عمران د آيت تفسير:

دويمه: د الفتح سورت د آيت تفسير.

درېيمه: د دې خبر ورکول چې دا ډېر ډولونه لري منحصر نه دي.

څلورمه: دا چې له دغه څخه يوازې هغه څوک خوندي کېدلای شي چې د الله نومونه، صفتونه او ځان يې پېژندلی وي.

باب دی په بيان د هغه څه کې چې د تقدير څخه د انکار کوونکو په اړه راغلي.

او ابن عمر وايي: پر هغه ذات قسم چې د ابن عمر روح يې په لاس کې دی، که چېرې د هغوی د يوه لپاره د احد د غره په اندازه سره زر وي، بيا يې د الله په لار کې ولګوي، الله به يې ترې ونه مني، تر څو پر تقدير ايمان ونه لري، بيا يې د نبي صلى الله پر وينا استدلال وکړ.

((الإيمانُ أَنْ تُؤْمِنَ باللهِ وملائِكَتِهِ وكُتُبِهِ ورُسُلِهِ واليَومِ الآخِرِ، وتُؤمِنَ بالقَدَرِ خيْرِهِ وشرِّهِ]))

ايمان دېته وايي چې پر الله، پرېښتو، کتابونو او رسولانو يې، د آخرت په ورځ ايمان راوړې، او د هغه لخوا پر خير او شر باور ولرې. دغه حديث مسلم روايت کړی دی.

او له عبادة بن صامت څخه روايت دی چې هغه خپل زوی ته وويل: ای بچوړيه! پرته له شکه هيڅکله به تر هغه د ايمان خوند ونه څکې تر څو پردې پوه شې چې څه درته رسېدلي هغه خطاء کېدونکي نه و او له څه څخه چې خطا شوی يې، هغه نه شي درته رسېدلی، دا مې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې داسې يې فرمايل:

((إنّ أوّلَ ما خلَقَ اللهُ القَلَمَ فقال لَهُ: اكتُبْ، فقالَ: ربِّ وماذا أَكْتُبُ؟

پرته له شکه لومړی څه چې الله پيدا کړي هغه قلم دی؛ نو هغه ته يې وويل: وليکه، هغه وويل: اې زما پالونکيه څه وليکم؟

هغه وويل: د قيامت تر رامنځته کېدو د ټولو شيانو تقديرونه وليکه.

اې بچوړيه! ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه اورېدلي چې فرمايل يې:

((مَنْ ماتَ عَلَى غيْرِ هذا فَلَيْسَ مِنّي))).

څوک چې له دغه پرته پر بله عقيده مړ شي هغه له مونږ څخه نه دی.

او په يو روايت کې له احمد څخه داسې راغلي:

((إنَّ أَوَّلَ ما خَلَقَ اللهُ تعالَى القَلَمَ فقالَ لَهُ: اكتُبْ فَجَرَى في تِلْكَ السَّاعةِ بِما هُوَ كائِنٌ إلَى يومِ القِيامَةِ)).

پرته له شکه لومړی څه چې الله پيدا کړل هغه قلم دی، بيا يې ورته وويل: وليکه، نو په دغه ساعت کې پر هغه څه روان شو چې د قيامت تر ورځې پېښيږي.

او یو روایت له ابن وهب څخه دا دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

((فَمَنْ لَمْ يُؤمِنْ بالْقَدَرِ خَيرِهِ وشرِّهِ أحْرَقَهُ اللهُ بالنَّارِ)).
څوک چې د تقدیر پر خیر او شر ایمان نه لري الله به یې په اور وسوځوي.

په مسند او سنن کې له ابن دیلمي څخه روایت دی وایي: زه ابي بن کعب ته راغلم، ومې ویل زما په زړه کې د تقدیر په اړه څه دي، نو لږ څه راته ووایه کېدای شي الله مې له زړه هغه څه لېرې کړي، هغه وویل: که د احد د غره په اندازه سره زر ولګوې، الله به یې تر هغه قبول نه کړي ترڅو پر تقدیر ایمان ونه لرې، او پردې پوه نه شې چې څه درته رسېدل هغه به در څخه خطا نه شي او څه چې در څخه خطا کېدل هغه به درته ونه رسیږي او که له دې پرته پر بله عقیده مړ شوې ته به دوزخي وې؟

هغه وایي: بیا زه عبدالله بن مسعود، حذیفه بن یمان او زید بن ثابت ته راغلم، ټولو همدغه ډول له نبي صلی الله علیه وسلم څخه راته وویل: دا حدیث صحیح دی حاکم په خپل صحیح کې روایت کړی دی.

په دې کې یوشمېر مسئلې دي:

لومړی: پر تقدیر د ایمان د فرضوالي بیان.

دویمه: پر هغو د ایمان د کیفیت بیان.

دریمه: د هغه چا د ایمان له منځه تلل چې ایمان نه پرې لري.

څلورمه: پردي خبرول چې هیڅوک به تر هغه د ایمان خوند ونه مومي تر څو يې پر تقدير ايمان نه وي راوړى.

پنځمه: د لومړي هغه څه يادونه چې الله پيداکړي.

شپږمه: دا چې له دغه ساعت څخه بيا د قيامت تر رامنځته کېدو پورې قلم جاري وي.

اوومه: د هغه - صلى الله عليه وسلم - له هغه چا څخه بېزاري چې پر تقدير ايمان نه لري.

اتمه: د شبهاتو د له منځه وړلو لپاره د سلفو عادت چې له علماوو څخه به يې پوښتنه کوله.

نهمه: دا چې علماوو داسې ځواب ورکړ چې شبهه له منځه وړي، داسې چې خبره يې يوازې رسول الله صلى الله عليه وسلم ته منسوبه کړه.

باب دى په بيان د تصوير اخيستونکو کې(هغه څوک چې عکسونه وباسي او يا يې اخلي).

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دى وايي: رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

((قَالَ اللهُ تَعَالَى: وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ كَخَلْقِي، فَلِيَخْلُقُوا ذَرَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا حَبَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا شَعِيرَةً))

الله تعالى فرمايي: تر هغه زيات ظالم به څوک وي چې څوک زما د مخلوق غوندې خلک جوړوي، نو هغوى دې يوه ذره او يا يوه دانه پيداکړي او يا دې يوه وربشه پيدا کړي. هغوى دواړو(بخاري او مسلم) روايت کړى دى.

او هغوی دواړه له عائشي رضي الله عنها څخه روایت کوي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

((أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُضَاهِئُونَ بِخَلْقِ اللهِ)).

د قیامت په ورځ به ترټولو سخته سزا د هغه چا لپاره وي چې زما د مخلوق مشابه شکلونه(عکسونه) جوړوي.

او هغوی دواړه له ابن عباس څخه روایت کوي: چې ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه واورېدل چې فرمایل یې:

((كُلُّ مُصَوِّرٍ فِي النَّارِ يُجْعَلُ لَهُ بِكُلِّ صُورَةٍ صَوَّرَهَا نَفْسٌ يُعَذَّبُ بِهَا فِي جَهَنَّمَ)).

هر انځورګر به اور کې دی، د هر انځور په بدل کې چې جوړ کړی یې دی د هغه لپاره یو روح ورکول کیږي چې په دوزخ کې به پرې ځورول کیږي.

او هغوی دواړه له هغه څخه مرفوعا روایت کوي.

((مَنْ صَوَّرَ صُورَةً فِي الدُّنْيَا كُلِّفَ أَنْ يَنْفُخَ فِيهَا الرُّوحَ وَلَيْسَ بِنَافِخٍ)).

چا چې په دنیا کې کوم انځور جوړ کړ، هغه به مکلف کړل شي ترڅو روح پکې پوکړي، خو هغه به پکې پوکوونکی نه وي.

او مسلم له ابو الهیاج څخه روایت کوي وایي: ماته علي وویل:

(أَلاَ أَبْعَثُكَ عَلَى مَا بَعَثَنِي عَلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم؟ أَنْ لاَ تَدَعَ صُورَةً إِلاَّ طَمَسْتَهَا، وَلاَ قَبْرًا مُشْرِفًا إِلاَّ سَوَّيْتَهُ).

آیا د هغه څه لپاره دې ونه لیږم چې رسول الله صلی الله علیه وسلم زه ورته لیږلی وم؟ دا چې هیڅ انځور داسې پرې نه

ږدې مګر دا چې ږنګ يې کړې او نه لوړ شوی قبر مګر برابر يې کړې.

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړۍ: د انځورګرانو په اړه ډېره سختي کول.

دويمه: پر لامل يې تنبيه کول چې هغه د الله ادب پرېښودل دي، لکه چې وايي: تر هغه به څوک ډېر ظالم وي چې زما د مخلوق غوندې خلک جوړوي.

دريمه: د الله پر قدرت او د هغوی پر عاجزۍ تنبيه، د هغه د وينا له مخې: نو يوه ذره دې پيدا کړي او يا دې يوه دانه او يوه وربشه پيداکړي.

څلورمه: دا خبره په ډاګه کول چې هغوی ته به تر ټولو خلکو سخته سزا وي.

پنځمه: دا چې الله به د هر انځور په شمېر نفس ورته پيدا کوي او بيا به په دوزخ کې انځورګر ته پرې سزا ورکوي.

شپږمه: دا چې هغه به پکې د روح په پوکولو مکلف کړل کيږي.

اوومه: کله که وموندل شي نو په ړنګولو يې امر کول.

باب دی په بيان د هغه څه کې چې د ډېرو قسمونو په اړه راغلي دی.

او د الله تعالی وينا:

{وَاحْفَظُواْ أَيْمَانَكُمْ}

خپلې لوړې مو وساتئ. د المائدة سورت: ۸۹ ايت

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی وايي:ما له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه واورېدل چې فرمايل يې:

((الْحَلِفُ مَنْفَقَةٌ لِلسِّلْعَةِ، مَمْحَقَةٌ لِلْكَسْبِ))

اخيستلو خرڅولو کې په درواغو قسم کول(ټيک ده څه دنيا به وګټي)،ليکن د کسب برکت له منځه وړي. هغوی دواړو(بخاري او مسلم) روايت کړی دی.

او له سلمان څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

((ثَلاَثَةٌ لاَ يُكَلِّمُهُمُ اللهُ وَلاَ يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ؛ أُشَيْمِطٌ زَانٍ، وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ، وَرَجُلٌ جَعَلَ اللهَ بِضَاعَتَهُ؛ لاَ يَشْتَرِي إِلاَّ بِيَمِينِهِ وَلاَ يَبِيعُ إِلاَّ بِيَمِينِهِ))

درې کسان دي چې الله به له هغوی سره د رحمت خبرې ونه کړي، هغوی به پاک نه کړي او هغوی لره به دردوونکې سزا وي، زوړ زاني، بې وزله کبرجن او هغه سړی چې الله يې سوداګريز مال داسې ګرځولی وي چې له قسم پرته يې نه اخلي او نه يې پلوري. دغه حديث طبراني په صحيح سند سره روايت کړی دی.

او په صحيح کې له عمران بن حصين رضي الله عنه څخه روايت دی وايي: رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

((خَيْرُ أُمَّتِي قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، قَالَ عِمْرَانُ: فَلاَ أَدْرِي أَذَكَرَ بَعْدَ قَرْنِهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلاَثًا، ثُمَّ إِنَّ بَعْدَكُمْ قَوْمًا يَشْهَدُونَ وَلاَ يُسْتَشْهَدُونَ، وَيَخُونُونَ وَلاَ يُؤْتَمَنُونَ، وَيَنْذُرُونَ وَلاَ يُوفُونَ، وَيَظْهَرُ فِيهِمُ السِّمَنُ)).

زما غوره امت زما پېړۍ ده بيا چې ورپسې دي، بيا چې په هغوی پسې دي، عمران وايي: ماته ياد نه دي چې له خپلې پېړۍ وروسته يې دوه ځلې او که درې ځلې يادونه وکړه، بيا به له تاسو وروسته داسې قوم وي چې شاهدي به ورکوي خو شاهدي به ترې غوښتل کيږي نه، خيانت به کوي او باور به پرې نه کيږي، نذرونه به مني پرځای کوي به يې نه او په هغوی کې به چاغ والی زيات شي.

او همدغه کې له ابن مسعود څخه روايت دی چې نبي صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

((خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ يَجِيءُ قَوْمٌ تَسْبِقُ شِهَادَةُ أَحَدِهِمْ يَمِينَهُ وَيَمِينُهُ شَهَادَتَهُ)).

غوره خلک زما د پېړۍ دي، بيا چې په هغوی پسې دي، بيا په هغوی پسې، بيا به داسې خلک راشي چې له هغوی به د يو شاهدي تر قسم (لوړې) مخکې کيږي او قسم به يې تر شاهدۍ.

ابراهيم وايي: هغوی به موږ پر شاهدۍ او تړون وهلو کله چې موږ کوچنيان وو.

پدې کې يو شمېر مسئلې دي:

لومړۍ: د لوړو (قسمونو) د ساتنې سپارښتنه.

دويمه: پردې خبره خبرول چې قسم سامان تباه کوي او برکت له منځه وړي.

دربيمه: د سختې سزا ژمنه د هغه چا لپاره چې له قسم پرته نه پېر او نه پلور کوي.

ځلورمه: دې ته پاملرنه کول چې څومره د ګناه لامل کم وي همدومره هغه ګناه لویه ګڼل کیږي.

پنځمه: د هغو خلکو بد بیانول چې د لوړو له غوښتنې پرته لوړې کوي.

شپږمه: د نبي صلی الله علیه وسلم لخوا د دریو یا څلورو پیړیو ستاینه او له هغوی وروسته چې څه پېښیږي د هغو یادونه.

اوومه: د هغو کسانو بد بیانول چې له شاهدۍ غوښتلو پرته شاهدي ورکوي.

اتمه: دا چې پخوانیو به پر شاهدۍ او ژمنه کوچنیان وهل.

باب دی په بیان د دې کې چې د الله د ذمې او د هغه د نبي د ذمې په اړه راغلي دي.

او د هغه وینا:

{وَأَوْفُواْ بِعَهْدِ اللهِ إِذَا عَاهَدتُّمْ وَلاَ تَنقُضُوا الأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وقَدْ جَعَلْتُمُ اللهَ عَلَيكُم كَفِيلاً إِنَّ اللهَ يَعلَمُ مَا تَفْعَلُونَ}

او له الله سره کړې ژمنه مو پوره کړئ کله مو چې ژمنې وکړې او لوړې د هغو له ټینګښت وروسته مه ماتوئ، په داسې حال کې چې الله مو پر ځانونو کفیل ګرځولی دی، پرته له شکه الله پر هغه څه پوهیږي چې کوئ یې. د النحل سورت: ۹۱ ایت

او له بریده څخه روایت دی وایي: کله به چې رسول الله صلی الله علیه وسلم پر کوم لښکر او ډله امیر وټاکلو د ځان په

اړه به یې له الله څخه د وېرې، او کوم مسلمانان به چې ورسره وو د ښېګڼې سپارښتنه کوله، نو فرمایل به یې.

{(اغْزُوا بِسْمِ اللهِ، قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ مَنْ كَفَرَ بِاللهِ، اغْزُوا وَلاَ تَغُلُّوا، وَلاَ تَغْدِرُوا، وَلاَ تُمَثِّلُوا، وَلاَ تَقْتُلُوا وَلِيدًا، وَإِذَا لَقِيتَ عَدُوَّكَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَادْعُهُمْ إِلَى ثَلاَثِ خِصَالٍ - أَوْ خِلاَلٍ - فَأَيَّتُهُنَّ مَا أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الإِسْلاَمِ فَإِنْ أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى التَّحَوُّلِ مِنْ دَارِهِمْ إِلَى دَارِ الْمُهَاجِرِينَ، وَأَخْبِرْهُم أَنَّهُمْ إِنْ فَعَلُوا ذَلِكَ فَلَهُمْ مَا لِلْمُهَاجِرِينَ، وَعَلَيْهِمْ مَا عَلَى الْمُهَاجِرِينَ، فَإِنْ أَبَوْا أَنْ يَتَحَوَّلُوا مِنْهَا فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ يَكُونُونَ كَأَعْرَابِ الْمُسْلِمِينَ يَجْرِي عَلَيْهِمْ حُكْمُ اللهِ تَعَالَى، وَلاَ يَكُونُ لَهُمْ فِي الْغَنِيمَةِ وَالْفَيْءِ شَيْءٌ إِلاَّ أَنْ يُجَاهِدُوا مَعَ الْمُسْلِمِينَ، فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَاسْأَلْهُمُ الْجِزْيَةَ، فَإِنْ هُمْ أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُمْ، فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَاسْتَعِنْ بِاللهِ وَقَاتِلْهُمْ، وَإِذَا حَاصَرْتَ أَهْلَ حِصْنٍ فَأَرَادُوكَ أَنْ تَجْعَلَ لَهُمْ ذِمَّةَ اللهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ فَلاَ تَجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّةَ اللهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ، وَلَكِنِ اجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّتَكَ وَذِمَّةَ أَصْحَابِكَ، فَإِنَّكُمْ إِنْ تَخْفِرُوا ذِمَمَكُمْ وَذِمَّةَ أَصْحَابِكُمْ أَهْوَنُ مِنْ أَنْ تَخْفِرُوا ذِمَّةَ اللهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ، وَإِذَا حَاصَرْتَ أَهْلَ حِصْنٍ فَأَرَادُوكَ أَنْ تُنْزِلَهُمْ عَلَى حُكْمِ اللهِ فَلاَ تُنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِ اللهِ، وَلَكِنْ أَنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِكَ فَإِنَّكَ لاَ تَدْرِي أَتُصِيبُ فِيهِمْ حُكْمَ اللهِ أَمْ لاَ)}

د الله په لار کې د الله پر نوم له هغو خلکو سره چې پر الله یې کفر کړی و جنګېږئ، جهاد وکړئ خو له بریده مه اوړئ او دوکه مه کوئ، مثله مه کوئ(د وژل شویو شکلونه په سترګو ایستلو، غوږونو او پوزه پرېکولو مه بدلوئ) ماشوم مه وژنئ، کله چې د مشرکانو له ډلې له خپل دوښمن سره مخامخ

شوې؛ نو دريو شيانو ته يې راوبوله: هر يو يې چې درسره ومنئ؛ ترې قبول يې کړه او نور يې پرېږده، اسلام ته يې راوبوله، که يې درسره ومنئ ترې قبول يې کړه، بيا ورته ووايه چې له خپل هېواد څخه د مهاجرينو هېواد ته ولاړ شي، او خبر يې کړه چې که هغوی دا کار وکړي؛ نو هغوی لره ټول هغه حقوق ثابت دي چې مهاجرينوته ثابت دي او هغه مسوليتونه يې پر غاړه دي کوم چې د مهاجرينو پر غاړه دي، خو که هغوی د خپل هېواد له پرېښودو نټه وکړي او په خپل هېواد کې پاتې شي؛ نو بيا هغوی د مسلمانو بانډه چيانو غوندې دي چې پر هغوی به د الله هغه حکمونه پلي کيږي کوم چې پرمؤمنانو پلي کيږي، خو تر څو يې چې له مسلمانانو سره يوځای جهاد نه وي کړی په غنيمت او ولجه کې به برخه نه لري، او که هغوی په اسلام کې له داخلېدو څخه نټه وکړي؛ نو بيا دې جزيه ورکړي، که يې دغه کار وکړ، بيا يې هم ورسره ومنه او نور کار مه پرې لره، او که له دغه کار څخه يې هم نټه وکړه؛ نو بيا د الله په مرسته له هغوی سره وجنګېږه او که دې د کومې قلعه (کلا) خلک محاصره کړل او هغوی له تا څخه د الله او د هغه د نبي ذمه وغوښتله؛ نو د الله او د هغه د نبي ذمه مه ورکوه، بلکې خپله او د ملګرو ذمه دې ورکوه، ځکه که چېرې د خپلو ذمو او ملګرو د ذمو په اړه خيانت وکړئ دا به آسانه وي تردې چې د الله او د هغه د رسول د ذمې په اړه خيانت وکړئ، که چېرې د کومې قلعه (کلا) خلک محاصره کړې او هغوی له تا څخه وغوښتل چې د الله د پرېکړې پر بنسټ ځای ورکړې؛ نو د الله د پرېکړې پر

بنسټ یې مه منه ځکه تاسو ته نه ده معلومه چې الله به د هغوی په اړه څه پرېکړه کوي. مسلم روایت کړی.

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړی: د الله او د هغه د نبي او مسلمانانو د ذمې ترمنځ توپیر.

دویمه: له دوو کارونو څخه هغه یوه ته لارښوونه کول چې خطر یې کم وي.

دریيمه: د هغه وینا : چې د الله پر نوم د الله په لار کې جهاد وکړئ.

څلورمه: د هغه وینا: له هغه چا سره وجنګېږئ چې پر الله یې کفر کړی دی.

پنځمه: د هغه وینا: پر الله مرسته وغواړه او له هغوی سره وجنګېږه.

شپږمه: د الله او د علماوو د پرېکړې ترمنځ توپیر.

اوومه: دا چې صحابي د اړتیا پر مهال د یو څه په اړه پرېکړه کوي، هغه نه پوهېږي چې آیا دا به د الله له پرېکړې سره سمون لري او که نه؟.

باب دی په بیان د دې کې چې پر الله د لوړې کولو په اړه څه راغلي دي.

له جندب بن عبدالله رضي الله عنه څخه روایت دی وایي: رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

((قَالَ رَجُلٌ: وَاللهِ لاَ يَغْفِرُ اللهُ لِفُلاَنٍ، فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: مَنْ ذَا الَّذِي يَتَأَلَّى عَلَيَّ أَنْ لاَ أَغْفِرَ لِفُلاَنٍ؟ إِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُ وَأَحْبَطْتُ عَمَلَكَ))

يو سړي وويل: پر الله قسم، فلانـي ته الله ببننه نه کوي، نو الله جل جلاله وفرمايل: څوک دی چې پر ما لوړه کوي چې زه به فلاني ته بخښنه نه کوم؟ پرته له شکه ما هغه ته بخښنه وکړه او ستا عمل مې له منځه يوړ. مسلم روايت کړی.

او د ابو هريره په حديث کې دي چې وينا وال عبادت ګزاره سړی و، ابو هريره ويلي دي. هغه داسې خبره وکړه چې خپله دنيا يې له منځه يوړه.

او خپل آخرت يې (هم له منځه يوړ).

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړی: پر الله له لوړې کولو څخه وېرول.

دويمه: دا چې اور له موږ څخه يوه ته د هغه د څپلۍ له بند څخه ورنيږدې دی.

دريمه: دا چې جنت هم همدارنګه دی.

څلورمه: په دې کې د هغه د وينا شاهد دی: چې يو سړی به خبره کوي......ترپايه.

پنځمه: دا چې کله يو سړي ته بخښنه د داسې يو څه له امله وشي چې هغه به ورته تر ټولو بد وي.

باب دی په بیان د دې کې چې الله به مخلوق ته سفارشي(شفیع) نه ګرځوې.

له جبیربن مطعم رضي الله عنه څخه روایت دی وايي: یو بانده چي (ساراايي) نبي صلی الله علیه وسلم ته راغی، نو ویې ویل: اې د الله رسوله! خلک تباه شول، اولادونه وږي شول، مالونه له منځه ولاړل، زموږ لپاره دې د خپل پالونکي څخه باران وغواړه، ځکه موږ پر تا الله ته سپاربښتنه کوو، او پر الله تاته، نو نبي صلی الله علیه وسلم وفرمايل:

((سُبْحَانَ اللهِ، سُبْحَانَ اللهِ!! فَمَا زَالَ يُسَبِّحُ حَتَّى عُرِفَ ذَلِكَ فِي وُجُوهِ أَصْحَابِهِ، ثُمَّ قَالَ: وَيْحَكَ أَتَدْرِي مَا اللهُ؟ إِنَّ شَأْنَ اللهِ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ، إِنَّهُ لاَ يُسْتَشْفَعُ بِاللهِ عَلَى أَحَدٍ..))

الله لره پاکي ده، الله لره سپیڅلتیا ده!! نو همداسې يې د الله پاکي بيانوله تردې چې د هغه د صحابه و په مخونو کې دا خبره وپېژندل شوه، بیا يې وويل: الله دې پر تا ورحمیږي؛ آیا ته پوهیږې چې الله څه دی؟ د الله شان له دې څخه ډېر لوی دی، پر الله د هیچا سپاربښتنه نه شي کېدلای. او حدیث ذکر کړ، هغه ابوداؤد روایت کړی دی.

په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:

لومړی: پر هغه چا رد کول چې وايي: موږ پر تا الله ته سپاربښتنه کوو.

دویمه: د دغې کلمې له امله داسې بدلون راتلل چې د صحابه وو په مخونو کې وپېژندل شو.

دريیمه: دا چې د هغه دا وینا یې رد نه کړه: چې موږ پر الله تاته سپارښتنه کوو.

څلورمه: د (سبحان الله)پر تفسیر تنبیه.

پنځمه: دا چې مسلمانان له نبي صلی الله علیه وسلم څخه د باران غوښتنه کوي.

باب دی په بیان د هغه څه کې چې د مصطفی صلی الله علیه وسلم د ملاتړ په اړه راغلي چې هغه د توحید ملاتړ او د شرک د لارو بندول دي.

له عبدالله بن الشخیر رضي الله عنه څخه روایت دی وایي: د بني عامر په ډله کې زه هم رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ورغلم؛ نو ومو ویل: ته زموږ سردار یې.

هغه وفرمایل: سید (سردار) الله تبارک و تعالی دی.

موږ وویل: ته زموږ ټولو غوره یې او ترموږ ټولو لوی یې.

هغه وفرمایل: همدغه وینا او ځینې وینا مو وایاست، او هیڅکله دې شیطان تاسو زړور نه کړي. دغه حدیث ابوداؤد په ښه سند سره روایت کړی دی.

او له انس رضي الله عنه څخه روایت دی: چې ځینو خلکو وویل: اې د الله رسوله، اې زموږ غوره، ترموږ ټولو د غوره زویه، زموږ سرداره او د موږ ټولو د سردار زویه. نو هغه وفرمایل:

((يَا أَيُّهَا النَّاسُ، قُولُوا بِقَوْلِكُمْ وَلاَ يَسْتَهْوِيَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ، أَنَا مُحَمَّدٌ عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ، مَا أُحِبُّ أَنْ تَرْفَعُونِي فَوْقَ مَنْزِلَتِي الَّتِي أَنْزَلَنِيَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ))

اې خلکو! ځيني وينا مو وکړئ او هيڅکله دې شيطان تاسو ته څه ښکلي نه کړي، زه محمد د الله بنده او د هغه رسول يم، زه دا نه خوښوم چې تاسو ما له خپلې هغې مرتبې څخه لوړ کړی چې الله راکړې ده. دغه حديث نسائي په جيد سند سره روايت کړی دی.

پدې کې يو شمېر مسئلې دي:

لومړی: له غلو (بريد اوښتلو) څخه خلک وېرول.

دويمه: د هغه چا لپاره څه په کار دي چې ورته وويل شوي وي: ته زموږ سردار يې.

درېيمه: د هغه وينا: چې هيڅکله دې شيطان تاسو دې باجرءته نه کړي، سره له دې چې هغوی حق ويلی و.

څلورمه: د هغه وينا: زه نه خوښوم چې تاسو ما له خپلې مرتبې څخه پورته کړئ.

باب دی په بيان د هغه څه کې چې د الله تعالی د دغې وينا په اړه راغلي.

او هغوی د الله په حقه قدر (درناوی) ونه کړ، ځمکه به ټوله د قيامت په ورځ د هغه يو موټی وي او آسمانونه به يې په ښي لاس کې راټول وي، هغه پاک لوړ ذات دی له هغه څه څخه چې هغوی يې ورسره شريکوي.

د الزمر سورت: ۶۷ ايت

له ابن مسعود رضي الله عنه څخه روايت دی وايي: رسول الله صلی الله عليه وسلم ته له احبارو څخه يو حبر (عالم) راغی ويې ويل: اې محمده، موږ دا خبره مومو چې آسمانونه د الله

په یوه ګوته کې، ځمکې په بله ګوته کې، ونې په بله ګوته کې، اوبه په بله ګوته کې، ثرى (ترځمکې لاندې برخه) په بله ګوته کې او ټول مخلوق په بله ګوته کې به وي؛ نو وايي به: زه پاچا يم، نبي صلى الله عليه وسلم وخندل تردې چې وروستي غاښونه يې ښکاره شول د هغه عالم وينا يې تصديق کړه بيا يې دغه آيت ولوست.

{وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ}.

او هغوی په حقه د الله قدر(درناوی) ونه کړ، ټوله ځمکه به د قيامت په ورځ د الله يو موټی وي.

او د مسلم په روايت کې دي:

((وَالْجِبَالَ وَالشَّجَرَ عَلَى إِصْبَعٍ، ثُمَّ يَهُزُّهُنَّ فَيَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَنَا اللَّهُ)).

او غرونه او ونې به يې په يوه ګوته کې وي، بيا به يې وښوروي، نو وايي به زه پاچا يم زه الله يم.

او د بخاري په روايت کې دي:

((يَجْعَلُ السَّمَاوَاتِ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالْمَاءَ وَالثَّرَى عَلَى إِصْبَعٍ، وَسَائِرَ الْخَلْقِ عَلَى إِصْبَعٍ))

هغه به اسمانونه په يوه ګوته کې وګرځوي، اوبه او ثرى به په بله ګوته کې او ټول مخلوق په بله ګوته کې. هغوى دواړو(بخاري او مسلم) روايت کړى دى.

او مسلم له ابن عمر څخه مرفوعا روايت کوي:

((يَطْوِي اللَّهُ السَّمَاوَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ يَأْخُذُهُنَّ بِيَدِهِ الْيُمْنَى، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟ ثُمَّ يَطْوِي

الأَرَضِينَ السَّبْعَ، ثُمَّ يَأْخُذُهُنَّ بِشِمَالِهِ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟)).

د قيامت په ورځ به الله اسمانونه راتول کړي، بيا به يې په ښي لاس کې را واخلي، بيا به ووايي: زه پاچا يم، چېرې دي واک لرونکي او چېرې دي لويي کوونکي؟ بيا اووه ځمکې را تولې کړي هغه په هغه بل لاس کې واخلي، بيا به ووايي: زه پاچا يم چېرې دي واک لرونکي او لويي کوونکي.

او له ابن عباس څخه روايت دی وايي:

((مَا السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالأَرَضُونَ السَّبْعُ فِي كَفِّ الرَّحْمَنِ إِلاَّ كَخَرْدَلَةٍ فِي يَدِ أَحَدِكُمْ)).

اووه اسمانونه او اووه ځمکې د رحمان (الله) په لاس کې داسې هم ندي لکه ستاسو د يوه په لاس کې چې د اوري دانه وي.

ابن جرير وايي: يونس راته روايت کوي چې ابن وهب خبر راکړ، وايي: ابن زيد وويل: پلار مې راته روايت وکړ وايي: چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

((مَا السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ فِي الْكُرْسِيِّ إِلاَّ كَدَرَاهِمَ سَبْعَةٍ أُلْقِيَتْ فِي تُرْسٍ)).

اووه اسمانونه د کرسی په نسبت داسې دي لکه اووه درهمونه چې په يو ډال کې واچول شي.

او وايي: چې ابوذر رضي الله عنه وفرمايل: ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه واورېدل چې فرمايل يې:

((مَا الْكُرْسِيُّ فِي الْعَرْشِ إِلاَّ كَحَلْقَةٍ مِنْ حَدِيدٍ أُلْقِيَتْ بَيْنَ ظَهْرَيْ فَلاَةٍ مِنَ الأَرْضِ)).

نه ده کرسي د عرش په نسبت مګر په شان د يو بنګړی چې په يو صحراء کې غورځولای شوی وي.
او له ابن مسعود څخه روايت دی وايي:
(بَيْنَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَالَّتِي تَلِيهَا خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ كُلِّ سَمَاءٍ وَسَمَاءٍ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَالْكُرْسِيِّ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ الْكُرْسِيِّ وَالْمَاءِ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَالْعَرْشُ فَوْقَ الْمَاءِ، وَاللَّهُ فَوْقَ الْعَرْشِ، لاَ يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ أَعْمَالِكُمْ)
د دنيا د اسمان او ورځېرمه اسمان ترمنځ پنځه سوه کاله واټن دی، بيا له هر اسمان څخه تر بل اسمان پورې پنځه سوه کاله واټن دی، د اووم اسمان او کرسۍ ترمنځ پنځه سوه کاله واټن دی، د کرسۍ او اوبو ترمنځ پنځه سوه کاله واټن دی، عرش بيا د اوبو پر سر دی او الله د عرش د پاسه(څنګه چې د هغه د شان سره لايق وي) دی، او ستاسو له کړنو څخه پر هغه هيڅ هم پټ ندي. ابن مهدي له حماد بن سلمه څخه روايت کړی، هغه له عاصم څخه، هغه له زر څخه او هغه له عبدالله څخه، او مسعودي له عاصم، هغه له ابووائل او هغه له عبدالله څخه همدارنګه روايت کړی دی، حافظ ذهبي رحمه الله وايي: دغه روايت لره يو شمېر طرق دي.
او له عباس بن عبدالمطلب رضي الله عنه څخه روايت دی وايي: چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: آيا تاسې خبر ياست چې د اسمان او ځمکې ترمنځ څومره واټن دی؟ موږ وويل: الله او د هغه رسول ښه پوه دي: هغه وفرمايل:
((بَيْنَهُمَا مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ، وَمِنْ كُلِّ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ، وَكِثَفُ كُلِّ سَمَاءٍ مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ، وَبَيْنَ

السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَالْعَرْشِ بَحْرٌ بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلاَهُ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ، وَاللهُ تَعَالَى فَوْقَ ذَلِكَ، وَلَيْسَ يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ أَعْمَالِ بَنِي آدَمَ]].

د هغو دواړو ترمنځ د پنځه سوه کلونو مزل دی، او له هر آسمانه تر بل اسمانه پنځه سوه کاله مزل دی، د هر اسمان پنډوالی د پنځه سوه کاله د مزل په اندازه دی، د اووم اسمان او عرش تر منځ یو دریاب دی چې د هغه د ښکتې او لوړې برخې ترمنځ لکه د اسمان او ځمکې غوندې واټن دی، او الله د دغه(عرش) د پاسه دی، او د بني آدم له کړنو هیڅ هم ترې پټ نه دي.

ابوداؤد او نورو دغه حدیث روایت کړی دی.

پدې کې یو شمېر مسئلې دي:

لومړی: د الله تعالی د دغې وینا تفسیر چې: ټوله ځمکه به د قیامت په ورځ د هغه په موټي کې وي.

دویمه دا چې دغه او دې ته ورته علوم له هغو یهودو سره پاتې وو چې د نبي صلی الله علیه وسلم په زمانه کې وو، هغوی انکار ترې ونه کړ او تاویل یې هم ونه کړ.

دریمه: دا چې لوی عالم کله نبي صلی الله علیه وسلم ته یادونه وکړه، د هغه تصدیق یې وکړ او د دغه په سم بللو کې قرآن نازل شو.

څلورمه: د رسول الله صلی الله علیه وسلم له لوري د خندا کېدل؛ کله چې لوی عالم دغه لویه پوهه یاده کړه.

پنځمه: په ډاګه د لاسونو يادونه او دا چې اسمانونه د الله په ښي لاس کې دي او ځمکې يې په بل لاس کې.

شپږمه: څرګند د لاس نومول په چپ سره.

اوومه: دغه وخت د لويي کوونکي او ظالمانو يادونه.

اتمه: د هغه وينا: لکه د اوري دانه ستاسو د يوه په ورغوي کې.

نهمه: د اسمان په پرتله د کرسي (څوکۍ) لوی والی.

لسمه: د کرسي (څوکۍ په پرتله د عرش لوی والی.

يوولسمه: دا چې عرش له کرسي او اوبو پرته بل څه دی.

دولسمه: له يو اسمانه تر بل اسمانه څومره واټن دی.

ديارلسمه: د اووم اسمان او کرسي (څوکۍ) ترمنځ څومره واټن دی.

څوارلسمه: د کرسي (څوکۍ او اوبو ترمنځ څومره واټن دی.

پنځلسمه: دا چې عرش د اوبو له پاسه دی.

شپاړسمه: دا چې الله د عرش له پاسه دی.

اوولسمه: د اسمان او ځمکې ترمنځ څومره واټن دی.

اتلسمه: د هر اسمان پنډوالی سل کاله دی.

نولسمه: دا چې هغه درياب چې د اسمانونو له پاسه دی ټيټه او لوړه برخه يې پنځه سوه کاله واټن لري، والله اعلم

د توحيد کتاب د الله په فضل پای ته ورسېدی

فهرست

د توحید کتاب 2
د توحید کتاب 2
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي: 6
باب دی په بیان د قضیلت د توحید کې او په بیان د هغه څه کې چې ګناهونه ورانوي. 8
په دې کې یو شمېر مسئلې دي: 11
باب دی په بیان د دې کې چې چا توحید ومانه)عملي یې کړ (هغه به پرته له حسابه جنت ته ننوځي. 12
په دې کې یو شمېر مسئلې دي: 14
باب دی؛ له شرك څخه د ویرې په اړه. 16
په دې کې یوشمېر مسئلې دي: 17
باب دی په بیان د رابللو د "لا إله إلا الله "کلمې شهادت ته. 18
په دې کې یوشمېر مسئلې دي: 21
باب دی په بیان د وضاحت د توحید کې او په بیان د وضاخت د ګواهۍ د)لا إله إلا الله (کې. 23
په دغه کې لویې مسئلې دي او ترټولو مهمه یې ده: 25
باب دی په بیان د دې کې چې د حلقې، تار او دېته ورته شیانو اچول د ستونزې د له منځه وړلو یا مخنیوي په موخه هم شرک دی. 27
پدې کې یو شمېر مسئلې دي: 29
باب دی په بیان د دمونو او تعویذونو کې: 30
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي: 32
باب دی په بیان د هغه چا کې چې په ونه، ډبره یا دېته ورته شیانو تبرک حاصلوي: 33
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي: 34

.باب دی په بیان د حلاله کې غیر الله لپاره 37
:په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي 38
باب دی په بیان د دې کې چې د الله لپاره به په هغه ځای کې ذبحه نه
.کیږي چېرې چې د غیر الله لپاره ذبحه کیږي.. 40
:په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي 41
.باب دی په بیان د دې کې چې له الله پرته بل چا ته نذر شرک دی .. 42
:په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي 43
باب دی په بیان د دې کې چې له الله پرته له بل چا څخه پناه غوښتل
.شرک دی 43
:په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي 44
باب دی په بیان د دې کې چې له الله پرته له بل چا څخه مرسته غوښتل
.او یا بل څوک را بلل شرک دی.. 45
:په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي 47
:باب دی په بیان د الله تعالی دې وینا کې.. 48
آیا هغوی له الله سره هغه څه شریکوي چې هیڅ یې نه دي پیدا کړي او
.حال دا چې هغوی پیداکړل شوي دي.. 48
.او نه هغوی لره د مرستې توان لري او نه د ځانونو مرسته کولای شي
48 ....
.د الأعراف سورت :۱۹۱- ۱۹۲ آیتونه 48
:په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي 51
باب دی په بیان د الله تعالی د وینا کې چې فرمایي :تردې چې کله یې له
:زړونو وېره لېرې شي، هغوی وایي پالونکي مو څه وویل :هغوی وایي
.حق او همغه لوړ او لوی دی .د سبا سورت :۲۳ آیت.. 52
:په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي 54
.باب دی په بیان د شفاعت)سپارښتنه (کې.. 56
:په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي 59

باب دی په بیان د الله تعالی د وینا کې: 60
پرته له شکه ته هغه څوک په سمه لیار نشې روانولای چې خوښوې یې، بلکې الله چې چا ته وغواړي په سمه لیار یې روانوي، او هغه پر لار موندونکو ښه پوه دی. 60
د القصص سورت ۵۶: آیت. 60
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي: 61
باب دی په بیان د دې کې چې د آدم د اولاد د کفر او د خپل دین د پرېښودلو لامل د نېکانو په اړه غلو (له بریده اوښتل) دي. 63
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي: 65
باب دی په بیان د دې کې چې څوک د الله عبادت د نېک سړي له قبر سره کوي، د هغه په اړه څومره سختي راغلې؛ نو د هغه چا به څه حال وي چې په خپله د هغه نېک سړي عبادت کوي!؟ 67
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي: 70
باب دی په بیان د هغه غُلو (له بریده اوښتلو) کې چې د نېکانو د قبرونو په اړه راغلی او داسې بوتان ترې جوړوي چې له الله پرته لمانځل کیږي. 72
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي: 73
دا باب دی د مصطفی - صلی الله علیه وسلم - لخوا د توحید د ملاتړ او د هرې هغې لارې بندولو په اړه چې شرک ته رسوونکې ده. 74
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي: 75
باب دی په بیان د دې کې چې د دغه امت ځینې به بُتان لمانځي. 76
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي: 79
باب دی په بیان د کوډو کې. 81
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي: 82
باب دی په بیان د هغه شي کې چې د سحر نوعه ده. 83
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي: 84

باب دی په بیان د غیب ویونکو او هغوی ته ورته خلکو کې)کهان د کاهن جمع ده کاهن هغه چا ته وایې چې شیطان ورته خبرې راوړي بیا دغه کاهن د هغې سره نورې سل دروا‌غ خبرې یو ځای کړي او په (خلکو کې یې خپروي. 85
:په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي 87
.باب دی په بیان د هغه څه کې چې د کوډو د اېستلو په اړه راغلي .. 88
:په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي 89
. باب دی په بیان د بد پالۍ کې 89
:په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي 92
.باب دی په بیان د نجومۍ کې)ناروا علم د ستورو(...................... 93
:پدې کې یو شمېر مسئلې دي.. 93
باب دی په بیان د باران غوښتلو د سپوږمۍ په منزلونو)زجر هغه چاته (چې د باران نسبت کوي د سپوږمۍ منزلونو ته. 94
:په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي 96
:باب دی په بیان د الله تعالی د وینا کې.................................... 97
او ځینې خلک داسې دي چې له الله پرته نور سیالان داسې نیسي چې له هغوی سره داسې مینه کوي لکه له الله سره مینه. 97
.د البقرة سورت :۱۶۵ ایت 97
:په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي 99
.باب دی د الله تعالی د وینا په اړه)چې فرمایې(........................ 100
دا خو یوازې شیطان دی چې خپل دوستان وېروي؛ نو تاسو له هغوی مه وېرېږئ او له ما وډار شئ که چېرې مؤمنان یاست. 100
.د آل عمران سورت :۱۷۵ ایت.. 100
:پدې کې یو شمېر مسئلې دي.. 102
:باب دی په بیان د الله تعالی ددې وینا کې 102
.او یوازې پر الله بروسه وکړئ که مؤمنان یاست.......................... 102

د المائدة سورت :۲۳ ايت..102
پدې کې يو شمېر مسئلې دي:..103
باب دی د الله تعالی د وينا په اړه)چې فرمايي(.......................104
آيا هغوی د الله د پلان په اړه ډاډه دي، د الله د پلان په اړه يوازې تاواني خلک ډاډه کيږي...104
د الأعراف سورت :۹۹ ايت..104
پدې کې يو شمېر مسئلې دي:..105
باب دی په بيان د دې مسئله کې چې په تقديري مصيبتونو صبر کول په الله د ايمان څخه دی...105
پدې کې يو شمېر مسئلې دي:..107
باب دی په بيان د رياء کې)خپلې نيکۍ خلکو ته خودل د مدح د جلبولو د پاره(...107
پدې کې يو شمېر مسئلې دي:..108
باب دی په بيان د شرک کې:کله چې يو انسان په ديني عمل صرف د دنيا اراده ولري..109
پدې کې يو شمېر مسئلې دي:..110
باب دی په بيان د دې کې چې که څوک د علماوو او مشرانو)حکمرانانو (پيروي په هغه څه کې کوي چې الله حلال کړي وي هغوی يې حراموي او هغه څه حلالوي چې الله حرام کړي وي، نو هغوی يې له الله پرته تشريع جوړوونکي مالکان د حل او د حرمت ونيول...111
پدې کې يو شمېر مسئلې دي:..113
باب دی په بيان د الله تعالی د وينا کې:.......................................113
آيا هغه دې نه دي ليدلي چې ګومان کوي په هغه څه يې ايمان راوړی دی چې پر تا نازل شوي او له تا مخکې نازل شوي خو غواړي چې د پرېکړې لپاره باطل معبود ته ورشي، حال دا چې ورته امر شوی چې

هغه دې نه مني، او شيطان)همدا (غواړي چې بې لارې يې کړي)له حقه (په لرې بې لاريتوب سره...113
او چې ورته وويل شي د الله رالېږلې خبرې ته راشئ اود رسول په لوري، نو منافقان به وينې چې له تانه په کلکه ډډه کوي 114
نو بيا به څنګه وي چې په خپلو لاسو وړاندې لېږلي عمل له امله يو مصيبت ور ورسيږي، بيا درته راشي په الله به قسمونه کوي چې موږ خو له ښېګڼې او جوړښت پرته بل څه نه غوښتل......................114
د النساء سورت :۶۰- ۶۳ آيتونه...114
پدې کې يو شمېر مسئلې دي:..116
باب دی په بيان د دې کې چې که څوک له نومونو او صفتونو څخه د څه انکار وکړي...117
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:...118
باب دی د الله تعالی د وينا په اړه)چې فرمايې(......................118
هغوی د الله نعمت پېژني بيا يې انکار کوي او ډېری يې کافران دي. 118
د النحل سورت :۸۳ ايت..118
پدې کې يو شمېر مسئلې دي:..119
باب دی د الله تعالی د وينا په اړه)چې فرمايې(......................120
د الله لپاره سيالان مه نيسئ په داسې حال کې چې تاسو پرې پوهېږئ. 120
د البقرة سورت :۲۲ ايت..120
په دې کې يوشمېر مسئلې دي:..121
باب دی په بيان د هغه چا کې چې د الله په نوم ورته قسم وشي قناعت پرې نه کوي. 122
پدې کې يو شمېر مسئلې دي:..122
باب دی په بيان د دغې وينا کې چې :څه الله او ته غواړې..........122

په دې کې یوشمېر مسئلې دي:..124
باب دی په بیان د دې کې چې څوک زمانې ته ښکنځل وکړي؛ نو هغه الله ته اذیت ورکړ...125
پدې کې یو شمېر مسئلې دي:...126
باب دی په بیان د قاضي القضاة او دېته ورته سره نومولو کې....126
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي:..127
باب دی په بیان د احترام د نومونو د الله تعالی کې او د دی احترام د وجه نوم بدلول...127
پدې کې یو شمېر مسئلې دي:...128
باب دی د هغه چا په اړه چې پر داسې یو څه ملنډې ووهي چې د الله قران او رسول یاد پکې وي،..128
په دې کې یوشمېر مسئلې دي:...130
باب دی په بیان د الله تعالی د وینا کې:..................................130
او که موږ هغه ته زموږ لخوا لورېینه ور وڅکو وروسته تردې چې کړاو ورته رسېدلی وي، هرومرو به وایي، دا زما لپاره دی او زه گومان نه کوم چې قیامت رامنځته کېدونکی دی، او که خپل پالونکي ته ور وګرځول شم)ستا په ګمان(، د هغه په وړاندې به هم ما لره غوره برخه وي، موږ به هرومرو هغه خلک چې کفر یې کړی پر هغه څه خبر کړو چې هغوی کړي دي او هرومرو به هغوی ته سخته سزا ور وڅکو. 130
د فصلت سورت :۵۰ آیت...130
په دې کې یوشمېر مسئلې دي:...134
باب دی په بیان د الله تعالی د دې وینا کې:.............................135
خو کله چې ښه بچی یې ورکړ، دواړو په هغه ورکړه کې لده سره نورشریکان وګڼل؛ نو الله له هغو ډېر اوچت دی چې دوی یې ورسره شریکوي...135
د الأعراف سورت :۱۹۰ ایت...135

:پدې کې یو شمېر مسئلې دي...136
.باب دی د الله تعالی د وینا په اړه)چې فرمايې(.........................137
او الله لره ښکلي نومونه دي؛ نو پرې را ویې بولئ، او هغه کسان
.پرېږدئ چې د هغه په نومونو کې کوږوالی لټوي...........................137
د الاعراف سورت :۱۸۰ ایت 137
:پدې کې یو شمېر مسئلې دي...137
.باب دی په بیان د دې کې چې)السلام علی الله (به نه وایاست.....138
:په دې کې یوشمېر مسئلې دي...138
باب دی په بیان د دغې وینا کې چې څوک ووایي :اې الله ماته بخښنه
.وکړه که دې خوښه وي...138
:په دې کې یوشمېر مسئلې دي...139
.باب دی په بیان د دې کې چې څوک دې نه وایي :زما بنده او زما بندګۍ
139...
:په دې کې یوشمېر مسئلې دي...140
باب دی پدې باره کې چې چا د الله په نوم غوښتنه وکړه نو هغه به تش
.لاس نه رخصتیږي..140
:پدې کې یو شمېر مسئلې دي...141
باب دی په بیان د دې کې چې د الله په روی)مخ (له جنت پرته بل څه
.نه غوښتل کیږي...142
:پدې کې یو شمېر مسئلې دي...142
.باب دی په بیان د)لو:(که چیرته کې 142
:پدې کې یو شمېر مسئلې دي...143
.باب دی په بیان د نهی کې له کنځلو څخه باد ته.........................144
:پدې کې یو شمېر مسئلې دي...144
.باب دی د الله تعالی د وینا په اړه)چې فرمايې(.........................144

هغوی پر الله هم ناروا گمانونه کول، هماغه د جاهلیت گمان، دوی وایي آیا د دې کارڅه واك موږ لره شته؟ ورته وایه ربښتیا چې کار خو ټول الله لره دی خو دوی په سینو کې څه)خبرې (پټې ساتي هغه چې تاته یې نه څرگندوي، وایي که په دې کار کې زموږ څه)واك (وای نو دلته به نه وژل کېدو، ورته وایه که تاسو په خپلو کورونو کی هم وای نو چاته چې وژل ټاکل شوي و د خپلې مړینې ځای ته به راوتلي وای، او)دا پېښه (د دې لپاره چې الله و ازمویي څه مو چې سینو کې دي او هغه)خبرې (راښکاره کړې چې مو په زړونو کې دي او الله د سینو په شته ښه پوه دی. 144
د آل عمران سورت :۱۵۴ ایت. 145
پدې کې یو شمېر مسئلې دي: 147
باب دی په بیان د هغه څه کې چې د تقدیر څخه د انکار کوونکو په اړه راغلي. 147
په دې کې یوشمېر مسئلې دي: 149
باب دی په بیان د تصویر اخیستونکو کې)هغه څوک چې عکسونه وباسي او یا یې اخلي(. 150
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي: 152
باب دی په بیان د هغه څه کې چې د ډېرو قسمونو په اړه راغلي دی. 152
پدې کې یو شمېر مسئلې دي: 154
باب دی په بیان د دې کې چې د الله د ذمې او د هغه د نبي د ذمې په اړه راغلي دي. 155
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي: 158
باب دی په بیان د دې کې چې پر الله د لوړې کولو په اړه څه راغلي دي. 158
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي: 159

باب دی په بیان د دې کې چې الله به مخلوق ته سفارشي)شفیع (نه ګرځوي. 160
په دغه خبره کې ډېرې مسئلې دي: 160
باب دی په بیان د هغه څه کې چې د مصطفی صلی الله علیه وسلم د ملاتړ په اړه راغلي چې هغه د توحید ملاتړ او د شرک د لارو بندول دي. 161
پدې کې یو شمېر مسئلې دي: 162
باب دی په بیان د هغه څه کې چې د الله تعالی د دغې وینا په اړه راغلي. 162
او هغوی د الله په حقه قدر)درناوی (ونه کړ، ځمکه به ټوله د قیامت په ورځ د هغه یو موټی وي او آسمانونه به یې په ښي لاس کې راټول وي، هغه پاک لوړ ذات دی له هغه څه څخه چې هغوی یې ورسره شریکوي. 162
د الزمر سورت :۶۷ ایت 162
پدې کې یو شمېر مسئلې دي: 166